

GLOSAR DIALECTAL. VALEA INFERIOARĂ A TÎRNAVELOR

DE
VASILE FRĂȚILĂ

Materialul *Glosarului* de față a fost adunat în mai multe perioade, între anii 1960 și 1972. Unele adaosuri au fost făcute și după anul 1972. Ancheta pe teren a fost efectuată, în primul rînd, cu *Chestionarul Noului Atlas lingvistic român* care a fost completat cu un chestionar special adaptat speciei regiunii cercetate. În 1962, cînd am absolvit Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara, am elaborat ca teză de licență o monografie asupra graiului din satul natal, Sîncel (jud. Alba), localitate aflată pe valea Tîrnavei Mici, la 4 km distanță de orașul Blaj. Cu acea ocazie am întocmit un glosar bogat, cules începînd din anul 1960, prin anchete la fața locului, dar și cu ajutorul metodei „anchetatorului-informator”. Metoda aceasta, în care „anchetatorul” este, în același timp, și „subiect”, a mai fost utilizată în dialectologia românească. Avantajele ei au fost arătate de Romulus Todoran. Ele constau în faptul că permite o explorare în adîncime a graiurilor, facilitînd, totodată, o observație fină și exactă asupra particularităților propriului grai, într-o perioadă de timp mai îndelungată și în cele mai diverse circumstanțe. Astfel sînt scoase la lumină cuvinte pe cale de a ieși din uz, elemente lexicale învechite, rare, mai puțin obișnuite în limbajul cotidian, sensuri noi, sinonime, expresii și locuțiuni mai puțin cunoscute. Materialul lingvistic, în special cel lexical, cules cu ajutorul acestei metode, este de obicei mai bogat și mai interesant decît cel adunat prin ancheta lingvistică directă, cu un chestionar dinainte stabilit, făcută nu numai de un singur anchetator, cu un singur subiect, ci chiar de o echipă de anchetatori cu mai mulți informatori¹. Completată cu anchetele pe teren, realizate cu ajutorul chestionarelor, și „verificată” prin contactul permanent, peste ani, cu zona, metoda dă roade excelente.

De un real folos ne-a fost și consultarea glosarului întocmit, în 1940, pentru aceeași localitate, de profesorul Teodor Seiceanu din Blaj, originar tot din Sîncel. În felul acesta, am putut descoperi o serie de cuvinte azi dispărute din grai, sau pe cale de a dispărea, așa încît am putea afirma că glosarul de față reprezintă o imagine fidelă a graiului dintre anii 1940 și 1972.

¹ Vezi Romulus Todoran, *Graiul din Vilecele (raionul Torda)*, în *Materiale și corectări dialectale*, I București, EA, 1960, p. 32 (abreviat : MCD).

Termenii cuprinși în glosarul alcătuit pe baza graiului din Sincel au fost urmăriți mai apoi și în celelalte localități în care am făcut anchete sistematice: Iclod, Pânade, Spini (azi Lunca Tîrnavei), Biia, Feisa, Jidvei, Cetatea de Baltă (de pe valea inferioară a Tîrnavei Mici), Glogoveș, Lodroman, Valea Lungă, Micăsasa (de pe valea inferioară a Tîrnavei Mari), Cergăul Mare, Cergăul Mic (între valea Tîrnavei Mari și a Secașului-Tîrnavei), Crăciunelul de Jos, Bucerdea Grînoasă, Mihaltz (de pe valea Tîrnavelor unite înainte de vărsarea în Mureș). Anchete de sondaj am mai efectuat în Bălcaci (pe valea inferioară a Tîrnavei Mici), Cistei (pe valea Tîrnavelor unite), precum și în Păuca, Broșteni, Roșia de Secaș, Ohaba, Tău, Secășel (toate pe valea Secașului-Tîrnavei).

Totodată am urmărit și felul în care graiul cercetat, în speță lexicul, și-a găsit locul în opera scriitorilor proveniți de aici².

Din opera scriitorilor originari din zona cercetată — Ion Agîrbiceanu, Ion Brad, Ion Blăjan — am introdus în glosar numai termenii înregistrați și în anchetele noastre de teren sau cunoscuți de noi din graiul de acasă.

Din vasta operă a lui Ion Agîrbiceanu am excerptat termenii „regionali” cuprinși în cele zece volume de *Opere* (București, 1962 — 1983) și în *File din cartea naturii* (București, 1959; abreviat FDCN). În ceea ce privește opera lui Ion Brad, ne-am limitat la romanele a căror acțiune se petrece în mare parte în zona Tîrnavelor: *Descoperirea familiei* (București, 1964; abreviat DF), *Ulimul drum* (București, 1975; abreviat UD), *Raiul răș-popișilor* (București, 1978; abreviat RR) și *Leagănul mării* (București, 1983; abreviat LM).

Deosebit de interesant pentru scopul urmărit de noi, s-a dovedit a fi romanul autobiografic al lui Ion Blăjan, *Omul cu ochelari negri* (București, 1972; abreviat *Omul*).

Întocmind glosarul, am putut constata că cei trei autori născuți în zona cercetată (Ion Agîrbiceanu la Cenade, Ion Brad la Pânade și Ion Blăjan la Roșia de Secaș), care o bună parte din viață și-au petrecut-o și în orașul școlilor — Blajul —, pot fi considerați cunoscători subtili și, în același timp, păstrători și transmițători fideli ai graiului natal.

În glosar, au fost incluse, în primul rînd, cuvintele neatestatate în lucrările noastre lexicografice de primă importanță (DA, DLR, CADE, TDRG, SCRI-BAN, D., DM, DEX), cele care prezintă sensuri noi, variantele și derivatele necunoscute, expresiile și locuțiunile neinregistrate pînă acum. Au fost menținute însă și unele cuvinte, sensuri, variante, derivate, expresii și locuțiuni atestate în dicționarele mai sus citate, fie pentru că acolo erau mai sumar ilustrate, fie pentru că aria lor de circulație era menționată doar pentru alte regiuni.

Cuvintele-titlu au fost literarizate, marcîndu-se de fiecare dată accentul. Unde a fost necesar s-a indicat, în transcriere fonetică, pronunțarea locală.

După cuvîntul-titlu urmează indicațiile gramaticale și, cînd este cazul, cele stilistice corespunzătoare (învechit, ironic, rar etc.). Se dă apoi defini-

² Vezi Vasile Frățilă, *Probleme speciale de dialectologie. Graiul de pe valea inferioară a Tîrnavelor*, Timișoara, TUT, 1982, p. 239 — 242 (abreviat în continuare: Frățilă, *Tîrnave*).

ția, analitică sau printr-un sinonim din limba literară, după care urmează exemplificările, unele extrase din textele dialectale culese de noi³, altele formulate de noi, în calitate de „subiect”. Urmează în paranteze localizarea (doar acolo unde termenul n-a mai fost atestat și în celelalte localități). După *cf.* se dau, spațiat, sinonimele din grai. Dacă termenul a fost consemnat și în opera scriitorilor născuți aici (Ion Agârbiceanu, Ion Brad, Ion Blăjan), au fost date și contexte din opera acestora, păstrându-se ordinea de mai sus.

Pentru o privire rapidă asupra originii termenilor cuprinși în glosar, a fost indicată (dar nu întotdeauna) etimologia. De cele mai multe ori s-au menționat și sursele (DA, DLR, CADE, SCRIBAN, D., CDDE, CIORANESCU, DM, DEX). Pentru etimologie au fost consultate și alte lucrări care au fost menționate în glosar fie cu trimiterile complete, fie abreviate:

Brâncuș, *Vocabularul autohton* = Grigore Brâncuș, *Vocabularul autohton al limbii române*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.

Gămulescu, *Elemente* = Dorin Gămulescu, *Elemente de origine străbucroată ale vocabularului dacoromân*, București — Pančevo, 1974.

Pascu, *Sufixe(le)* = G. Pascu, *Sufixe românești*, București, 1916.

Tamás, EHW = Lajos Tamás, *Etimologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen (unter Berücksichtigung der Mundartwörter)*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

O imagine de ansamblu asupra compoziției etimologice a lexicului graiului din zona cercetată am prezentat în volumul *Probleme speciale de dialectologie. Graiul de pe valea inferioară a Târnavelor*, p. 171 — 224. În capitolul introductiv al aceleiași lucrări (p. 1 — 34) se pot găsi și unele informații privind istoria și geografia regiunii, date referitoare la localități și informatori, la metoda de strângere a materialului dialectal.

Aici am dori să mai atragem atenția asupra faptului că în localitățile Cergăul Mic și Cergăul Mare a fost colonizată o populație bulgărească⁴, astăzi complet româniată. Așa se explică prezența în glosar a unor cuvinte de origine sigură bulgărească (*cf. locăliță*) sau a altora de probabilă origine bulgărească (*cf. istil*). Din idiomul vorbit de acești slavi stabiliți la Cergăul Mic și Cergăul Mare cel mai târziu în secolul al XIII-lea (ca și cei de la Rusciori și Bungard, jud. Sibiu) nu ne-au rămas decât câteva rugăciuni; despre el știm doar că, pe lângă faptul că păstrează unele arhaisme, corespunde „einem ganz ostbulgarischen, donau-bulgarischen Typus”⁶, așa încît nu dispunem de criterii sigure pentru a delimita ceea ce este slav vechi de ceea ce este bulgăresc⁵.

³ Cele mai multe rămase în manuscris. O parte au apărut sub formă multigrafată: Vasile Frățilă, *Culegere de texte dialectale și glosar*, Timișoara, TUT, 1974, p. 37—53; idem, *Texte dialectale și glosar*, Timișoara, TUT, 1981, p. 67—89 (abreviat: Frățilă, *Texte*).

⁴ Vezi pe larg I. Mușlea, *Șcheii de la Cergău și folclorul lor*, în „Dacoromania”, V, 1929, p. 1—50.

⁵ C. Jireček, „Archiv für slavische Philologie”, XX, 1898, apud I. Mușlea, *op. cit.*, p. 14.

⁶ Vezi V. Frățilă, *Slawische Elemente im Wortschatz der Mundart des unteren Tirnavetals (Kokellals)*, în „Zeitschrift für Slawistik”, Berlin, XX, 1979, Heft 4, p. 451—461. Și urmele lăsate în toponimia regiunii sînt puține și uneori greu de delimitat de cele slave vechi (vezi Vasile Frățilă, *Toponomastik und Geschichte: Sprachliche Schichtungen im Tirnava-Gebiet*, în „Namenkundliche Informationen”, Leipzig, nr. 41, 1982, p. 44—55, în special 48—50).

A

ab, -ă, abi, ábe, adj. și adv. (în expr.) *Nu-i chiar ab la cap* = nu-i chiar întreg la minte (Bucerdea Grinoasă). Cf. citov, ipen.

— Probabil o deformare a neologismului *apt*, care la românii din Transilvania se întrebuința și în mod absolut, cu înțelesul de „capabil”, traducând pe germ. *fähig*: *Era om apt* (DA, s.v. *apt*).

ábor¹, -ă, ábori, ábore, adj. și adv., vezi **hapor**.

ábor², ábori, s.m. Abur.

abrietálui, abrietáluiesc, vb. IV tranz.

A muștrului, a pune la punct (pe cineva) prin bătaie sau ceartă. *Astimpără-te, că de nu te abrietáluiesc!* La Ion Brad: „Octavian mai avea o singură teamă: Dacă totuși nu vin? Că, mă, i-am prea abrietáluit toată viața și-acum mi-or scăpat! Or dat și ei de larg, își fac de cap. Poate că nu mă mai ascultă!” (DF, p. 398).

— Din magh. *abriktolni* (<germ. *abrich-ten*) (Tamás, EHW).

abzíce, abzíc, vb. III refl. A renunța (la ceva), a se lipsi (de ceva).

— Calc parțial după germ. *absagen*.

ácar conj. Ori. *Ácar așa, acar allfeli, cum îi pre tu*.

— Din magh. *akár*, dial. *akar*, idem (Tamás, EHW).

ácareáre pron. Oricare.

— Calc parțial după magh. *akárki* (vezi și Tamás, EHW, s.v. *ácar*).

ácareé pron. Orice.

— Calc parțial după magh. *akármí* (vezi și Tamás, EHW, s.v. *ácar*).

ácareíne pron. Oricine.

— Calc parțial după magh. *akárki* (vezi și Tamás, EHW, s.v. *ácar*).

ácareínd adv. Oricind.

— Calc parțial după magh. *akármikor* (vezi și Tamás, EHW, s.v. *ácar*).

ácareít adv. Oricît.

— Calc parțial după magh. *akárhány*.

ácareím adv. Oricum.

— Calc parțial după magh. *akárhogy* (vezi și Tamás, EHW, s.v. *ácar*).

ácarúnde adv. Oriunde.

— Calc parțial după magh. *akárhol* (vezi și Tamás, EHW, s.v. *ácar*).

acát, acáfi, s.m. Sacm. Cf. *ascațăn, ascaț*. La Ion Blăjan: „Hai, că am căzut din *acát*” (*Omul*, p. 135).

— Din magh. *akác, akác*, idem (<lat. *acacia*) (Tamás, EHW).

acini, aciniésc, vb. IV tranz. și refl. A (se) adăposti, a (se) aciuia.

acoále adv. Acolo (Feisa).

acúm adv. (în expr.) *Acum i-anul* = anul trecut. *Acum i-anu o bătuț ghița și nu s-o făcut nimic pe hotar*.

acupá, acúp, vb. I. tranz. A ocupa.

acupát, -ă, acupáti, acupáte, adj. Ocupat.

acuperít, -ă, acuperífi, acuperíte, adj. Aco-perit (Mihalt).

acurát adv. Sigur.

— Cf. germ. *akkurat*, idem, magh. *akurat* (<lat. *accuratus*) (Tamás, EHW).

adálmás, adálmásuri, s.n. Aldămaș. La Agirbiceanu: „Cînd crezu că a strîns destui bani, moș Damian se duse ată la crișmă să puie la cale *adálmásul*” (*Opere*, X, p. 103; vezi *ibidem*, p. 102 și 358).

adírésá, adírése, s.f. Adresă (Iclod).

adresásá s.f. Adresă.

adresá, adreséz, vb. I tranz. A pune adresa (cuiva) pe plic, a scrie adresa (Mihalt).

adurmí, adórm, vb. IV intranz. A adormi. La Agirbiceanu: „Astă-primăvară, alaltă-primăvară, am *adurmit* cu capul pe-o piatră” (*Opere*, VII, p. 398).

áer s.n. (în imprecatii) *Du-te-n áer* (Pănade).

aerá, aeréz, vb. I intranz. și refl. A (se) aerisi. *Deschidem jamu și să aerează* (Crăciunelul de Jos).

— De la *aer*.

aghiónt, aghiónti, s.m. (Învechit) Secretar, scriitor.

agúst s.m. August.

ai¹ s.n. Usturoi. La Ion Brad: „O să cultiv mai mult usturoi, *ai*” (LM, p. 226).

— Lat. *allium* (DA).

ai² vb. IV. tranz. A pune ai¹ în mîncare. *Le-ai sárat* [mîncărurile] *și te-ai ait* (Pănade, în *Folclor din Transilvania*, IV, p. 335).

— De la *ai¹*.

áieptá, áiept, vb. I tranz., vezi **áiepta**.

áit, -ă, áiti, áite, adj. (Despre mîncăruri) Usturoiat. *Íi cam uitá zama asta. Cîrnáfi is pre áit*. La Agirbiceanu: „Și mai ține sasu totdeauna cîrnat proaspăt. E delicios. Bine *ait*” (*Opere*, X p. 331).

alás¹, alásá sau **alásuri**, s.n. Schelă care se face pentru tencuiul caselor înalte.

— Din magh. *állás* (DA).

álaș² s.s.g. Un fel de rachiu dulce (Feisa). La Ion Blăjan: „...și la copilul ástá să-i aduci un páharel de *álaș* cu rum...” (*Omul*, p. 85).

albiná s.f. (în sint.) *Albiná figáneascá* = viespe (Bălcaci, Feisa, Cetatea de Baltă, Jidvei, Micăsasa, Cergăul Mare). Cf. *arsitá, viastrá*).

aldás s.n. (în imprecatii) Fericire, noroc. *Aldásu cui te-o adus aici!*

— Din magh. *aldás*, „binecuvîntare” (Tamás, EHW).

alduí, aldúiesc, vb. IV tranz. 1. A înjura. *L-o aldúit de mamă*. La Ion Brad: „Mai înjură-l și pe el, vere, că pe noi ne-ai *aldúit* destul” (DF, p. 333). 2. A lovi, a trage (lovituri). *Cînd îl-oi aldúi două peste cap, le astîmperi!* 3. A fereci cu vorba.

— Din magh. *áld* „a jertfi, a sacrifica“ (Tamás, EHW).

almîntrenea adv. Almînteri (Valea Lungă).

aluofel s.sg. Aluat pentru dospit piinea.

— Din *aluat* + suf. *-el*.

amărit, *-ă, amăriți, amărite*, adj. Slăbit, fără putere. *Îi iare amărit omu ăsta, că o zăcătil mult în spital*.

ambid, *ambiduri*, s.n. (Rar) Coridor, culoar, gang.

— Cf. magh. *ambitus*, idem (<lat. *ambitus*) (Tamás, EHW, s.v. *ambitus*).

americană, *americane*, s.f. Portaitoi pentru vița de vie.

ămîntrelea adv. Almîntrelea.

amuță, *amuț*, vb. IV tranz. A asmuți (cîinii).

angrif, *angrifuri*, s.n. (Învechit) Atac armat (Lodroman).

— Din germ. *Angriff*, idem.

apă s.f. Rouă. *Dimineața pe apă merem și punem clăi* (Băia).

ăpor, *-ă, ăpori, ăpore*, adj., vezi *hapor*.

aprașteu s.n. sg. (Sens incert, în imprecații). *Aprașteu tău de cokol!*

apricoăpsă, *apricoăpse*, s.f., vezi *apricoasă*.

apricoasă, *apricoăse*, s.f. Caisă (Bălcaci, Sîncel). [Var.: *apricoapsă* (Jidvei), *pricoapsă* (Cetatea de Baltă)].

— Din germ. *Aprikose*, idem.

apricops, *apricopsi*, s.m., vezi *apricos*.

apricos, *apricosi*, s.m. Cais (Bălcaci, Sîncel). [Var.: *apricops* (Jidvei), *pricops* (Cetatea de Baltă)].

— Din germ. *Aprikos*(enbaum).

aprinsoare, *aprinsoari*, s.f. Chibrit (Bucurea Grînoasă). Cf. și *lemnuș, ghiufe, foacă* etc.

— Din *aprinjoară* (vezi și *aprinjor*) „chibrit“ (<*aprinz* + suf. dim. *-ior*; după germ. *Zündhölzchen*) (DA s.v. *aprinjor*), influențat de adj. *aprinș, -ă*.

archivă, *archive*, s.f. Arhivă (Cergăul Mic).

arénă, *aréne*, s.f. Loc nivelat pe care se face o casă (Cetatea de Baltă).

arghisă, *arghisése*, vb. IV tranz. A argăsi.

arîște, *arîști*, s.f. (Învechit) Închisoare.

— Din *arest* + suf. *-iște*.

armăt, *armăți*, adj. Înarmat (Mihalț).

armătură s.f. Armament. *Aveam cat, armătură* (Cergăul Mic).

armurare s.f. sg. (În sint.) *Gută cu armurare* = paralizie.

— Lat. *armoralis* („boala) de armuri“, derivat din *armus* (*armor-*) cu sufixul *-alis* (DA). Vezi și Frățilă, *Tîrnave*, p. 185.

arșău¹, *arșăuă*, s.n. Hirdel, cazma.

— Din magh. *asó*, idem. Pentru apariția unui *r* înaintea lui *s* (și chiar a lui *j*), cf. *marșină* „mașină“, *coarjă* „coajă“ (Tamás, EHW).

arșău², *arșăi*, s.m. (La cărțile de joc „ungurești“) Valet.

ârșită, *ârșite*, s.f. Viespe (Cetatea de Baltă, Jidvei). De la Blăjel, de lângă Mediaș, termenul ne-a fost comunicat de fosta noastră studentă Maria Roman Rusu. Cf. albină, viastră.

— Lat. **arsicia* (DA). Pentru sensul de aici, vezi DA s.v. *arșită* III.

artelnic, *artelnici*, s.m. (Învechit) Persoană care împărțea piinea în armată.

arunc, *aruncuri*, s.n. (Învechit) Impozit.

— Derivat postverbal de la *arunca* (DA).

asecătăn, *asecătâni*, s.m. Salcîm (Mihalț). [Var.: *asecăt* (Cergăul Mare)]. Cf. a căt.

— Din germ. *Akazien*(baum), influențat probabil și de *frasină*, care, în unele localități din zonă, are și sensul de „salcîm“. Cf. DA.

asecăt, *asecătî*, s.m., vezi *asecătăn*.

asentă, *asentéz*, vb. I intranz., vezi *asintă*.

asentăre, *asentări*, s.f., vezi *asintare*.

asintă, *asintéz*, vb. I intranz. (Învechit) A recruta. [Var.: *asenta*]. La Agrîbiceanu: „Din ziua în care-î fu *asentat* feciorul, viața bătrînului se însenină“ (*Opere*, III, p. 326).

— Din germ. *assentieren*, idem.

asintăre, *asintări*, s.f. (Învechit) Recrutare. [Var.: *asentare, sintare* (Micăsasa)]. La Agrîbiceanu: „La *asentările* glotașilor bătrîni, Ion fu aflat bun, și peste trei luni, trebuî să plece la regiment“ (*Opere*, III, p. 326).

— Vezi *asinta*.

asprîșor, *asprîșori*, s.n. (Învechit) Monedă mică (de argint).

— Din *aspru* „monedă de argint“ + suf. dim. *-îșor*.

astălós, *astălúsi*, s.m. Tîmplar. [Var.: *ustulus* (Jidvei, Feisa, Cetatea de Baltă)].

— Din magh. *asztalos*, idem (Tamás, EHW).

așláu s.n. sg., vezi *așlov*.

așlov s.n. sg. Sulf, pucoasă. [Var.: *așláu* (Jidvei)].

— Cf. magh. *ászlág*, idem (Tamás, EHW, p. 84).

așlovî, *așlovésc*, vb. IV tranz. A afuma cu așlov. [Var.: *așlui* (Băia)].

așlui, *așlúesc*, vb. IV tranz., vezi *așlovî*.

atîtăcea adv. Atît.

aude vb. IV tranz., pers. III ind. prez. (Cu valoare de interj.) Poftim. La Agrîbiceanu:

— Niculaie, măi Niculaie! strigă el în curte.

— *Aude!* răspunse sluga și se ivi numaidecît de sub șopron“ (*Opere*, III, p. 27).

aveă vb. II tranz. (Argotic) A păcăli, a trage pe sfoară. *Nu te-ai prins, te-am avut!*

avintăr, *avintăre*, s.n. Inventar.

B

băbu s.m. sg. Termen de adresare pentru un om mai în vîrstă (Cergăul Mare, Cergăul Mic, Roșia de Secaș, Ohaba, Tău, Secășel). Cf. *tete*.

— Probabil o creație a graiului copiilor. Cf. S. Pușcariu, DR, I, p. 83, Vasile Scurtu, *Termentii de înrudire în limba română*, București, EA, 1966, p. 275.

băgsam adv. Parcă, probabil. *Bagsam n-o putul să vină ieri*.

— Din *bag sama* „bag de seamă”. Cf. *parecă* < *pare că*, *matinecă* < *mă tem că*.

bai s.n. sg. (În expr.) *A avea bai* sau *a nu avea bai* (de cineva) = a ține seamă (de cineva). La Ion Brad: „Nu mai au *bai* de nime și de nimic!” (DF, p. 138).

— Din magh. *baj* (Tamás, EHW).

băieră, *băiere*, s.f. (În sint.) *Baierile de la untură* = parte din osinza porcului.

bainetă, *bainete*, s.f. Baionetă (Valea Lungă).

bălă s.f. Ființă supranaturală, diavol. *Ști-o băla; du-te-n băla!*

banchet, *banchete*, s.n. Stivă (de lemne sau de cărămidă).

baram adv. Barem, măcar. [Var.: *barâm*]. Cf. *batar*. La Ion Brad: „*Barâm* să-i fi îngropat acolo la noi” (LM, p. 12). „...N-am primit nici un răspuns, *barâm* că ați primit pachetu pe care vi l-am trimis” (UD, p. 221).

— Din *barem* (<tc. *barim*, bg. *barem*), influențat de *batar*.

bărâm adv., vezi *baram*.

barșon s. sg. Catifea. Cf. și *magistră*. — Din magh. *bárson(y)*, idem (Tamás, EHW).

bast s. sg. Rafie care se pune în pleazna bicului ca să pocească mai tare (Feisa). Cf. *rafe*.

— Din germ. *Bast* „rafie; țesut elastic și rezistent de sub scoarța plantelor (din tulpinile inului, cînepei, teiului etc.)”.

bătar adv. Bătar.

— Din magh. *bátor* (DA).

batrie, *batrii*, s.f. (Mil.) Baterie (Feisa).

băbău, *băbăuri*, s.n. Pat înalt, cu perne pînă la grindă.

băbălău, *băbălăt*, s.m. (Familiar, ironic) Om moale, baballe.

— Din *babă* + suf. *-ălău*.

băbură, *băbure*, s.f. (Învechit) Horn mare la casele vechi, făcut din niusele lipite cu lut (Mihalt, Cergăul Mare). [Var.: *bobură* (Biia)]. La Ion Blăjan: „Lingă lavilă... îi scaunul cel lung și *bobura*, pe care punem perinile” (*Omul*, p. 9).

— Din scr. *babura* „cuptor țărănesc de pămînt”, formație augmentativă de la scr.

dial. *baba* „cuptor, sobă de pămînt” cu suf. *-ura* (Gămulescu, *Elemente*, p. 82).

bădiș, *bădiși*, s.m. Iubit.

bagător, *băgători*, s.m. Cel care bagă snop în batoză.

— Din *băga* + suf. *-ător*.

bălă, *băle*, s.f. Oaie bălaie.

bălăcări, *bălăcăresc*, vb. IV. 1. Refl. A se bălăci. La Agirbiceanu: „...mi-am legat ochii de copilașii de țigan, care ... se *bălăcăreau* în bălțile din piață” (*Opere*, V, p. 288). 2. Tranz. (Familiar) A blestema, a certa, a sudui. *Nu fă numai ce trăbă, că te bălăcăresc io*.

bărdăș, *bărdăși*, s.m. Lemnar. La Agirbiceanu: „El comandă sicriul la *bărdășul* satului, el vorbi cu gropășii, el alergă la popa...” (*Opere*, III, p. 329). Vezi și Ion Brad, UD, p. 326.

— Din *bardă* + suf. *-aș*.

bărnăci, *bărnăce*, adj. Oacheș, brunet. La Agirbiceanu: „...O femeie tinăra, înaltă, cu ochii negri, cu fața *bărnăce*...” (*Opere*, III, p. 22). La Ion Brad: „Drept că ficiorul îi cam *bărnăci*, poate l-o fi greșit numă-sa cu vreun țigan...” (DF, p. 60).

— Cf. magh. *bărna* „brunet” (Tamás, EHW, s.v. *bărna*).

băsădi, *băsădăsc*, vb. IV tranz. A vorbi vrute și nevrute.

— De la *băsădă* „vorbă” < v.sl. *besěda* sau din magh. *beszéd*, idem (DA s.v. *beseadă*).

bătaie, *bătai*, s.f. Război. La Agirbiceanu: „I-au murit amîndoi ficiorii în *bătaie*” (*Opere*, IV, p. 404). Vezi și VI, p. 182. La Ion Blăjan: „Îi drept, mă Niculaie, ce vorbesc oamenii prin sat, că eu tot aud mierele astea povestind pe la porți de *bătaie*. Și cînd le aud parcă mi se încrenănea carnea pe mine” (*Omul*, p. 40).

băteălău, *băteălăuă*, s.n. Băț folosit de hingheri (Jidvei).

— Din magh. *bót* „băt” + *călău* „hingher”.

bătrîni, *bătrîneșc*, vb. IV intranz. A îmbătrîni.

bătucă, *bătuci*, s.f. Rînză (la păsări), pipotă. Cf. *mogaănă*.

bătucei, *bătuceșc*, vb. IV tranz. și refl. (Complementul indică fructe) A (se) bate. *La Sinkétra să bătuceșc mercele*.

beăncă, *bénce*, s.f. 1. Fiecare din pietricelele cu care se joacă copiii la jocul numit *de-a bencelele* (Cergăul Mare, Micăsasa). 2. Ciob (Crăciunelul de Jos, Mihalt).

beartă, *bérte*, s.f. 1. Tivitură la cioareci. 2. Streășină la stog.

— Din germ. *Borten*, prin filieră săsească (DA, s.v. *bartă*).

beată, *béte*, s.f. Betelie la ia femeiască.

— Lat. *vitta* „legătură” (DA).

beaia s. f. (art.) (În expr.) *A merge de-a beaia* = a merge de-a bușilea (Cergăul Mare, Crăciunelul de Jos, Biia). [Var.: *beia* (Cetatea de Băltă, Jidvei, Sîncel), *beaia* (Micăsasa)].

bedél, bedéli, s.m., vezi **pedel**.
bécia s.f. (art.), vezi **beaua**.
belét, beléte, s.n. Bilet.
belí, belésc, vb. IV tranz. și refl. A tăia (animale). *Belesc o găină. La Crăciun se belesc porcii.* La Ion Brad: „...Vrea să-i îngrase la ăla din Alba Iulia și-un porc, l-ar cumpăra burlincaș, să i-l crească mare, să i-l belească la Crăciun” (RR, p. 265).
beoăia s.f. (art.), vezi **beaua**.
berlúí, berlútece, vb. IV tranz. (Complementul indică haine) A căptuși.
 — Din magh. *bélel* și *bélel*, dar mai ales din forma secuiască *berlel* (Tamás, EHW).
berlúială, berlúielí, s.f. Căptușeală.
 — Din *berlúí* + suf. *-eală*.
berselúí, berselútece, vb. IV tranz. (Complementul indică animale) A jupui.
beșină s.f. (În comp.) *Beșina-sasului* = stinjenel.
betegi, betegése, vb. IV refl. (Despre femeile gravide) A fi cuprinsă de durerile nașterii.
 — De la *beteg*.
beuság s.n. (În sint.) *Beusag de bucaté* = bogăție, mulțime (de bucate). [Pronunțat: *geuság* (Iclod)].
 — Din *biu* „bogăție” (<magh. *bő*, idem) + suf. *-ság* sau direct din magh. *bőség*, idem.
bicașău, bicașăi, s.m. Bulgăre [Pronunțat: *gicășău*].
 — Din magh. *békasó*, idem (Tamás, EHW, s.v. *bicaș*).
biche s.f. sg. Nutreț care se face din cositură de ovăș și mazărice.
bichér, bichéri, adj., s.m. Strengar, (copil) zburdahnic, neastimpărat.
 — Din magh. *betyar*, idem (<scr.) (Tamás, EHW).
bicetă, bicici, s.f. Fiecare dintre cele cinci pietricele întrebuințate în jocul de copii numit *de-a bicica*.
bicelulú, bicelulútece, vb. IV intranz. A evalna în bani paguba făcută de o vită (străină) în semănăturile sau în iarba cuiva. [Pronunțat: *gitelulú*].
 — Din magh. *becsül*, idem, în graiurile maghiare din Transilvania și *bücsül* (vezi Tamás, EHW).
bidigánie, bidigánii, s.f. Jivină, dihanie. La Ion Brad: „Blestemate *bidigánii* și cloșanii!” (DF, p. 62).
bildungsšule s.f. (Învechit) Școală de instrucție (Jidvei). [Var.: *bildunsule* (Feisa)].
 — Din germ. *Bildungsschule*.
bildunșule s.f., vezi *bildungsšule*.
bilí, bilúri, s.n. 1. Laț de prins păsări, cîini, iepuri etc. 2. Împietitură de sîrmă ghimpată pusă la gîtul cîinilor (mai ales ciobănești) pentru a-i feri de atacul lupilor. [Pronunțat: *gîl*].
bînă, bine, s.f. Scenă.

— Din germ. *Bühne*.
biráu¹, biráuă, s.n. Birou.
biráu², birđi, s.m. Conducător al feciorilor la joc. *Puné gîrău la ficiori, și acolo iera joc* (Cergăul Mic). Cf. *primar*.
 — Din magh. *biró* (DA).
biríș, biríși, s.m. (Învechit) Servitor, slugă; iobag. [Pronunțat: *gîriș*].
 — Din magh. *béres*, idem (Tamás, EHW).
bitáng, -ă, bitángi, bitánge, s.m. și f. 1. Copil din flori. 2. Samuraslă.
 — Din magh. *bitang*, idem (DA).
bițetu, bițete, s.n. (Învechit) Bicicletă.
 — Cf. magh. *bicikli*, idem (Tamás, EHW).
bivol, bivoli, s.m. 1. (Învechit, rar) Locomotivă. 2. (În expr.) *Întuneric ca-n bivol* = întuneric complet (Cetatea de Baltă). [Pronunțat: *gîbol*].
bivolă, bivole, s.f. Bivoliță (Cetatea de Baltă). [Pronunțat: *gîbolă*].
blease s.m.sg. (În expr.) *A i se scura* (cuiva) *bleascul* (după ceva) = a-i curge (cuiva) balele (după ceva).
 — Din v.sl. *blěskŭ* „luciu” (apoi „luciu scilpitor”, spec. „bale”) (DA).
blid s.n. (Rar, în sint.) *Blid de spătat* = lighean (Cetatea de Baltă, Feisa, Jidvei, Mihalt).
blidișel, blidișele, s.n. Diminutiv al lui *blid* „strachină”. La Ion Blăjan: „Atunci am răsturnat *blidișeul* și laptele i s-a vărsat mamei în poală cu mămăligă cu tot” (Omul, p. 14–15). Vezi și p. 63.
 — Din *blid* + suf. *-ișel*.
blidúť, blidúte, s.n. Diminutiv al lui *blid* „strachină”.
 — Din *blid* + suf. *-uť*.
blindă, blinde, s.f. (Și în sint. *blindă dulce*, *blindă de ploaie*) Băsică produsă de urticarie.
blugán, blugáne, s.n. Butoi mai mic (Pânade, Sîncel, Cetatea de Baltă). [Var.: *buglân* (Blia, Feisa, Jidvei, Lunca Tirnavei)]. La Ion Brad: „Acuma am treburi, vreau să opăresc *bluganele*, să se uște” (DF, p. 332).
boacănă, boacăne, s.f. Bucătărie de vară (Jidvei). [Var.: *boacăză*]. Cf. *coenă*, *comandă*, *conie*.
boacăză, boacăze, s.f., vezi *boacănă*.
boactăr, boactări, s.m. 1. Paznic de noapte. 2. Cantonier.
 — Din magh. *bakter*, idem (<germ. *Wachter*) (Tamás, EHW).
boală s.f. (În sint.) *Boala ai sacă* = tuberculoză. Cf. *herlică*.
boambă, boambe, s.f. Boabă (Crăciunelul de Jos, Mihalt). Cf. *boană*.
boană, boane, s.f. Boabă (de grâu, de porumb, de fasole etc.).
 — Din germ. *Bohne* (DA).
boanță, boanțe, s.f. Vulva scroafei.

boboanță, boboănțe, s.f. Bomboană. [Var.: *boboroanță* (Jidvei)]. Cf. *b o b o n e l e*. La Ion Brad: „Dacă te duci la ei, du-i și bătrînii, lu Nica, ceva. Niște *boboănțe* de-alea învăluite, că-i pare bine!” (DF, p. 412).

— Cf. germ. *Bombons*, idem.

bobouéle s.f. pl. Bomboane (Cergăul Mare).

boboroănță, boboroănțe, s.f., vezi *boboanță*.

bobotăie, bobotăi, s.f. Foc mare, vîlvătaie.

La Agîrbiceanu: „Dumnealui se bucura de *bobotăia* care-și sălta sus flăcările mari, arămii, ca pe vremurile cînd era copil” (*Opere*, III, p. 45). La Ion Brad: „Aiei nu-i *bobotăia* porcului, mă!” (DF, p. 376). Vezi și UD, p. 311 și Ion Blăjan, *Omul*, p. 37.

bobură, bóbure, s.f., vezi *băbură*.

boci-na interj. Strigăt (adesea repetat) cu care se cheamă vițelii.

— Cf. magh. *boci* „vițeluș” + *ne* (Tamás, EHW, s.v. *bofi-na*).

boctărie, boctării, s.f. Canton, haltă pe calea ferată.

— Din *boactăr* + suf. *-ie*.

boghii, boghi, s.m. Căpiță de fin. [Pronunțat: *bog*].

— Din magh. *boglya*, *baglya*, *bagla*, *buglya*, idem (Tamás, EHW, s.v. *boaghe*).

boldăș, boldăși, s.m. Vinzător într-o boldă.

— Din *boldă* + suf. *-aș*.

boldă, bôlde, s.f. Prăvălie, boltă.

— Din magh. *boll*, idem (Tamás, EHW, s.v. *boltă*).

boldășiță, boldășițe, s.f. 1. Vinzătoare. 2. Soția vinzătorului.

— Din *boldăș* + suf. *-iță*.

bolînd, -ă, bolânzi, bolînde, adj. 1. Nebun (Mihalț). 2. (Despre vin) Rău, cu gust neplăcut; care produce dureri de cap. *Vinul tulburat îi bolînd* (Mihalț).

— Din magh. *bolond* (DA).

bombúșcă, bombúște, s.f., vezi *bumbúșcă*.

boncăit s.n. sg. Răget, boncăluit. La Agîrbiceanu: „În răstimpuri se ridicau în înălțimi mugete de vaci, și, mai rar, *boncăitul* mînios al taurului” (*Opere*, V, p. 52).

borăi vb. IV *intranz.* (Despre buhaiul colindătorilor) A vui. *Borăie coadă aia* [de cal a buhaiului] *de gîndeai că te ie dracu!* (Cergăul Mare).

— Probabil de origine onomatopeică.

borcân, borcâne, s.f. Damigeană (Crăciunelul de Jos).

bornéu, bornéte, s.n. Raniță din piele de vițel (Jidvei).

— Din magh. *borjú*, idem (cu pronunțarea dialectală *bornú*) (DA).

bornăi, bornăi, vb. IV *intranz.* (Despre bondari) A zumzăi, a bîzii. La Agîrbiceanu (figurat): „Numai decît încep să *bornăie* Pruncul și avocatul Pascu” (*Opere*, VII, p. 265).

— Probabil de origine onomatopeică.

bornăit s.n. Zumzăit, bîzii. La Agîrbiceanu: „Larma între zidurile seminarului părea un necurmat *bornăit* de bondari uriași” (*Opere*, VII, p. 11).

— Vezi *bornăi*.

börtă, bôrte, s.f. Podoabă care se punea pe capul tinerelor înainte de a deveni neveste (Cergăul Mic).

bortocân, bortocâne, s.n., vezi *burtucan*.

borș s.n. 1. Zeamă de prune (Feisa). 2. Chi-săliță.

— Din ucr. *boršč* (DA).

bôrzoș, -ă, bôrzoși, bôrzoșe, adj. Cu părul în dezordine, zbirlit. Cf. *ț a p o ș*.

— Din magh. *borzas*, idem (DA).

bôșcă s.f. (Cu sens neprecizat, într-un joc de copii) *Bosco, bosconeste-te, / Aicea lipește-te!* (formulă folosită în jocul „de-a clasa”, prin care participanții încearcă să „vrăjească” bucata de țiglă cu care se joacă pentru ca să se oprească în locul dorit de ei).

— Cf. *boscoană*.

boscăui, boscănesc, vb. IV *tranz.*, vezi *bosconi*.

boscoănă, boscoâne, s.f. Farmec, vrajă. La Agîrbiceanu: „Stan nu credea în *boscoane*, totuși îi pieri cheful” (*Opere*, III, p. 147).

— Din ngr. *βασκανία* „vrăji” (DA).

bosconi, bosconesc vb. IV *tranz.* 1. A fermeca, a vrăji. 2. A mormăi, a scoate sunete neînțelese. *Ce tot bosconesci acolo, vóroge ca lumea să te înțeleg.* [Var.: *boscăni* (Lunca Timavei)].

— De la *boscoană*.

bosodî, bosodesc, vb. IV *tranz.* A îndesa (Crăciunelul de Jos).

bosológ adv. (În expr.) *A sta bosológ* = a se îngîrămădi. *Rîndunicile stau bosológ pe șură*.

— Cf. *bosoli* „a lughesui” (DA).

bot, bôturi, s.n. Vas de doage lunguieț, cu care se cară (în spate) struguri; botă.

— Cf. bg. *bota* „vas de lemn pentru iaurt” (DA).

botiță, botițe, s.f. Vas din doage de lemn, în care se păstrează brînză pentru iarnă; pu-tină. Cf. *d i o a b ă*.

— Din *botă* + suf. *-iță*.

botórcă, botórci, s.f. Scorbură; p. ext. salcie găumoasă (Jidvei).

botoróg, botorógye, s.n. Putinel (Cetatea de Baltă). Cf. *hurdoi*.

bouréi, bouréi, s.m. Melc. La Ion Brad: „El nu-și poate lua casa în spinare ca *bourei!*” (LM, p. 156). Vezi și UD, p. 121, 244.

— Din *bour* (<lat. *bubalus*) + suf. *-ei*. Vezi Frățilă, *Timave*, p. 173–174.

box s.n. sg. Cremă de ghețe; vax. Cf. *v i x*

— Din magh. *boksz*, idem (<germ. *Wachs*) (Tamás, EHW, s.v. *bocs*).

boxăluî, boxăluîse, vb. IV tranz. A da cu cremă pe încălțăminte.

— Din *box*+suf. *-ăluî* sau direct din magh. *bokszol*, idem (Tamás, EHW).

bozdonar, bozdonăre, s.n., vezi **buzdunar**.
brancotă, brancotéz, vb. I in tranz. A da faliment.

brăcie, brăcii, s.f. Britu de incins, iugust. La Agirbiceanu: „Și toți erau incinși cu brăcii tricolore“ (*Opere*, IV, p. 412; vezi și p. 420).

— Lat. pop. **bracilla* (pl. din *bracile*) (DA).

brănțăli, brănțălăsc, vb. IV refl., vezi **brănțăliu**.

brănțăliu, brănțăliuîse, vb. IV refl. A se lua la bătaie (mai mult în glumă), a se lua la trîntă. [Var.: *brănțăli*]. La Ion Brad: „Bătăr un an sau doi...să ne iubim curat, ca ingerii. Să ne brănțăliuîm după pofta inimii“ (DE, p. 36).

brigadir, brigadiri, s.m. Brigadier (Crăciunelul de Jos).

— Din germ. *Brigadier*.

brigalău, brigalăuș, s.n. Bucată de băt (Jidvei).

brîșcă, brîști, s.f. Briceag.

brîglă, brîgle, s.f. (De obicei la pl.) Vatale. La Ion Blăjan: „Stam apoi și ascultam fișlitul suveicii prin gura pinzei, bătaia *brîgletor*, tropotul iepelor, suspinele mamei“ (*Omul*, p. 212).

— Din sl. **bǫrdlo*>**bǫrdlǫ*>*briglǫ* (DA).

brînei, brîneîse, vb. IV. 1. in tranz. (Despre copii) A slăbi (Feisa). 2. Refl. (Despre vite) A-și vătăma picioarele (Jidvei).

— Din brncă „boală de vite și de porci, orbalț“ <srb. *brnka* „orbalț“ <v. sl. *breknǫ* „mă umflu“ (DA).

broámăn, broámăni, s.m. Corcoduș (Jidvei).

broámănu, broámăne, s.f. Corcodușă (Jidvei).

broc s.n. (În sint.) *Broc de vin*=fel de mîncare, constînd din pline și vin, care li se dă secretărilor (cosașilor) după amiază.

— Calc parțial după sâs. *venbrok*, idem (<ven „vin“+*brok* „fărimă (de pline)“ (Frăjilă, LR, XVII, 1968, nr. 1, p. 62; idem, *Tirnavre*, p. 224).

broțăc, broțăce, s.n. (Învechit; mîl.) Sac de merinde, raniță (Jidvei); p. ext. bagaj. *Ia-ți broțagul și du-te la tren*. [Var.: *proțag* (Sîncei, Iclod Spîni), *proțap* (Jidvei)].

— Din germ. *Brottsack*, idem.

brucășă adj. f. Brunetă (Cergăul Mare).

bruș, bruși, s.m. Bulgăre de pămînt.

brușos adj. (Despre pămîntul arat) Care are bruși.

bua! interj. (Adesea repetat, mai ales în cîntecele de leagăn) Nani. *Bua, bua cokol ũie! Că mamă-ta-i la cîștig*.

bua! vb. I tranz. și refl. (Despre copii) A (se) culca. *Lasă nu mai pîrîge, că mama te buă. Buă-te eu mama!*

— Probabil de origine autohtonă. Cf. alb. gheg *buj* „a dormi“. Vezi Brăncuș, *Vocabularul autohton*, p. 134.

huburúz s.m. sg. (În expr.) A sta *huburuz*=a sta pe vine.

— Probabil un derivat străvechi de la o temă **hubur-u*, **bobur-u* (<*bob*) +suf. de origine autohtonă *-z(ă)* (vezi Liviu Franga, *Un sufix diminutival; drom. -ză*, în *Etudes romanes dédiées à Iorgu Iordan à l'occasion de son quatre-vingt-dixième anniversaire*, București, 1978, p. 249—250).

bueșeă, bueșele, s.f. Fiecare din scindurile care invellesc ușorii (Cergăul Mare).

bucătă, buctéz, vb. IV tranz. și in tranz. A cădea la un examen, a rămîne corigent sau repetent.

— Din magh. *buktat*, idem (Tamás, EHW).

budigăit s.m. pl. (Învechit) Chilofi (de damă).

— Din magh. *bugyigó* (Tamás, EHW, s.v. *bughtgäu*).

budihăliță, budihălițe, s.f. Femeie care umblă cu vorbe de clacă.

buduhălă, buduhăle, s.f. Țigan îmbrăcat cu crengi verzi aduse din pădure, pe care în ziua de Sf. Gheorghe lumea aruncă apă cu gălețile (Băia, Cetatea de Balcă). Cf. *burduhoasă*.

bufnăr, bufnări, s.m., vezi **bugner**.

bughilarăș, bughilarăse, s.n. Portimonu. [Var.: *pochelares, pochilares*].

— Din magh. *bugyelláris, bagyelláris, pugyelláris* (<lat. *pugillare*) (Tamás, EHW).

buglăn, buglăne, s.n., vezi **blugan**.

búgle s.f. pl. Cele două părți cărnoase, roșii, care atrnă sub ciocul găinii; bărbie (Mihăl).

bugnăr, bugnări, s.m., vezi **bugner**.

búgner, búgneri, s.m. Dogar (Jidvei). [Var.: *bugnar* (Mihăl), *bufnar* (Feisa)].

— Din germ. *Büttner*, idem (DA).

buhăităș, buhăitășe, s.n. Locaș săpat în dreapta sau în stînga gropii în care se introduce sicriul mortului (Cistei).

bujdică, bujdică vb. I in tranz. pers. 3 sg. (Despre un lichid) A țîșni.

— Probabil de origine onomatopeică. Vezi *bujdi* în DA.

bujdulă, bujdule, s.f. Casă mică, sărăcăcioasă; cocioabă. La Ion Blăjan: „— Tu, asta, Mărie! Ieși afară din *bujdulă!*“ (*Omul*, p. 51). „Am intrat în *bujdula* noastră unde era miros de busuoloc și aburi de ciorbă de fașole, pregătită de bunica“ (*ibidem*, p. 54).

— Din *bujdă*, idem +suf. *-ulă*.

bulgundăr, bulgundări, s.m. Soi de struguri (Mihăl).

— Din *burgundăr* „sol de struguri (de vin) de Burgundia“ (<germ. *Burgunder*, idem), prin disimilarea primului *r* la *l*.

bumb, bumbi, s.m. Pastilă. *L-o durat capu, s-o dus la potică și l-o dat nește bung*.

bumbușeă, bumbușli, s.f. Bumbușcă (Jidvei, Feisa).

— Din *bumb*+suf. *-ișcă*.

bumburéz, bumburézi, s.m. Capătul unui șurub ; buton.

— Din *bumbărea*+suf. *-ză* (Frangu, lucr. cit., p. 249).

bumbușeă, bumbuști și bumbuște, s.f. Gămălie ; p. ext. ac cu gămălie. [Var. : *bombușcă* (Mihalt)].

— Din *bumb*+suf. *-ușcă*.

bun adj. (În expr.) *A băga (a pune, a da) bun*=(la jocul de cărți) a da o carte bună, *crăi-ță* sau *țuz*.

bundă, bünde, s.f. Haină lungă plină sub genunchi ; manta.

bundică, bundici, s.f. Rochiță. La Ion Brad : „...ședea Axente, îmbrăcat în *bundică*, o rochiță ca pentru fete“ (UD, p. 247). Cf. *bundită*.

— Din *bundă*+suf. *-ică*.

bundită, bundițe, s.f. Rochiță (Lunca Tirnavei). Cf. *bundică*.

— Din *bundă*+suf. *-iță*.

buntuzulălă s.f. sg. Frică, teamă (Feisa). — Din *buntuz(u)* „a produce dezordine“, „a deranja“, „a produce teamă“.

bură s.f. sg. Chiciură.

burduf, burdufuri, s.n. Spărtură rotundă în gheața unui riu, a unui lac etc. ; copcă.

burduhoasă, burduhoase, s.f. 1. Buduhală. 2. Persoană îmbrăcată dezordonat.

— Din *burduh* (=burduf)+suf. adj. *-os, -oasă* (DA).

burică, buric, vb. I tranz. și refl. A (se) aburca, *Burică-mă, că nu mă pot sui, Lasă că mă buric io singur*. La Ion Brad : „Eu țiș cocoșat, tete Ioane, nu mă pot *burica* în pomi după mere oprite“ (DF, p. 375). Vezi și UD, p. 311.

— Din *aburca* (<lat. **arboricare*) prin apropiere de *buric* (DA).

burităș, buritășe, s.n. Partea de lângă talpă a caputei.

burlineaș, burlineași, s.m. Pureelandru. La Ion Brad : „Acuma, zicea ea într-o zi, ca o nerușinată, că vrea să-i Ingrășe la ăla din Alba-Iulia și-un porc, l-or cumpărat *burlineaș*, să i-l crească mare, să i-l belească la Crăciun“ (RR, p. 265).

burtucăn, burtucăne, s.n. Stomac (la animale) (Lunca Tirnavei). [Var. : *bortocan*].

busuioeșe, busuioești, adj. m. (Despre struguri) Produs de vița busuioacă. La Ion Brad : „Vă caută el vințilerul niște struguri dulci, *busuioești*“ (DF, p. 113). Vezi și UD, p. 23.

— Din *busuioe*+suf. *-eșe*.

butruși, butrușeș, vb. IV tranz. și refl. A lovi cu pumnii, a (se) bate cu pumnii. La Agribiceanu : „Să nu vă *butrușiți*, să nu vă

văd că vă dați pumnii, că mă pun pe voi cu nula“ (FDGN, p. 33).

butucănoș, -oasă, butucănoși, -oăse, adj. 1. (Despre oameni) Gros și îndesat. 2. (Despre oale) Cu mijlocul bombat.

buzdujép, buzdujépuri, s.n. (Mai mult în glumă) Buzunar.

— Prin contaminare : *buzdunar*+jep.

buzdunár, buzdunáre, s.n. Buzunar. [Var. : *bozdonar*]. Cf. și *buzdujép*.

buzgár, buzgári, s.m. Gîndac de mal ; bondar.

C

căcărieă s. invar. (În batjocură) Om fricos. — Din *cacă* (pers. III sg. ind. prez. a vb. *căca*)+*frică*.

cădár, cădări, s.m. (Învechit, mil.) Cadru.

— Din germ. *Kader*, idem.

căfár, căferi, s.m. Stîlp care susține acoperișul clădirilor. La Agribiceanu : „Unii aduceau hîrlețe, alții sape și tirnăcoape, alții bucăți de grinzi și *caferi*“ (Opere, VI, p. 226).

— Din săs. *käfer*, idem (DA).

caféi s.m. sg. Cafea. La Agribiceanu : „Ăsta-i *cafelu* nost' de dimineață, tu, babo“ (Opere, IV, p. 100).

căit, căiti, s.m. Cals (Feisa).

căiță, căițe, s.f. Caisă (Feisa). [Pronunțat : *-a-i*].

căizărmanégurá s.f. (Învechit, mil.) Manevră imperială.

— Din germ. *Keiser* „împărat“+*manegurá* „manevră“.

cał, cał, s.m. (Constr.) Păcare din stîlpii care susțin un pod peste o apă mai mare.

cănceu, cănceie, s.n. Cană (de lut sau de sticlă) cu gîtul mai lung ; ulcior. [Var. : *cănceu* (Crăciunelul de Jos, Cergăul Mare); *cinceu* (Bucerdea Grînoasă)]. La Ion Brad : „...Octavian luă un *canceu* de pămînt de pe bîldar și ieși. Îl umplu în pivniță cu must“ (DF, p. 409).

— Din magh. *kancsó*, idem (DA).

car, care, s.n. (Învechit, în sint.) *Car de foc*=tren. La Agribiceanu : „— Ori credeți că i-au adus cu *cară de foc* ?“ (Opere, X, p. 56).

căre-măre interj. Haide! (Valea Lungă). Cf. *carî-carî*.

— Din *care* (vocativul lat. *carus*) + *mare*.

cări-cări interj. Haide! Cu aceste cuvînte se îndeamnă copilul, care învață să meargă, să facă primii pași. Cf. *care-mare*.

— Lat. *care*, vocativul lat. *carus*. Vezi V. Frățilă, I.R, XIX, 1970, nr. 6, p. 541—542 ; idem, *Tirnavce*, p. 174—176.

căsă, căsi, s.f. 1. (În sint.) *Casa dinainte*=îndă. *Casa dinapoi*=sufragerie. La Ion Brad : „Acum o să ne culcăm în *casa dinainte*, că-n paturile astea n-o murit încă nime. Din-

colo — arăta cu degetul spre casa dinapoi, camera ce da spre curte — dincolo-i tot patu'ăla vechi și blăstămat, în care s-or stins cu toții, rind pe rind..." (LM, p. 66). Vezi și UD, p. 254. 2. (Învechit, în sint.) Casa orașului = primărie (Feisa).

— (2) Calc după magh. *városháza*.

căsărmă, căsărmi, s.f. Cazarmă.

casir, casiri, s.m. Casier. La Agîrbiceanu: „Că pe dumneavoastră tot vă mai plătește crîtarește domnu' casir..." (Opere, X, p. 218).

— Din germ. *Kassier*, idem.

căcece¹, căceci, s.f. Vrăbie (Micăsasa).

căcece² s. (art.) (În băjocură) Om fricos.

căcări, căcărîesc, vb. IV refl. A se chinui să facă ceva cu migală, fără a avea nici un spor la lucru.

căhălă, căhăli, s.f. Placă de teracotă (Feisa).

— Din germ. *Kachel* (DA).

căiță, căițe, s.f. 1. Căciuliță pe care o poartă copiii mici; scufiță. Cf. *gugi*. 2. Placentă. La Agîrbiceanu: „Și omul în halat, care se ridicase de după ușă întorcîndu-se spre femeie, arăta un obraz roșu, plin, ras proaspăt, o mustață albă cumu-i colia și o chelie care pornea de la frunte și-i ajungea pînă după urechi, ca o căiță lucie" (Opere, IV, p. 173).

călbejós, -oasă, adj. Gălbejos.

— Din *călbează* + suf. -os.

căleci, călecițe, s.n. Colț de piine. Cf. *cîrfoi, z drońt*.

căleciés, căleciésc, s.n. Diminutiv al lui *căleci*.

— Din *căleci* + suf. -as.

căldăre, căldări, s.f. Cazan de fierț țuleă.

— Lat. *caldaria* (DA).

căldări, căldărîesc, vb. IV tranz. și refl. A (se) zăpăci, a (se) buimăci. Cf. *căuși, zăuși*.

— Din *căldare* + suf. -i. Sensul inițial a fost de „a bea din căldare", apoi „a se îmbăta".

cănăji, cănăjesc, vb. IV tranz. și refl. (În glumă, afectiv) A (se) necăji.

— Din limbajul copiilor, prin metateză de la *năcăji*.

cămenéi, cămenésc, s.n. (Învechit) Cuptor în casele țărănești (Mihail).

— Cf. *cameniță* „sobă" < magh. *kemence* „cuptor, sobă" (DA).

cănac, cănacel, s.m. 1. Ciucure mare, canaf. 2. (În glumă) Penisul copiilor.

— Din magh. *kanaf* (Tamás, EHW, s.v. *canaf*). Probabil forma *cănac* este refăcută după cea de pl. mai întîi în graiurile în care se palataliza la *ș* (*cănaș*) și în care, de asemenea, s evoluase la *ș*. Deci, după *maș* — *mac* s-a refăcut și un *cănac* — *cănaș*.

cănăcel, cănăcél, s.m. Diminutiv al lui *cănac*. La Ion Blăjan: „Lucrul mai greu s-a dovedit a fi încălțatul: opincile erau la fel. Care e din dreapta și care din stînga? Mi-a

pus mama semn, un *cănăcel* la una și doi la cealaltă" (Omăl, p. 16).

— Din *cănac* + suf. -el.

căncău, căncăuă, s.n., vezi *căncău*.

căncălă s.f. sg. Funiingine. Am *carăjat* hornețele și toată m-am umplut de *căncălă*.

— Din *căni* + suf. -eală.

căni, cănesc, vb. IV tranz. și refl. A (se) înnegri, a vopsi în negru; a (se) murdări. La Agîrbiceanu: „...barba albă a popii toată se *căni*se de sperlă" (Opere, VI, p. 96).

căniți, -ă, căniți, cănite, adj. Înnegrit de funingine; murdar. La Agîrbiceanu: „Erau murdari, plini de funingine, cu hainele *cănite*" (Opere, IV, p. 33).

căntălărie, căntălării, s.f. (Învechit) Cancelarie; p. ext. primărie. La Ion Brad: „...Clădirea care servea altădată de *căntălărie*" (DF, p. 153).

— Contaminare între germ. *Kanzlei* și *cancelarie*.

căoăci, căoăci, s.m. Fierar.

— Din magh. dial. *kócs* (= *kovács*), idem < sl. *kovač* (vezi Tamás, EHW, s.v. *covaci*).

căocié, căoci, s.f. Fierărie. Cf. *făuriște*.

— Din *căoci* + suf. -ie.

căpătă, căpăt, vb. IV tranz. A angaja. La Sfîntu Gheorghe tinerii *căpătau* un *figan*.

căpău, căpăi, s.m. 1. Ogar, cîine de vînătoare. 2. (Figurat) Zăpăcit, smintit. La Ion Blăjan: „— Mă *căpăule*! Ai pace, mă, că sperii gălițele astea!" (Omăl, p. 12).

— Din magh. *kopó* > *copău*, apoi prin asimilarea lui o neaccentuat la *ă* > *căpău*. Cf. DA.

căpăt, căpături, s.n. Veston.

— Din magh. *kaput*, idem < germ. *Kaput* < ital. *capollo* (Tamás, EHW).

cărărabă, cărărabé, s.f. Gulie.

— Din magh. *kalarabé, karátábé* (< germ. *Kohlrabi*, dial. *Kalarabi, Kholarabi*) > *călărabă, cărălabă*, apoi, prin asimilarea lui l la r, *cărărabă*. Cf. Tamás, EHW, p. 173—174.

cărăzuț, cărăzuțesc, vb. IV tranz. (Complementul indică haragiul dintr-o vie) 1. A pune în rînd. 2. A ascuți.

— Din magh. *körözni* „a înconjura, a împrejmui" (DA).

cărîgă, cărîgi, s.f. 1. Roată (la soba de gătit). 2. Rotula genunchiului. 3. Mosor de ață. Cf. *coperemint, fedeu*.

— Din magh. *karika* „cerc" (DA).

cărîndăr, cărîndăre, s.n. Calendar.

cărîș, cărîși, s.m. Cartofor. La Agîrbiceanu: „Că urit nu era Gîgior Șerb, bețiv și *cărîș* nici alt, iar la alte femei nu se uita în veci" (Opere, V, p. 355).

— Din *cărși* (pl. lui *carte*) + suf. -as.

cătănă, cătănă, s.f. (La pl.) Cătănie. O fost în *cătănă*.

cătănășeste adv. Soldătește; viol, harnic. *Lucră cătănășeste*.

— Din *cătănăși* + suf. adv. *-ește*.
cătănăși, *cătănășesc*, vb. IV intrans. și tranz. A cătăni.
cătăni, *cătănesc*, vb. IV.1. Intrans. A face armata, a fi soldat. 2. Tranz. A muștrului, a certa. *Mai cătănește-l și tu [copilul], dacă vrei să te asculte.*
 — Din *cătără* + suf. *-i*.
cătărămbă, *cătărămbi*, s.f. Cataramă.
 căț interj. Strigăt cu care se alungă pisica; ciți!
 — Onomatopoe. Cf. germ. *Katze* (săș. *köez*, mosel. *káz*, idem) (DA).
cățănuă, *cățele*, s.f. (Familiar) Gură rea. *Mal ține-ți cățanuă aia, că toată ziua n-ai lăcut!*
cățel, *cățeli*, s.m. Larvă de albină.
căuși, *căușesc*, vb. IV tranz. și refl. A (se) zăpăci. Cf. *căldări*, *zăuși*.
 — Din *căuș* + suf. *-i*. Sensul inițial a fost acela de „a bea cu căușul”, apoi „a se îmbăta”.
căușit, *-ă*, *căușii*, *căușite*, adj. Zăpăcit, buimăcit.
ceacănău sg., vezi *cecănău*.
ceaslă s.f. Șasla.
cecănău s. sg. Minie, supărare. (În expr.) A-și face *cecănău* = a se supăra. A fi cu *cecănău* = a fi minios, supărat. [Var.: *ceacănău* (Lunca Tîrnavei)].
 — Cf. magh. *csökönyös* „incăpăținat” și *csökönös* (Tamás, EHW).
cecău, *-ăie*, *cecăi*, *cecăte*, adj. (Despre vite) Cu coarnele întoarse în față.
 — Din magh. *csákó*, inițial însemnând „hervorragendes Horn”, de unde și numele de boi *Csákó* (Tamás, EHW, s.v. *ceacău*).
ceglău, *ceglăuă*, s.n. 1. Fiecare din bucățile de lemn care prind loitrene în partea de dinainte și de dinapoi. 2. (În sint.) *Cîntare* (sau *cîntec*) de pe *ceglău* = doină, cîntec de jale. [Var.: *ceaglău*]. La Agribiceanu: „Pe *ceaglău* ședea un ficior de rumân și cînta cu glasul scăzut” (*Opere*, VI p. 310). La Ion Brad: „Nicodim mîna atunci boii, îi plesnea cu biciul, îndemîndu-i la deal, de pe *ceglău*” (DF, p. 239).
 — Din magh. *csalló* (DA, s.v. *ceallău*).
cei, *cețesc*, vb. IV tranz. și absol. A mîna vitele prinse la jug de la stînga la dreapta. Cf. *chema*.
 — Din interj. *cea*.
ceitor, *ceitóri*, s.m. Peșitor (Jidvei). Cf. *cerător*.
 — De la *cei* „cer” + suf. *-(t)or*.
cețed, *cețeli*, s.m. Membru al unei familii; copil.
 — Din magh. *cseléd*, idem.
cenușar, *cenușare*, s.n. 1. Leșier. 2. Bucată de pînză în care se duce mîncarea la vite în grajd. 3. Față de masă din pînză (Bia, Crăciunelul de Jos).
 — Din *cenușă* + suf. *-ar*.
cenușă s.f. (În sint.) *Cenușă vie* = spuză.

— Cf. germ. *glühende Asche* „spuză”, propriu „cenușă care arde, cenușă incandescentă”.
cerător, *cerători*, s.m. Peșitor (Cetatea de Baltă). Cf. *ceitor*.
 — Din *cer* (ind. prez. pers. I sg. a vb. *cere*) + suf. *-ător*.
cerbie, *cerbii*, s.f. Pielea ce atîrnă la vite sub grumaz; *cerbice*.
 — Cf. *cerbice* < lat. *cervix*, *-icem*.
cernetorie, *cernetorii*, s.f. Vopsitorie (Micăsasa). Cf. *feștitoare*.
 — Din *cernitor* „vopsitor” + suf. *-ie*.
ceteră, *ceter*, vb. I. 1. Tranz. (Figurat). A bate la cap (pe cineva), a vorbi intruna. *Tacă-ți gura și nu mă mai tot cetera la cap!* 2. Refl. A boci. *Ce te tot ceteri acolo, taci și șterge-te la ochi.*
 — De la *ceteră*.
cevălău s. sg. Ceartă mare, sfadă. *Iar o avut (sau o făcut) ăștia cevălău la făgăduu, numa că nu s-o bătut.* Cf. *ciotvă*, *flamă*.
ceură, *-ă*, *ceuri*, *ceure*, adj., s.m. și f. 1. Sașiu. 2. Chior.
 — Din scr. *čör* (DA) „chior, orb” (vezi și Gămulescu, *Elemente*, p. 106).
ceurește adv. (În expr.) A se uita (sau a privi) *ceurește* = a se uita (sau a privi) cu coada ochiului (Glogoveț).
 — Din *cear* + suf. adv. *-ește*.
cheăun, *-ă*, *cheăuni*, *cheăune*, adj., s.m. și f. Zăpăcit; scos din minți, nebun. La Ion Brad: „Umbla ca *cheăun* de cap” (DF, p. 167). „Ai bătut-o, mă, pe fată de-ai lăsat-o *cheăună*. Toate mințile i-or sărit din cap” (DF, p. 237). Vezi și LM, p. 187 și UD, p. 311.
 — Postverbal din *cheuni* „a chioti”, „a se îmbăta”, care, la rîndul lui, este de origine onomatopoeică (DA).
chefe, *chefe*, s.f. Perie de ghețe, de haine.
 — Din magh. *kefe*, idem (DA).
chefel(u)l, *chefel(ui)esc*, vb. IV tranz. și refl. 1. A (se) peria. 2. A trage cuiva o bătaie.
 — Din magh. *kefél*, idem (Tamás, EHW).
cheltău, *cheltăuă*, s.n. Coș de nuiele (Cergăul Mic).
 — Din magh. *töltő* (Tamás, EHW).
chemă, *chem*, vb. I tranz. și absol. A mîna vitele prinse la jug de la dreapta la stînga. [Antonimul lui *a cei*].
chénies, *chéniesi*, s.m. (Învechit, mil.) Ofițer.
 — Din magh. *önkéntes* „voluntar” (Tamás, EHW).
cheuni, *cheunesc*, vb. IV tranz. A zăpăci (pe cineva), a scoate din minți. *Ăștia larmă o făcut copiii ăștia, că m-au cheunit de cap.*

-- De origine onomatopeică.

chiflu, *chifli*, s.m. Chiflă, corn. La Ion Blăjan : „... să-i aduci un păhărel de alaș cu rum și un *chiflu* lung, îndoit...” (*Opere*, III, p. 85).

-- Cf. magh. *kifli* < germ. *Kipfel* (Tamás, EHW).

chilav, -ă, *chilavi*, *chilave*, adj., s.m. și f. Schilod ; bolnav de picioare, olog. La Agırbiceanu : „De cite ori nu i s-a întunecat sufletul cînd vedea pe alte mame că mai pot glumi cu cite un *chilav* în casă” (*Opere*, III, p. 367).

-- Din bg. *kilav* sau scr. *kilav* „cu hernie, vătămat ; slab, rău” (DA).

chilăvi, *chilăvesc*, vb. IV tranz. și refl. A (se) schilodi, a deveni chilav. La Agırbiceanu : „Îl duseră în pîvniță și jandarmii i-au dat o bătaie să-l *chilăvescă*” (*Opere*, VI, p. 250). „Așa s-a astupat și părăul prăpăstios care trecea prin mijlocul satului și în ripile cărui multe vite s-au *chilăvit*...” (*Opere*, VI, p. 9). Vezi și *Opere*, X, p. 183.

-- De la *chilav*.

chilometăr, *chilometări*, s.m. (Rar) Kilo-metru (Valea Lungă).

-- Din germ. *Kilometer*.

chindéu, *chindeaună*, s.n. Stergar, prosop.

-- Din magh. *kendő* (DA).

chindisî, *chindisesc*, vb. IV tranz. (Complementul indică pieptare) A broda.

-- Din ngr. *kentó*, *kentizo* (DM).

chinomotograf, *chinomo ográfe*, s.n. Cinc-motograf (Feisa).

-- Din *cinematograf*, influențat de germ. *Kino*.

chiorlăi vb. IV in tranz. (Despre mațe) A chiorăi.

-- Onomatopee (DA).

chiot s. sg. (În expr.) A ajunge de chiotul satului sau al lumii = a ajunge de risul lumii,

-- Din onomatopeea *chiu* + suf. -ot (DA).

chip, *chipuri*, s.n. Fotografie. (În expr.) A se lua în chip = a se fotografia.

chise, *chiscuri*, s.n. Cană (de sticlă sau de lut). Cf. cănceu, chiscoaie.

chiseoáie, *chiseóí*, s.f. Cană (de sticlă sau de lut). Cf. cănceu, chisc.

-- Din *chise* + suf. -oáie.

chisafăuă, *chisafăuă*, s.f. Parica cea mai umflată a butucului roșii, în care sînt făcute scobiturile pentru spiile (Jidvei).

-- Din magh. *kisafa*, idem (Tamás, EHW, p. 210).

chisarfău, *chisarfăuă*, s.n., vezi *chisafăuă*.

chitănție, *chitănții*, s.f. (Rar) Chitanță.

chitnău, *chitnăie*, s.n. (De obicei în sint. *chitnău gros*) Broboadă (Mihalț).

chitnătoare, *chitnă ări*, s.f. Cheutare (Feisa).

chizăș, *chizăsi*, s.m. Flăcău care conduce hora (Bucerdea Grînoasă). Cf. birău.

-- Din magh. *kezes* „Burge”, „Gewährsmann” (Tamás, EHW, s.v. *chezas*).

ciacău, *ciacăuă*, s.n. (Învechit) Șapcă de paradă, care se folosea în armata austro-ungară (Jidvei).

-- Din magh. *csákó*, idem (Tamás, EHW, s.v. *ceacău*).

chircă s.f. Poșirecă.

-- Probabil contaminare între *chir* „vin de slabă calitate”, „vin de poame” (<magh. *csigér*, *csigör*) + *poșirecă*. Forma cu *b* se explică prin falsă regresie, în graiul local *b + i > ġ*.

ciğă, *ciği*, s.f. Macara ; scripetc.

-- Din magh. *csiga*, idem (DA).

ciğleán, *ciğlėni*, s.m. Pîșigoi (*Parus major*). **ciinaș**, -ă, *ciinași*, *ciinașe*, adj. Bine făcut, frumos.

-- Din magh. *csinos*, idem (DA).

cinomatograf s.n. Cinematograf (Bia).

ciintirub, *ciintirube*, s.n. Cimitir (Crăciunelul de Jos).

ciintirim, *ciintirime*, s.n. Cimitir (Glogoveț, Micăsasa, Jidvei, Valea Lungă).

ciinteș, *ciinteși*, s.m. (Mai demult) Centăș.

-- Din magh. *köntös* (Tamás, EHW, s.v. *ciintăș*).

ciocă interj. Cioc ! (În expr.) A da cioc = a ciocni (ouă la paști).

-- Onomatopee.

ciocăa-boacă interj. Ciocă-bocă ! Ciocăa-boacă la fereastră ! Deschide ușa nevastă !

-- Onomatopee.

ciocăie s.f. sg. Acioaie. La Agırbiceanu, *Opere*, III, p. 230 și varianta *acioaie* (FDN, p. 21).

-- Cf. it. *acciaio* „otel” (HEM).

ciocap interj. Cuvînt care imită bătaia din palme. Și deodată ciocap și el ! [Pronunțat : *cap*].

ciobo s. Soi de viță de vie.

cioci, *cioci*, s.m. (Rar) Ciorap.

-- Din germ. *Soeken* „ciorapi scurți” (DA).

ciocică, *ciocici*, s.f. Ceucă, stancă.

-- Din magh. *csóka* (DA).

cioloboc s.n. Bucată de carne de porc. Ne-o dăruit jupînu gazdă c-on dar. / Cu-a doilea dar, / C-on colac mindru și frumos. / C-on cioloboc boc de porc (Valea Lungă).

-- Probabil creație spontană din *ciolan* + *lobă* + suf. augm. -oc (DA).

ciolomădă s.f. sg. Porumb semănt des, care se cosește ca nutret.

-- Din magh. *csalamáde*, idem (DA).

ciomplėu, *ciomplėie*, s.n. Bucată (de scindură).

-- Cf. *ciamp* „bucată rămasă cu rădăcina în pămînt din trunchiul unui copac...”.

cion, *ciocăne*, s.n. (În limbajul copiilor) Picior.

- Din *picior*, prin trunchiere (cf. și arom. *cior* „picior”) și prin transformarea lui *r* în *n*, știut fiind că *r* este consoana pe care copiii o „învată” cu cea mai mare dificultate. Vezi V. Frățilă, I.R., XVIII, 1969, nr. 5, p. 486.
- cionc**, **ciocăncă**, **ciocinci**, **ciocănce**, adj. 1. (Despre șerpi) Fără coadă (Feisa). 2. (Despre oameni) Ciung. 3. (Despre buză) Tăiată (Feisa).
- Din magh. *csonka* „mutilat, ciung” (DA).
- ciondromăni**, **ciondromănește**, vb. IV refl. (recipr.). A se lua la ceartă, a se sfădi.
- Din *ciondăni* + *hondromăni* (DA, s.v. *ciondăni*).
- ciont**, **ciocăntă**, **cionți**, **ciocante**, adj. Ciunt.
- ciontă**, **ciont**, vb. I tranz. A tăia capătul unui lemn; a ciunti.
- De la *ciont*.
- cioreos**, **-ă**, **ciorceoși**, **ciorceoșe**, adj. 1. Sașiu. 2. Chior (Feisa). Cf. *ceur*.
- ciorofleacă** s.f. sg. Noroi, tină moale. [Var.: *ciorofleancă*]. La Agribiceanu: „...marca de noroi și *ciorofleancă*...” (Opere, IV, p. 62, cf. Opere, V, p. 263; VI, p. 390; VII, p. 328, 329; VIII, p. 102, 217; IX, p. 34).
- ciorofleacă** s.f. sg. vezi *ciorofleacă*.
- cioronospór** s.n. Substanță chimică folosită la stropitul vici (Jidvei). [Var.: *cioronosprah* (Jidvei)]
- cioronospráh** s.n., vezi *cioronospor*.
- ciorsăi**, **ciorsăi**, vb. IV refl. A se scărplina.
- Din interj. *ciors* „onomatopee ce imită zgomotul produs de țirșitul opincilor pe jos, hirs” (DA).
- ciorsól** adj. 1. Murdar. 2. (Substantiv) Tigan.
- Din *ciors* + suf. *-ol*.
- ciotvâ** s.f. sg. Mulțime. *S-o strins o ciotvâ de copii* (Feisa). Cf. *ce tvâlău*, *flamă*.
- ciovăte** s.f. pl. Unelte, scule.
- Cf. *cioveiu*, „vase (de sticlă) de tot soiul”, derivat din *șof* (<germ. *Schaff* „ciubăr”) prin suf. *-ei* sau din germ. *Schaffel*, idem (DA).
- cipea**, **cipei**, s.f. Dantelă.
- Din magh. *csipke*, idem (DA).
- cistit**, **-ă**, **cistiti**, **cistite**, adj. Cistit (Mihalț).
- Formă mai apropiată de etimon: *cisti* < v. sl. *čistiti* „a onora” (DA).
- citernă**, **citérne**, s.f. Canca (Mihalț).
- Din magh. *csatorna* (DA, s.v. *celirná*).
- cítov**, **-ă**, **cítovi**, **cítovc**, adj. Sănătos, întreg (la minte). Cf. *ab*, *ipen*.
- Element de origine slavă veche. Cf. bg. *čítav*, scr. *čítav*. În ce privește sufixul, acesta s-a modificat *-av-ov*, ca în *coșcov*, *hilpov* (*hilpav*) (G. Mihăilă, RS, III, 1958, p. 63).
- ciubică**, **ciubici**, s.f. Șapcă.
- ciucă** vb. I intranz. (Mai ales în limbajul copiilor) A șede. *Ciucă cu mama!*
- Cf. *ciuci* „a (se) așeza (pe vine)”, cuvânt din graul copiilor sl. *čučo*, *čučati*, magh. *csu-*
- csulni*, *csűcsűlni* „a șede” (în limba copiilor) (DA).
- ciuci**, **ciufi**, s.m. Om de nimic. *Du-te bade-a călcătură/Ciufule s-adunătură! Te-am învățat a iubi/Ș-acum mă las a dori*. La Agribiceanu: „— Ar trebui să șorinim un motiv pentru drumul tău la București, dacă ai avut norocul să te întâlnești în tren cu *ciuful* acela de Zophřau” (Opere, X p. 277).
- ciufală** s.f. Poreclă. *Tot omu are o ciufală în sal*.
- Derivat postverbal din *ciufuli* „a-și bate joc de cineva”.
- ciufșág**, **ciufșáguri**, s.n. Poreclă.
- Din *ciuf* + suf. *-ság*, sau direct din magh. *csűfşág* (Tamás, EHW).
- ciuful(u)i**, **ciuful(u)esc**, vb. IV tranz. 1. A prinde (pe cineva) de păr, a trage de păr. 2. A porecli, a batjocori.
- Din magh. *csűfol* „a batjocori” (Tamás, EHW).
- ciuful(u)it**, **-ă**, adj. 1. (Despre păr) Zbirlit, incurcat. 2. (Despre oameni) Batjocorit, făcut de ris.
- Vezi *ciuful(u)i*.
- ciúgu** interj. Strigăt (adesea repetat) cu care se cheamă porcii. Cf. *figă*.
- Probabil onomatopee. Cf. și magh. dial. *csuga*, idem (R. Todoran, MGD, I, p. 62).
- ciúhă**, **ciúhe** s.f. Manechin care se pune la poarta mirilor (Bucerdea Grinoasă).
- Din germ. *Scheuche* (V. Arvinte, SCȘI, Iași, Seria III, Științe sociale, an. VI, 1955, nr. 3-4, p. 235-236).
- ciumurlău**, **ciumurlăuă**, s.n. Mustuitor (Crăciunelul de Jos). Cf. *ciumurslău*, *ștromfănitör*.
- Din *ciumurslău*, *ciumurslău*, idem (<magh. *csömörzslö*, idem (cf. Tamás, EHW), prin apropiere de *ciumurlă*).
- ciumurlău¹**, **ciumurlău²**, vb. IV tranz. A zdrobi strugurii cu *ciumurlău* (Crăciunelul de Jos). Cf. *ștromfăni*.
- De la *ciumurlău*.
- ciumurlău³**, **ciumurlău⁴**, vb. IV refl. A se îmbolnăvi de prea multă mțncare.
- Din magh. *csömörleni*, idem (Tamás, EHW).
- ciumurslău**, **ciumurslău²**, s.n. Mustuitor. (Mihalț). Cf. *ciumurlău*, *ștromfănitör*.
- Contaminare între *ciumurlău* și *ciumurslău*.
- ciungán**, **-ă**, **ciungáni**, **-e**, adj., s.m. și f. Ciung (Feisa).
- Din *ciung* + suf. *-an*.
- ciúpa** interj. 1. (Adesea repetat) Cuvânt cu care copiii sînt îndemnați să facă baie. *Ciupa-n oală/Piele goală!* 2. (În expr.) A face *ciupa*=a face baie.
- ciúpă** s.f. Albie folosită pentru a scălda

copiii. *Hai să-l bage mama-n ciupă!*

— De la *ciupa*.

ciupără, ciupăr, vb. IV tranz. 1. A paște. 2. (Figurat) A trage o bătaie (cuiva). La Agrîrbiceanu: „Pîlcuri de oi *ciupărau* iarba tinăra ce încolțise pe văi” (*Opere*, V, p. 60).

— Din magh. *csiperézs* (*csiperizs*) „a ciupi” (DA).

ciupeli, ciupelése, vb. IV tranz. A curăța de pene, a jumuli. *Am ciupeliți găina.*

— Din magh. *csupál* „a smulge” (Tamás, EHW).

ciurdî, ciurdése, vb. IV tranz. A bate, a trage (cuiva) o bătaie (Feisa).

— Cf. a *ciortî* „a se certa, a se sfădi”.

ciustăr, ciustăre, s.n. Șistar (Bîia, Crăciunelul de Jos).

cîf interj. Cuvînt care imită zgomotul făcut de lovitură cu pumnul. *Cîf, cîteva la spinare!*
cîfăi, cîfăi, vb. IV tranz. A bate, a trage pumni.

— Din *cîf*+suf. *-ăi*.

cînceu, cînceie, s.n., vezi **canceu**.

cîntător, cîntători, s.m. 1. Cîntăreț la biserică (Cergăul Mic). Cf. **gornic**. 2. Cîntădător. *La Crăciun ... ierau doisprăzăce cîntători, ca cum ierau la Hristos doisprăzăce apostoli* (Cergăul Mic).

cîrcălit, -ă, adj. (Despre alimente) Pîrpălit (Cetatea de Baltă).

cîrfoi, cîrfoaie, s.n. Colț de pline. Cf. *călcii, zdronț*.

cîștigă, cîștig, vb. I tranz. A procura. La Agrîrbiceanu: „Catarina știrici de la notar dacă într-adevăr el i-a cîștigat Veronicăi adresa” (*Opere*, VI, p. 138).

cîtinel adv. Cătinel. *Omu care-i năcăjit/Îl cunoști de pe pornîl,/Că pornește cîtinel,/Cu năcazu după iel* (Iclod).

clanetă, clanete, s.f. Clarinet. [Var.: *glanetă*]. La Ion Brad: „Apăru și Gligor vintelerul, cu *claneta* lui și cu un fluier mare...” (DF, p. 441). „Numai *claneta* și fluiera lui țî-ar mai lipsi” (UD, p. 21).

clăcăn, clăcăni, s.m. Clăcaș (Feisa).

— Din *clacă*+suf. *-an*.

cleancă, clence, s.f. Creangă, ramură. [Var.: *cleangă*]. Cf. *cleoambă*.

cleangă, clengi, s.f., vezi **cleancă**.

clēmă, clēme, s.f. Femeie proastă.

clenguță, clenguțe, s.f. Diminutiv al lui *cleangă*.

— Din *cleangă*+suf. *-uță*.

cleoambă, cleoambe, s.f. Creangă. Cf. *cleangă*. La Ion Blăjan: „Ți-ai tăiat singur *cleoamba* de sub picioare” (*Omul*, p. 226).

— Cf. și arom. *clembă* „lemn lung” < v. sl. *klompă*, păstrat în rusă cu sensul de „Knebel, Holzklötschen” (G. Ivănescu, RS, XVI, 1968, p. 38) sau säs. *Klompən* (= germ. *Klumpen*,

mai vechi *Klunpe, Klompe* „butuc, măciucă”) (DA).

cleombuță, cleombuțe, s.f. Diminutiv al lui *cleoambă*.

— Din *cleoambă*+suf. *-uță*.

clieia s.n., vezi **cliecină**.

cliecină, clieține, s.f. Minecar, mîntean. [Var.: *cliecin* (Cergăul Mare și Mic)]. La Agrîrbiceanu: „Oamenii purtau căciuli și *clieține* peste pieptare” (FDCN, p. 12).

— Din säs. *Klidschen* (rostit și *klitsn*, din germ. *Kleidschen*), diminutivul lui *Klid* (= germ. *Kleid*) (DA, s.v. *cliecin*).

cleopă, cloape, s.f. Pleoapă (Cetatea de Baltă, Micăsasa).

— Din *pleoapă* prin disimilarea *p...p* > *c...p* sau poate și prin apropiere de *clapă*.

clupsă, clipse, s.f. Cursă (de prins animale). (Figurat) La Agrîrbiceanu: „I-o plătești cu bani chiria, faci contractul, îl iscălești și sasu-i prins în *clupsă!*” (*Opere*, IX, p. 34).

— Din germ. *Klutz*, idem.

coadă, code, s.f. (La pl.) Resturi de grăunțe și spice fără boabe rămase după treierat. La Agrîrbiceanu: „Într-un colț al podului, într-o ladă veche, pusese, înainte cu trei ani, niște secară, niște *coade* nefolositoare” (*Opere*, III, p. 372).

— Lat. *coda*. Pentru sensul de aici, cf. și portug. dial. *cuanha* „rămășițe de paie pe arie”, log. *koale* „rămășițe” (DA, s.v. *coadă*).

coastă, coăstăne, s.n. Dulap (de haine), scrin.

— Din germ. *Kasten*, idem (DA, s.v. *castăn*).

coașă¹ s.f. (Învechit) Bancă (de credit). *O luat bani din coașă.*

— Din magh. *kaša* (= *kašša*) (Tamás, EHW).

coașă² s.f. sg. Spinare. *I-o tras cîștva pumni la (in) coașă.*

— Probabil trunchiere din *cocoășă*.

cobără, cōbere, s.f. 1. Coviltir. 2. (În sint.) *Casă cu cobără* = casă fără tavan; magazie (Feisa).

— Din säs. *Kobar*, idem (DA). Cf. și magh. dial. *kōbër*, idem (Tamás, EHW, s.v. *cobăr*).

cōbdă s.f. Cobză (Jidvei).

cocenit s.n. Sfirșit. *Cînd îi coada veacului, / Cocenitul grîului, / Sfirșitul pămîntului* (Cetatea de Baltă, *Folclor din Transilvania*, IV, p. 27).

— Din *concenit* „sfirșit” < *concenî* „a sfirși, a pune capăt” (< v. sl. *končanŭ*, participiul lui *končati* „a sfirși”, sau din *končĭnŭ* „sfirșit”), prin disimilarea totală a primului *n* sau printr-o etimologie populară, prin apropiere de *a coace* (vezi Frățilă, LR, XXVIII, 1979, nr. 2, p. 158–159; idem, *Tîrnave*, p. 204–205).

coefrți s.pl. Un soi de ciuperă comestibilă. La Ion Brad: „Stîna se afla mai jos de șipot.

- În drum spre ea, Maria îi arată nepotului ciupercile albe, leșite după ploii. — Astea-s bune de mincare... Le zice *cocirfi*...“ (LM, p. 102).
- cocléte, cocléfi**, s.m. Giorchine de strugure de pe care s-au luat boabele (Bucerdea Grinoasă). [Var.: *corleş*].
- cocnă, cocne**, s.f. Bucătărie (Feisa). Cf. *boacă nă, comandă, conie*.
- Din *colnă* (v. sl. *kuhina*), apropiat de *a coace* (cf. DA).
- cocor, cocodre**, s.n. Cucui. *S-o lovit la cap și i-o ieșit un cocor*.
- Probabil o variantă morfologică a lui *cucui* (derivat cu suf. *-ui* din *coc*, idem, iar acesta din lat. *cocum* „sîmbure, bob“, cf. *populus > popor*) (DA).
- cocorează, cocoréze**, s.f. Un fel de plăcintă; gogoasă (Jidvei).
- Cf. *cocoradă*, numele mai multor feluri de plăcinte.
- cocós, cocóși**, s.m. (Mai ales la pl.) Floricele din boabe de porumb.
- codorîște, codorîști**, s.f. Codirîște.
- colăcăr, colăcări**, s.m. Feciorul care zice mulțumita la colindat; colăcer (Valea Lungă).
- Din *colac* + suf. *-ar*.
- coldiș** adv., vezi *cordiș*.
- coleră** s.f. Holeră.
- colibută, colibute**, s.f. Diminutiv al lui *colibă*.
- collmân** s.n. sg. Tencuială (Biia). Cf. *văcă-lăș*.
- colóp, colópi**, s.m. Damă la jocul de cărți numit *in colopi*.
- Din magh. *kalap*, idem.
- comândă, comânde**, s.f. (Învechit) 1. Magazie, baracă. 2. Bucătărie de vară (făcută mai ales din lemn). Cf. *boacă nă, cocnă, conie*.
- Din germ. *Kommando* (DA).
- comănac, comănăce**, s.n. 1. Pălărie făcută din paie. *Las să joc că n-am copit / Să le cumpăr pălării / Și la fete comănăce, / Să zică că nu le place*. La Ion Brad: „Era desculț și pe cap purta un comănac de paie“ (DF, p. 150). 2. Cap. La Ion Brad: „Vai de comănacul lor...“ (DF, p. 25).
- condorăș, condorăși**, s.m., vezi *condrănaș*.
- condrănăș, condrănăși**, s.m. Violonist secund (Lunca Tirnavei). [Var.: *condoraș*].
- Din *condrăni* „a secunda la muzică, a acompania“ (< magh. *kontráni, kontoráni*, idem) + suf. *-aș*.
- cónie, cónii**, s.f. Bucătărie de vară. Cf. *cocnă, comandă, boacă nă*.
- Din magh. *konyha*, idem.
- conțitit** s.n. Pășune (Feisa).
- conzăr vă, conzărve**, s.f. Conșervă (Lodroman).
- cop, cöpuri**, s.n. 1. Măsură de capacitate pentru lichide, egală cu 1 litru (Cergăul Mare).
2. Vas de lemn care se folosește pentru măsuratul cerealelor, egal cu 1 kg (Cergăul Mic). Cf. *eupă*. La Agrîbiceanu: „Ce erau două *copuri* de mălai pe an de fiecare casă?“ (Opere, III, p. 234). „Astfel satul Măgura rămase tot pe lângă dascălul Partenie, care lua cît căpăta... un *cop* de vin, un pachet de tabac“ (Opere, IX, p. 206). „Ce folos de toată mișcarea lor dacă acum nu au un *cop* de făină?“ (Opere, IX, p. 259).
- Din sâs. *köp* „Kanne, ein langes irdenes Gefäß (= Kopf), hölzerne Wasserkanne“ (DA).
- copeneată, copenețe**, s.f. Cutie (de chibrituri, de cremă de ghețe).
- Cf. *copaie, copăiță* (DA).
- copere mînt, copere mînte**, s.n. 1. Capac pentru vase de bucătărie. 2. Rotulă (la gemnchi) (Crăciunelul de Jos). Cf. *cărîgă, fedeu*.
- Lat. *cooperimentum, -i* „invelis, capac“ (DA). Vezi și Frățilă, *Tirnavă*, p. 177.
- coperi, coper**, vb. IV tranz. și refl. A (se) acoperi. La Agrîbiceanu: „*Copere-te* bine cu țolul...“ (Opere, IX, p. 212).
- coperiș, coperișe**, s.n. Acoperiș. La Agrîbiceanu: *Opere*, VII, p. 394; IX, p. 196; X, p. 48.
- copirșău, copirșău, copirșăie**, s.n. 1. Sicriu, cf. *jghcab*. 2. Capacul sicriului (Jidvei).
- Din magh. *koporsó*, idem (DA).
- copturi** s.f. pl. 1. Puroi. 2. Uscături.
- Lat. *coctura, -am* (DA).
- corăjie** s.f. sg. Curaj; voie bună. *Omu la ospăț îi cu corăjie*. La Ion Blăjan: „Dacă mă ascultă și-i avea *corăjie*, scapă tată-tău“ (*Omul*, p. 52). [Var.: *curajte*].
- corătăr, corătări**, s.m., vezi *eurator*.
- corbăci, corbăce**, s.n. Bici de curele cu care se mîna caii.
- Din magh. *korbács*, idem (Tamás, EHW).
- cordeă, cordele**, s.f. Coardă la vița de vie (Cergăul Mare).
- Din *coardă* + suf. *-ea*.
- cordiș** adv. (Despre felul de a privi) Pieziș (Feisa, Mihalt). [Var.: *coldiș* (Valea Lungă)].
- Din *coardă* + suf. *-iș* (CDDE, 380, s.v. *coardă*).
- córfă, corfe**, s.f. Coș cu toarte. La Agrîbiceanu: „...femei cu desagi plini în spate, cu *corfe* în mîini se zăresc tot mai des apropiindu-se de vreun grup de secerători“ (Opere, III, p. 76).
- Din sâs. *Korf* (< germ. lit. *Korb*), idem (DA).
- corfiță, corfițe**, s.f. Diminutiv al lui *corfă*. La Agrîbiceanu: „...Elena se furișă în casă și aduse o *corfiță* rotundă acoperită c-un șervet alb“ (Opere, IX, p. 182).
- Din *corfă* + suf. *-iță*.
- coridón, coridoâne**, s.n. Coridor, pridvor (Cergăul Mare).

corlės, corlėși, s.m., vezi coclete.
corli, corlėse, vb. IV tranz. și refl. A băga (pe cineva) cu capul sub apă, a se scufunda. Cf. *incorli*. La Agirbiceanu: „Se vor corli în bulboaca aceea împede pe care o face riuletul chiar la capătul grădinii unde locuiesc?” (*Opere*, V, p. 261); vezi și VIII, p. 30. La Ion Brad: „Aici nu-i bobotaia porcului, mă! îi botez, îl corlėse pocăiții pe Ricu” (DF, p. 376).

— Din *corlă*, numele unei păsări acvatică (DA).

corman, corman, s.n. Cormană.

— Din magh. *kormány* „cîrmă” (DA).

corman, cormanėse, vb. IV tranz. A răsturna (brazde) cu cormanul.

— De la *corman*.

cormoșiu, cormoșie, adj. De culoare maro, cărămiziu.

— Din magh. *karmazsin* „karmesinrot, karmezinrote, Leder” (Tamás, EHW, s.v. *karmazsin*).

corn, cōrnuri, s.n. Colț. La un corn de masă / Jilțuri de mătăso / Ș-a doilea corn / Jilțuri de d-aor / (Iclod). La Agirbiceanu: „În alt corn de țară” (*Opere*, IV, p. 130); „... se-nyeseli de parcă ar fi căpătat un corn de țară” (*Opere*, IX, p. 214).

— Lat. *cornu*. Sensul se găsește și la aromâni, precum și în fr. *cor(n)*, în dialectele actuale franceze, în catalană și în Sicilia (DA) (vezi și Frățilă, *Tirnavă*, p. 177).

corobeată, corobeșe, s.f. (La pl.) 1. Poame pădurețe. 2. Mere uscate.

— Din *coroabă* „porumbă, porumbea, fructul mărarinelui” (DA).

coroși vb. IV refl. (Despre osie și roată) A se uza prin frecare datorită lipsei unsoării (Jidvei).

— Termen de origine slavă (cf. bg. *korubja se* „mă îndoi, mă scovirdez”, ucr. *korobyty s'a* „a se strîmba, a se încovoia”, rus. *koróbitt* „a strîmba, a îndoi, a încovoia” (DA)).

coroșit, -ă, adj. (Despre osie și roată) Care s-a uzat prin frecare (Jidvei).

cosor, cosorăce, vb. IV tranz. A îmboldi, a da ghionturi.

— Din *cosor* „cuțit scurt înfors la vîrf, întrebuintat mai ales la tăiatul vișei de vie”.

coș, coșuri, s.n. Hambar de cereale; coșar.

— Din v. sl. *koš* (DA).

coșare, coșari, s.f. Coș de nucie. La Ion Blăjan: „la-l, dragu tatii, că dumneaiei și-a răscolit coșarea pînă în fund să-l aleagă pe cel mai mare și mai frumos...” (*Omul*, p. 87).

— Cf. *coșară*, idem (< magh. *kosár*, idem). Cf. și scr. *košara*.

cōșeă, cōște, s.f. Mînge (Cetatea de Baltă).

Cf. *coteă*.

cotă, cot, vb. I tranz. A căuta.

cotătōr, -oăre, cotătōri, cotătōare, s.m. și f. (În sint.) *Cotătōr de loc* = peșitor. La Agirbiceanu:

„nu: „— Așadar, a venit așa, pe văzute numai? — Da, *cotătōare* de loc!” (*Opere*, VII, p. 449).

— Din *cota* „căuta” + suf. *-ătōr*.

cōtă, cōtce, s.f. Mînge.

— Cf. v. sl. *kotŭka* „pisică”.

coteōre(a) s.m, sg. (Ironie) Bărbat care se amestecă în treburile muieresti.

coteorozi vb. IV intranz. A cotcodăci. **coteoroziť s.n.** Cotcodăciť. La Agirbiceanu: „*Cotcorozitul* găinilor încetă...” (FDCN, p. 11).

cotigăr, cotigăre, s.n. Coteț pentru păsări. Cf.

cotigareș, cotreață, cotrineață. La Ion Brad: „Găinile... după ce stropii începură să aluneca de pe frunze, o tulără toate, în frunte cu cocoșul, spre *cotigar* și șopron” (DF, p. 208).

cotigăreș, cotigăreșe, s.n. Coteț pentru păsări (Bilia). Cf. *cotigar, cotreață, cotrineață*.

— Din *cotigar* + suf. *-eș* (= *-as*).

cotōe, cotōci, s.m. Cotoi, moțan.

— De la *cotoi*, prin schimb de sufix *-oi/-oc*.

cotōei, cotōesc, vb. IV refl. (Despre pisici) A se împreuna. La Ion Brad: „Nu știi că ai zvirlea cu bita după iepuri și zicea că se *cotōesc* cu mișele?” (UD, p. 344).

— De la *cotoc*.

cotreăță, cotreșe, s.f. Coteț pentru păsări (Mihalt). Cf. *cotigar, cotigareș, cotrineață*.

cotrineață, cotrineșe, s.f. Coteț pentru găini (Crăciunelul de Jos). Cf. *cotreăță*.

cozăce, cozăci, s.m. Cazac.

crăcoș, -ă, adj. Cu picioarele strîmbe, curbate în afară.

crăiță, crăișe, s.f. (La jocul de cărți) Carte de zece puncte.

crămpăn, crămpene, s.n. Tirnăcop. Cf. să p oi.

— Din germ. - austr. *Kramp(e)n* (DA).

crătinață, crătineșe, s.f. Cătrînță.

crătii, crătieșe, s.n. Crătiiță (Micăsasa). [Var.: *cretiiș* (Micăsasa)].

crepă, crep, vb. I tranz. și refl. A (se) crăpa. La Ion Brad: „S-o crepat casa. Uite, s-o crepat, spuse Artimon” (DF, p. 349). „— Taci, mă, că-ți crep capul cu cîrja asta!” (RR, p. 313). „Pentru un leu îți crepau deștele de muncă” (RR, p. 264).

crepătūră, crepătūri, s.f. Crăpătură. La Ion Brad: „Că am eu pe cap altele mai mari, nu crepătura asta” (DF, p. 349).

crătii, crătieșe, s.n., vezi crătii.

crestătă s.f. Un fel de colac ce se face la parastas (Micăsasa, ALRT, II, p. 75).

cricin, cricini, s.m. Corcoduș (Sincel). [Var.: *crihin* (Cergăul Mare)]. Cf. *prun*.

— Din sās. *Kratichen* (= germ. *Kriechen*) (DA).

ericeină, ericine, s.f. Coreoduşă (Sincel). [Var.: *erihină* (Cergăul Mare)]. Cf. *prupă*.
erihin, erihini, s.m., vezi *ericein*.
erihină, erihine, s.f., vezi *ericeină*.
erişcă s.f. Femeie sabă de mînte, proastă.
erîmpăuă, erîmpene, s.f. Cartof (Bîla, Celatea de Balkă, Feisa; Jidvei, Sincel). [Var.: *grumbônă* (Mihal), *grumpănă* (Pănade, Iclod, Grăciunelul de Jos, Cergăul Mare)].
 — Din germ. *Grundbirne* (la saşi *Grumpirren*) intrat la noi, în parte, prin mijlocire ungurească sau sîrbească (DA).
erubie, cubicuri, s.n. Cantitate de material (nisip, pietriş etc.) cu un volum de 1 m³.
cucăr, cucăre, s.n. Ochean, binochi.
 — Din germ. *Kucker* (= *Gucker*), idem.
eurigigat s.n. sg. Cîntecul cocoşului. La Agîrbiceanu: „Deodată, de sub fereastră, auzi un *eurigigat* răsunător ca o trîmbiţă” (*Opere*, III, p. 371).
eururuz, ecururzi, ecuruze, s.m. şi n. 1. Porumb. 2. Loc semănat cu porumb. La Agîrbiceanu: *Opere*, III, p. 363; V, p. 20. La Ion Brad: UD, p. 68, 243, 280; LM, p. 85, 94, 231, 238, RR, p. 285, 306; La Ion Blăjan, *Omul*, p. 7, 35, 43, 70, 184.
cûftă, cûfte, s.f. 1. Femeie care îşi bagă nasul unde nu-i fierbe oala. 2. Babă.
 — Din magh. *kufta, kukta* „ajutor de bucătar” (DA).
cûglă, cûgle, s.f. (De obicei la pl.) Popice.
 — Din germ. *Kugel* „bilă, glonţ” confundat cu *Kegel* „popic” (DA).
culdûş, culdûşi, s.m. 1. Cerşetor, sărac. 2. Haimana.
 — Din magh. *koldus*, idem (DA).
cûpă, cûpe, s.f. 1. Litru. *Ce-ai beat, măi Văşălie? | Tri cûpe de în, Mărie* (doamnă culeasă din Lunca Tirnavei). La Agîrbiceanu: „Toată lumea îl ştia de pe atunci că plăteşte — bucuroş o *cûpă* de vin” (*Opere*, VI, p. 79). 2. Vas din lemn cu o capacitate de 1 kg cu care se măsoară cerealele, făina etc.
 — Lat. *cuppa* „vas vinarium” (DA).
cupîfă, cupîfe, s.f. Ulcică (Cergăul Mare).
 — Din *cupă* + suf. dim. *-iŝă*.
cuprîns, -ă, cuprînsi, cuprînsce, adj. Ocupat cu treburi. La Agîrbiceanu: „Marina era *cuprînsă* prin curte” (*Opere*, VII, p. 206).
curăjje s.f. sg., vezi *corăjje*.
curator, curători, s.m. Epitrop (la biserică). [Var.: *coratâr*].
 — Din germ. *Kurator*, idem (DA).
cureoă, curcoă, s.m. Curcan.
 — Din *curcă* + suf. moţional *-oi*.
curéchi, curéche, curéchiuri, s.n. Varză. La Agîrbiceanu: „Cuţitele tîind mai mult în ceapă, în *curéchiuri*, în castraveţi şi ardei, nu mai aveau nici o strălucire” (*Opere*, III, p. 263).
 — Lat. *colic(u)lus*, *-um* (= *cauliculus*), idem (DA).

cûrte s.f. (În expr.) A merge (sau a se însura) pe cûrte = a se muta în casa părinţilor soţiei. La Ion Brad: „... Artimonuţ... se însurase pe cûrte” cu o fată singură la părinţi” (DF, p. 84).

curvuşăg, curvuşăguri, s.n. Curvăsărie. *Umblă numa după curvuşag* (Jidvei).

— Din magh. *kurvaság*, idem (Tamás, EHW).

cûşti interj. Strigăt cu care se alungă cîinii. Cf. *ŝiba*.

— Din magh. *kusz ki* (Tamás, EHW, s.v. *cuşchi*).

evartîr, evartîruri s.n. Locuinţă cu chirie, gazdă. *Cînd s-o dus la şcoală la Blaj o stat în evartîr, nu la internat*. La Agîrbiceanu: „Caută-ţi alt *evartîr*, dacă nu-ţi place” (*Opere*, III, p. 169). Vezi şi VIII, p. 16, 69 şi X, p. 33. La Ion Brad: „Letişia avea pe masă o poză mărită, în rama căreia se şineau de mină ea şi Eugenia, împreună cu alte cinci fete de la „internatul doamnei Veronica”. Un *evartîr* sever şi destul de scump, pentru ca ţărani din satele tirnăvene să aibă mai mare încredere că fetele lor n-o vor lua razna înainte de vreme” (RR, p. 41).

— Din germ. *Quartier* (DA).

D

da adv. (În loc. adv.) *Da de* = doar, doar; poate. *Să-l mai aşteptăm, da de vine*.

dăiceă, dăice, dăici, s.f. Doică.

— Din scr. *dajka* „mamă” (Gămulescu, *Elemente*, p. 125).

dantîst, dantîşti, s.m. Dentist (Bîla).

dăbălăză vb. IV refl. (Despre urechile animalelor) A se lăsa în jos, a se pleosti. *Nu ştiu ce are vaca asta că i s-o dăbălăzat urechile*. Cf. *plecoza*.

— Din *zăbală* cu pref. *des-*. Din *deszăbăla* „a slobozi zăbala calului”, *dezăbăla*, s-a format prin metateză *desbălăza* şi *debălăza, dăbălăza* (DA).

dăbălăzăt, -ă, dăbălăzăŝi, dăbălăzâte, adj. Pleostiţ. *Are nişte urechi dăbălăzate*. Cf. *plecoza*.

dăniuş, dăniuşuri, s.n. 1. Gheuş. *Copîtit s-o dus la dăniuş, că o înghefat Tirnava*. 2. Loc umed pe care se alunecă, alunecuş.

— Din *dăină* „a se mişca încoace şi încolo, a (se) legăna”, cu suf. *-uş, dăniuş*, iar prin metateză, *dăniuş* (DA s.v. *dăina*).

dărabă, dărabă, s.f. Bucată. La Agîrbiceanu: „Da, îi beleag de-o pilă-ntregă şi mai vrea încă o *dărabă*” (FDCN, p. 26). La Ion Brad: „Atunci mă due să-ţi caut o *dărabă* de slănină şi ceapă...” (DF, p. 409). Vezi şi Ion Blăjan, *Omul*, p. 31, 157.

— De la *dărab* (<magh. *darab*, idem) (DA).

dărimătă, dărimăte, adj. f., s.f. Femeie stricată. *Dărimata aia, o avut noroc și s-o măritat.*

— Din adj. *dărinată* „desfrînată”, partic. fem. al lui *dăriau* (<lat. **dereno*, -are „deșei”) (DA), prin confuzie cu *dărima*.

dăunós, -oásă, dăunóși, dăunóase, adj. Lacom, pofticios. *Îi dăunos ca un copil: cum vede că mîncă, i se dedă și cere.*

— Lat. *damnosus*, -a, -um, din *damna*, -ae (= *damna*, -orum, pl. devenit fem. sg. al n. *damnum*) (DA). Vezi și *Frățilă, Tîrnave*, p. 178.

de-a una loc. adv. Direct, de-a dreptul. *De-acasă s-o dus de-a una la școală.* La Agîrbiceanu: „— Dacă finul se usucă pe brazdă, nu-i așa că poate fi aruncat de-a una în căpițe, tală?” (*Opere*, V, p. 208); „... Indată ce traseră clopotele de ieșire, veniră de-a una la luncă” (*Opere*, VII, p. 93). Vezi *ibidem*, p. 149, 229, 251, 392.

decherá vb. I refl. A-și pierde mințile. *Nu-i ca toți oamenii, s-o decherat și umbă pustiu.*

decherát, -ă, decheráți, decheráte, adj. 1. Care nu e în toate mințile, rătăcit. 2. Fără căpătii, vagabond.

dechilin adv. Separat, despărțit. *Plății împreună? Nu, dechilin.*

— Din *de* + *chilin* „separat” (<magh. *külön*, idem) (Tamás, EHW, s.v. *chilin*).

décung, dəcunguri, s.n. (Învechit) Tranșeu.

— Din germ. *Deckung*, idem.

dedá vb. I refl. 1. A se adapta. *Nevasta s-o dedat după el.* 2. A i se face poftă. *Nu mîncă struguri, că li se dedă la copii.*

— Lat. *dedere*, cu o schimbare analogică după *a da*. Vezi *Frățilă, AUT*, IV, 1966, p. 249—250; idem, *Tîrnave*, p. 178—179.

deoábă, deoábe, s.f. Femeie neajutorată.

depláu, depláuă, s.n. Ham (la cai).

— Din magh. *gyeplő*, idem (Tamás, EHW, s.v. *díplő*).

deregátór, deregátóri, s.m. (Învechit) Supraveghetor.

— Din *dereg* + suf. -átor.

descehălă, descebăléz, vb. I refl. A se trezi (din somn sau din beție).

— Din *des-* + *cebăla* (cf. *cebălu* „a greși”).

Cf. magh. *csábulni* „getäuscht, bertickt, verführt werden” la Tamás, EHW, s.v. *cebălu*.

deschilini, deschilínesc, vb. IV tranz. A despărți, a desface.

— De la *deschilin*; cf. Tamás, EHW, s.v. *chilin*.

deschilinire, deschilíniri, s.f. Separare, despărțire.

— Vezi *deschilini*.

deschiliniť adj. Separat, aparte. La Agîrbiceanu: „Înainte de război aveam doi contabili, ba, un răstimp, chiar și casier *deschiliniť*” (*Opere*, IV, p. 140).

descehălăt, -ă, adj. Dezechilibrat, nebun (Bucerdea Grînoasă). Cf. *fîretic*.

destumflă, destumflu, vb. I tranz. și refl. A (se) desumfla.

detór, detoáre, detóri, detoáre, adj. Dator. *Îs detor (la cutare) o sută de lei.*

— Lat. *debitorius*, necontaminat cu *a da*.

deteri, detorése, vb. IV refl. A face datorii, a se îndatora.

— De la *deterie*.

deterie, detorii, s.f. Datorie.

— Din *detór* + suf. -ie.

deț, deți, dețuri, s.m. și n. Decilitru [Var.: *deți*]. La Ion Brad: „Ceru același *deți* de monopol, tăiat cu sirop, ca să n-aibă gust rău” (DF, p. 345); „...se încălzeau cu cîte un *deți* de coniac” (UD, p. 38).

— Din magh. *deci*, idem (Tamás, EHW).

déti, dețuri, s.n., vezi *deț*.

devási, devásesc, vb. IV tranz. A risipi, a nu cruța. Cf. *prăda*. *O devási toată averea cu beutura.*

— Din magh. *odaveszni*, care a devenit în rom. *a adavesi* (N. Drăganu, DR, IV, p. 752—753).

devoacă, devóc, vb. I refl. 1. A se deșela. *Vacă o lunecat pe gheață și s-o devoacă.* 2. (Despre talpa de la încălțăminte) A se desface.

— Lat. **de-vocare* = **vocare* pentru *vacare* „a fi deșert”, cu înțelesul lui *vacuare* „a evacua” (CDDE, TDRG, SCRIBAN, D.). Vezi și *Frățilă, Tîrnave*, p. 179—180.

devoacă, -ă, devoacăți, devoacăte, adj. Rupt, spart, găurit. *Are o chimășă toată devoacă.*

dezástám adv. (Învechit) Vesnic, pentru totdeauna. *O dint acasă din bălărie orb dezástám.*

dezgătá, dezgát, vb. I refl. A se dezbrăca (Cergăul Mare).

— Din (*a se*) *găta* „a se îmbrăca” + pref. *des-*.

dezmobilizá, dezmobilizéz, vb. I tranz. A demobiliza.

díblá, díble, s.f., vezi *díplá*.

dinéntre adv. Dinainte (Cergăul Mare, Jidvei).

dioábă, dioábe, s.f. Putină (Bia, Mihalț).

Cf. *botiță*.

díplá, díple, s.f. Vioară. [Var.: *díblá*].

— Cf. scr. *díple* „cimpoi” (DEX, s.v. *díblá*).

díplás, díplási, s.m. Viorist.

— Din *díplá* + suf. -ás.

dirépt¹, diréptá, adj. Drept.

dirépt², dirépturi, s.n. Lot de 28 ari primit de la stat (Cergăul Mic).

diréptáté s.f. Dreptate.

dířá, díře, s.f. (În limbajul copiilor) Mînuță (Sîncel).

— Din *dođiță* (<*dođá* + suf. -iță) prin trunchiere.

diug, -ă, diugi, diúge, s.m., adj. 1. S.m. Hoit. *Pute ca diugu* (Jidvei). 2. Adj. Puturos, imputit.

— Din magh. *dög* „hoit; puturos, lenes” (Tamás, EHW).

diznou adv. Din nou (Cergăul Mare).
 — Din *de iznouv*, contaminat cu *din nou*.
dîc s.f. sg. Ciudă; îndărătnicie. La Agîrbiceanu: „—Am eu ce am! răspunse cu *dîc* Dochîța“ (*Opere*, VII, p. 361).
 — Poate același cuvînt cu *dîc* „rinza păsărilor, pipotă, bătuță“. Cf. *dicos* „rinzos“.
dîcós, **-oásă**, **dîcósî**, **dîcósse**, adj. Care poartă ciudă; arțăgos; îndărătnic. Cf. *rinzos*.
 — Din *dîc* + suf. *-os*.
dîlm, **dîlmuri**, s.n., vezi **dîlmă**.
dîlmă, **dîlme**, s.f. Movilă, deal mai mic. [Var.: *dîlm*]. La Agîrbiceanu: „Mi-am mutat casa de pe mlaștină, ... mi-am mutat-o mai departe, pe *dîlm*“ (*Opere*, vol. III, p. 185). La Ion Brad: „... dar cine dracu o să se aburce cu ele pe toate dealurile și *dîlmele* Zăpadiei?“ (*DF*, p. 138). „... Căută în zadar un punct mai înalt, o *dîlmă* ardelenescă...“ (*LM*, p. 219).
 — Probabil contaminare între *dîmb* și *gîlmă* (DEX).
dîlmúță, **dîlmúțe**, s.f. Moviliță.
 — Din *dîlm* + suf. *-uță*.
dîrg, **dîrguri**, s.n. Unealtă de lemn cu care se scoate cenușa din cuptor. La Ion Brad: „Puse mina pe *dîrg* și trase cenușa și șperla în gura cuptorului“ (*DF*, p. 167).
 — Cf. tema slavă *dîrg*- „a smulge, a zgîria, a rade“ (O. Densușianu, *Grăul din Țara Haieșului*, București, 1915, p. 58). Vezi și Frățilă, *Tirneve*, p. 206.
dîrjăuă, **dîrjete**, s.n. Bățul mai lung al imblăciului.
 — Sg. refăcut din pl. *dîrjele* (după *steauă/stele*, *măseauă/măsele* etc.); *dîrjală* < bg. *dăržalo* „cotor, miner“ (DA).
dîrloi, **dîrloăie**, s.n. Cîmpol făcut din coajă de salcie. Cf. *mîrloi*.
 — Din *dîrlă* „bucium făcut din scoarță de salcie“ + suf. *-oi*.
dobás, **dobási**, s.m. Toboșar. La Agîrbiceanu: „... vinoații fură globiți după glasul *dobașului*“ (*Opere*, III, p. 126). „Așa vestise *dobașul* satului“ (*Opere*, IV, p. 72). La Ion Blăjan: „Taci, să auzim ce spune *dobașu*“ (*Omul*, p. 41).
 — Din *dobă* + suf. *-aș*.
dóbă, **dóbe**, s.f. 1. Tobă. 2. Partea cilindrică a batozei, unde se treieră spicele. La Ion Brad: „Nu erai tu cu piatra după git și cu burta umflată ca o *dóbă*?“ (*UD*, p. 28).
dobi, **dobése**, vb. IV refl. A se îndopa. *M-am dobit bine*.
 — De la *dobă*.
dódă, **dóde**, s.f. (În limbajul copiilor) Mină. [Termenul a mai fost înregistrat din comuna Sanislău, jud. Satu Mare, cu sensul „mină“ și cu mențiunea „familiar“ (vezi Gh. Bulgăr, *Lexic regional*, 1, 1960, p. 8)].
 — Pentru etimologie, cf. alb. *dorë*, pl. *duar* „mină“; cf. și derivatul alb. *doçë*, *doçkë* „minușă“, „Händchen“. 2. „un joc de copii“,

„Art Kinderspiel mit entkörnten Maiskolben“ (vezi Oda Buchholz, Wilfried Fiedler, Gerda Uhlisch, *Wörterbuch Albanisch-Deutsch*, VEB Enzyklopädie Verlag, Leipzig, 1977). Cuvîntul românesc a luat naștere prin reduplicarea primei silabe: *do* > *dodo*, apoi *dođă* prin încadrarea la declinarea I, atras probabil și de *mînd*. Cf. și *dodîță*, *diță*.
dodolót, **-oăță**, **dodolóți**, **dodolóățe**, adj. 1. Rotund. 2. (Ironie) Gras. *Ce dodolóăță îi (cutare femeie), ca un buloi*.
dog, **dóguri**, s.n. Fund de lemn pe care se răstoarnă mămăliga (Crăciunelul de Jos).
 — Sg. refăcut după pl. *doage* (sg. *doagă*) (R. Todoran, *Grăul din Vilcele*, în MCD, I, p. 67).
dogozî, **dolgozesc**, vb. IV tranz. (Învechit) A munci, a lucra (Cistei).
 — Din magh. *dolgozik*, idem (Tamás, EHW).
đológ, **dológi**, s.m. Dirlog (Sincel).
đonț, **dónțuri**, s.n. Parte a pîinii crescută în afara tăvii, seursură.
 — Cf. rom. *duț*, idem < magh. *duc*, *dúc*, *doc*, idem (Tamás, EHW, s.v. *duț*).
dépot, **dópote**, s.n. Dublu, indoit.
 — Cf. germ. *doppelt*, idem.
dréctor, **dréctori**, s.m. Director.
đricăiă, **dricăie**, s.f. Canapea.
 — Din magh. *derékaj*, *derekaaj* (Tamás, EHW).
drîmboiă, **drîmbói**, vb. I refl. A plînge, a scînci. *Să nu-i zici o vorbă urită, că mintenaș să drîmboaie*.
drođ, **dróduri**, s.n. Sîrmă. [Var.: *drot*]. La Ion Blăjan: „Ca să țî-l cunoști mai bine [patul], uite, tata țî-l leagă la picioare cu un *drot*“ (*Omul*, p. 93).
 — Din magh. *drot*, prin asimilarea lui *t* la *d* inițial (< germ. *Draht*). Cf. Tamás, EHW.
drojdiúță, **drojdiúțe**, s.f. Drojdie, plămădeală. Cf. *țaic*.
 — Din *drojdie* + suf. *-uță*.
drót, **dróturi**, s.n., vezi **drót**.
drum s.n. 1. (În expr.) *A da drumul* = a alunga. *Numa tu mi-ai scos ochii și mi-ai dat drumu*. 2. (În sint.) *Drumul țării* = drumul mare. La Agîrbiceanu: „Se iveau din zarea cenușie, pe *drumul țării* ce intră în Luncușoara dinspre răsărit...“ (*Opere*, III, p. 249). La Ion Brad: „Casa, netencuită încă pe dinafară, era așezată în evartalul ridicat între *drumu țării* și ferma fostei Școli Normale“ (*LM*, p. 21). Vezi *ibidem*, p. 195.
 — (2) Cale după magh. *országut*, iar acesta după germ. *Landstrasse*.
drusului, **drusuluițesc**, vb. IV tranz. (Complementul indică via) A plîvi.
 — Din magh. *duruszol*, *doroszol*, idem (Tamás, EHW).
đubeală s.f. sg. (În expr) *Dă-i în dubeală* = dă-i la naiba (Biia). [Pronunțat: *duğălă*].

— Din *dubi* + suf. *-eală*.

duc, ducuri, s.n. Duh (Jidvei).

ducător, -toare, ducători, ducătoare, adj. (Despre băiat sau fată) Care se duce din casa părintească la „socrie“. *Surorile mele-s ducătoare, to rămin acolo* [acasă] (Crăciunelul de Jos). Vezi și V. Frățilă, *Texte dialectale și glosar*, Timișoara, 1981, p. 88, 173.

— Din *duc* + suf. *-ător*.

dúdă¹, dúde, s.f. Teava urzitorului.

— Cf. *dudău* „cucută“.

dúdă², dúde, s.f. Sirena fabricii. *La unu sună duda*.

— Din magh. *duda* „cimpoi, sirenă“ (Tamás, EHW).

dudui, dudu, vb. IV tranz. A alunga, a face să dispară. *L-am dudu* de la casa mea. **duioș, -oasă, duioși, duioase**, adj. Doritor (de ceva), lacom.

— Lat. **doliosus* (<*dolium*, CDDE, nr. 527).

Cf. și it. *doglioso*. Vezi și Frățilă, AUT, IV, 1966, p. 249–250; idem, *Tîrnave*, p. 180–181.

dulumete s.sg. Ridicătură mică de teren, dîlmă.

— Cf. *dilmă*.

dumneacă, dumneacăți, s.m. (În imprecății) *Dumneacății tîi!*

— Formă eufemistică provenită din contaminarea lui *Dumnezeu* cu *dumicat*.

dumnescîndură s.f. (În imprecății) *Dumnescîndura mă-ti!*

— Formă eufemistică (un fel de deralere lexicală) provenită din *Dumnezeu* + *scîndură*.

durdui, darduie, vb. IV intranz. A tuna. La Ion Brad: „Chiar cînd *darduie* zice că-i vreme frumoasă“ (RR, p. 219).

— Onomatopoe.

durigă, durig, vb. I tranz. și refl. A (se) rostogoli, a (se) da de-a dura. La Agîrbiceanu: „Iar pe ulițele satului veneau mereu oameni cu vreu raf nou pe roate, ori *durigînd* vreo roată de car“ (*Opere*, V, p. 60); „...banii se *durigară*, tîncănînd pe podele, pe sub pat“ (*Opere*, II, p. 126). Vezi și *Opere*, VII, p. 275, 333, 335.

— De la *durigă*.

durigă, durigi, s.f. Rotiță.

dújă, dúje, s.f. (În limbajul copiilor) Mînuță (Feisa).

— Din *dodăjă* (<*dodă* + suf. *-uță*) prin prin trunchiere.

dúzănă, dúzane, s.f. Tabacheră de metal (Feisa).

— Cf. germ [Tabaks]*dose*, pl. [Tabaks]*dosen*.

E

efantérie s.f. Infanterie (Feisa).

electriciánt, electriciánti, s.m. Electrician (Jidvei).

F

făce, fac, vb. III tranz. A traduce. *Preotul le-o tradus rumânește din nemăște, le-o făcut rumânește* (Cergăul Mic).

făchiol s. sg. 1. Pînză de mătase; giulgiu (Sîncel). 2. Material de perdele (Lunca Tîrnavei).

— Din magh. *fátyol*, idem (Tamás, EHW).

fağ, faği, s.m. Făgure (Blia, Cetatea de Baltă).

— Lat. *favus*, *-um*, idem; cf. it. *favo* (DA).

făier_vîrter, făier_vîrteri, s.m. (Învechit)

Ofițer care dădea învoiri, permisi.

— Cf. germ. *Feier* „repaus, odihnă, sărbătoare“ și *Wärter* „paznic“, „îngrijitor de bolnavi“.

făngătă, fângăle, s.f. Cană (Cetatea de Baltă).

fapt, fapti, s.m. 1. Vierme de culoare verde care trăiește pe pom și prin iarbă și care dacă se așază pe piele produce mîncărimi. 2. Boală de piele.

fărbă, färbe, s.f. 1. Culoare (la jocul de cărți). 2. Fel de a fi, sol. *Așa-i farba lor, toți au fost slabi*. Cf. *făură, făbulă*. La Ion Brad: „Așa-i farba dumneael...“ (RR, p. 302).

— Din germ. *Farbe* „culoare“.

făbrică, făbrici, s.f. Fabrică.

— Din germ. *Fabrik*.

făbulă, făbăle, s.f. Fizionomie, înfățișare. *S-aruncă făbula după părinți* (Feisa). Cf. *făură, farbă*.

făgădar, făgădărt, s.m. Crîșmar. *Făgădărtu mi-o fox beat / Și de mine ș-o uitai / Ș-am beat nemăsurat* (Lunca Tîrnavei). La Ion Blăjan: „Măi făgădarule, măi frate Ion, ia dă-te încoace și adă-ne ceva de beut“ (*Omul*, p. 85).

— De la *făgădău* „cîrcumă“ + suf. *-ar*.

făgădărită, făgădărițe, s.f. 1. Crîșmăreasă. 2. Soția făgădarului.

— Din *făgădar* + suf. moșional *-iță*.

fălesă, fălece, s.f. Dispozitiv de lemn care se leagă la grîndei (Feisa).

— Diminutivul lui *fălece* (derivat cu sufixul *-ea*), întrebunțat cu sens figurat (DA).

făr(ă) adv. de restricție. Doar, numai. *Nu-ți dau nîtic de lucru, făr să dai de mîncare la toate păsările* (Sîncel). La Ion Brad: „Ba eu, zău, că nu voi da-o, nici pe buți cu bani mărunți, nici pe cară cu comoară... *făr* pe feciorul de-ascară, nici pe buți cu bani mărunți, *făr* pe feciorul descult...“ (RR, p. 54). La Ion Blăjan: „Mîncă, dragul mumi, că de azi încolo nu ți-oi mai pune cu pe masă bîldîșelul tău, *fără* ți-or da străînii hrană și cine știe cum ți-or da“ (*Omul*, p. 80).

făiută, făiute, s.f. Fetiță.

făiută, făiute, s.f., vezi *făură*.

făură, făuri, s.f. 1. Fizionomie, înfățișare. *Are făură frumoasă*. 2. Sol, fel de a fi. *Așa-i făura lor, ocoși* (Iclod, Pănade, Lunca Tîrnavei, Sîncel). [Var.: *făulă* (Jidvei)]. Cf. *farbă, făbulă*.

făurâș s.m. (Cu sens neprecizat) *Și la paș / Ești făurâș / La obraz / Bulgăr de caș* (Pănade, *Folclor din Transilvania*, IV, p. 250).

făuriște, făuriști, s.f. Fierărie. Cf. că o c i e. La Agrbiceanu : „La făuriștea din mijlocul satului răsună necurmat cîntecul clar, ritmat, al ciocanelor...” (*Opere*, V, p. 60). „— N-ai făuriște, n-ai unelte! zise cu sîială femeia” (*Opere*, VI, p. 233). „... intră în făuriște, luă și ea un ciocan în mînă și începu să izbească în fierul înroșit” (*Opere*, VI, p. 236).

— Din *faur* + suf. *-iște*.

făuroaie s.f. sg. (Învechit) Numele lunii februarie.

— Din *făurdraote* < *făurar* „luna februarie” (< lat. *febr(u)arius*) + suf. *-oaie*, prin hapologie sau prin apropiere de *faur*.

fédăr, fedăre, s.n. Arc.

— Din germ. *Feder*, idem.

fedeu, fededuă, fedete, s.n. 1. Capac pentru vase de bucătărie (Bha, Cetatea de Baltă, Mihalt, Pănade). La Ion Blăjan : „Atunci am prins a gusta din plăcintă... Să-ți spună sora că-s faine și mari cît *fedeu!*” (*Omul*, p. 277). 2. Rotula genunchiului (Iclod, Lunca Tirnavei, Pănade). Cf. *coperemint*, *cărigă*.

— Din magh. *fedő*, idem (DA).

fédără, fedăre, s.f., vezi *felderă*¹.

fédără¹, federe, s.f. Parte a surii, șopron. [Var. : *fédără, ferlă* (Mihalt), *ferdelă* (Bucerdea Grinoasă)]. La Ion Brad : „Voia să închidă una din *federele* surii, îngrădită altădată cu niulele, bătute cu bulgări” (DF, p. 108). „Slmți că-l cheamă la somn, cu mirosurile lui sălbatic, finul pe care Teodor abia îl cărase acasă, înfundînd cu el o *felderă* a surii”. La Agrbiceanu : „Să ia fin din *ferdelă*” (*Opere*, V, p. 227). — Din germ. (săs.) *Falldir* (V. Arvint, AnL, 1968, p. 22).

fédără², federe, s.f. 1. Baniță (16 kg). La Ion Brad : „... popa de ieri putea spune pe de rost contabilului de azi... cite iugăre de pămînt avusese fiecare familie și cite *federe* de bucate scoteau cîndva de pe fiecare iugăr” (LM, p. 44). La Ion Blăjan : „Mi-a umplut un săcotei ca de o *felderă* bună, mi l-a aburcat pe umăr, și eu l-am sult în pod” (*Omul*, p. 184). 2. Unitate de măsurat pămîntul. *Opt federe fac un iugăr*. La Ion Brad : „Vrea să cumpere iar loc de două *federe*” (DF, p. 92).

— Din germ. (săs.) *fyrdel*, idem (DA).

fédcanon, fedcanoane, s.n. (Învechit) Tun.

— Din germ. *Feldkanon* „tun de câmp”.

féddeț, feddeți, s.m. Cînzecă. La Ion Brad : „De fiecare zi muncă îți dă cite-un *feddeț* de vîinars” (DF, p. 125).

— Din magh. *feldeci*, idem.

fédhobit s.n., vezi *feldhobit*.

fédhobit, fedhobite, s.n. (Învechit) Obuzier. *Ș-ave tunuri, fedhobite, cum îl spuneu*

lei alunci (Valea Lungă). [Var. *feldhabit* (Felsa)].

— Din germ. *Feldhauptze* „obuzier de câmp”.

fédmareșal kătuant s.m. (Învechit) General de divizie (în armata austro-ungară).

— Din germ. *Feldmarschalleutnant*, idem.

féle, fell, s.f. 1. O jumătate de litru. 2. Cană de o jumătate de litru cu care se măsoară în special laptele.

— Din magh. *fele* (formă flexionară a lui *fél* „jumătate”) (DA).

felefeut, felefeături, s.n. Garanție.

— Din magh. *felelet* „răspuns, replică, responsabilitate” (DA).

felehărt, felehărtur, s.n. Bucată de lemn care leagă cele două tălpi, la capete, în partea dinainte a saniei (Mihalt).

— Din magh. *felehérc*, idem (Tamás, EHW).

felezi, felezesc, vb. IV în tranz. A curăța grul de pleavă cu felezitoarele (Felsa).

— Din magh. *felezni* (*fölözni*), idem (DA).

felezitoare, felezitort, s.f. (La batoză) Mătură cu care se vîntură grul (Felsa).

— Din *felezi* + suf. *-itoare*.

fene s.f. sg. (În imprecații și în expr.) Dracul. *Du-te în fene! Are pe fenea în el. Îi cu fenea în el.*

— Din magh. *fene* „cancer; drac” (Tamás, EHW).

fereastră s.f. (În sint.) *Fereastră orbă* = firidă.

— Cale după magh. *vakablak*, idem (*vak* „orb”, *oblak* „ferastră”).

fercătu, fercăluiesc, vb. IV. 1. În tranz. A mîzgăli. 2. Refl. A se murdări cu cerneală.

— Din magh. *firkał*, idem (Tamás, EHW, s.v. *fircałt*).

fercheteu, fercheteuă, s.n. Virtej (la car).

— Din magh. *fergetyü, fergetlyü, fergetyö* (Tamás, EHW, s.v. *fergheteu*).

ferdelă, ferdele, s.f., vezi *felderă*¹.

ferecă, ferēc, vb I tranz. A lega strîns. *Am ferecat cotca (= mîngea) cu o sfoară tare. Pătanjănul o ferecat o muscă* (Felsa).

ferestăță, ferestățe, s.f. Ferestruică.

— Din *fereastă* „ferastră” + suf. dim. *-uță*.

ferlă, ferle, s.f., vezi *felderă*¹.

ferfelită s.f. sg. Carnea de sub burtă, mai tare (în special la oi) (Felsa).

— Cf. *ferfeniță*.

ferie, ferit, s.f. Decalitru. [Pronunțat : *R'ere* sau *šere*, pl. *R'erii* sau *šerii*].

ferțălu, ferțăluiesc, vb. IV tranz. A însăila. [Var. : *firțălu*]. *Mai întil firțăluiește și după aia coase*.

— Din magh. *fercel*, idem (Tamás, EHW).

féstung, féstunguri, s.n. (Învechit) Cetate întărită (Valea Lungă).

— Din germ. *Festung*, idem.

feștanie, feștăni, s.f. Sfeștanie.
feșteală, feșteli, s.f. Vopsea.
 — Din *fești* + suf. *-eală*.
fești, feștește, vb. IV tranz. A vopsi.
 — Din magh. *fest*, idem (Tamás, EHW, s.v. *feștui*).
feșuitoare, feșitóri, s.f. Vopsitorie. Cf. cernetorie.
 — Din *fești* + suf. *-(i)toare*.
fiarastău, fiarastăud, s.n. Ferăstrău. Cf. *fi rez*.
fiicău, fiicăi, s.m. (La jocul de cărți) Valet.
 — Din magh. *filkó*, idem (< slovac. *filko*) (Tamás, EHW).
filigorie, filigórii, s.f. (Învechit) Baracă în care cântau muzicanții; foșor.
 — Din magh. dial. *filegória* (Tamás, EHW).
fiingie, fiingii, s.f. Ulcică (Jidvei).
 — Din magh. *findzsa*, idem (Tamás, EHW).
fiirețe, fiirețică, adj. Dezechilibrat, nebun. Cf. *descilciat*. La Agrbiceanu: „Feciorul Nicodim, laca-l știe diacul, nu-i beutor, nu-i fiirețic, e om foarte bun“ (*Opere*, V, p. 96). „Că din naștere doamna Marina era cam fiirețică“ (*Opere*, V, p. 354).
 — Din *fi rez* + suf. *-atic*.
fiirez, fiiréze, s.n. Ferăstrău (Mihalt). Cf. *fiarastău*.
 — Din magh. *fűresz*, idem.
fiir s.n. (În sint.) *Fir în dinte* = fel de a țese pînza (neprecizat mai îndepărtat). *Fiir în dinte iera pînza ai mai di jos, pînza de izmene și de poale* (Cetatea de Baltă). La Ion Brad: „Mîinile care crescuseră prea lungi pentru mincele acelea roase ale hainei de pe el, țesută «fiir în dinte» de bunică-sa“ (DF, p. 93).
fiirăni, fiirănițesc, vb. IV tranz., vezi *ferșăni*.
fiizulăș, fiizulășe, s.n. Șiret (de legat încălțămîntea).
 — Cf. *fiizău*, idem (< magh. *fűzó*, idem, cf. Tamás, EHW).
fiizăică s.f. Fasole. La Ion Brad: „... le-o îmblătît ca pe *fiizăică*“ (DF, p. 293); „Pînă n-o murit Artimon, el o adus din partea noastră două care de cucuruz, și *fiizăică*...“ (RR, p. 265).
fiiză, fiize, s.f. Fata de onoare a nașei la nuntă.
fiizămă s.f. sg. 1. Căldură mare, arșiță. 2. Mulțime. *S-o adunat atîta fiizămă de om la ospăț*. Cf. *cețvălău, ciotvă, friptoare*.
 — Lat. *flamma* „flacără“ (DA); vezi și *Frătîlă, Tirnave*, p. 181.
fiiceane s.f. pl. Tăiței de formă pătrată (Jidvei).
 — Din säs. *Flekältschen*.
fiieșăr, fiieșări, s.m. Măcelar (Lunca Tirnavei).
 — Din germ. *Fleischer*, idem.
fiieșă, fiiești, s.f. Despăcătură de nula cu care sint pedepsiți cei care au pierdut la jocul de

cărți. Acestora li se aplică mai multe lovituri cu *fiieșca* la palmă.

— Probabil de origine onomatopelcă. Cf. interj. *fiis*.

fiieșcă, fiieșcăi, vb. IV tranz. A lovi (pe cineva) cu nula, cu *fiieșca*. [Var.: *fiieșcăni*]. La Agrbiceanu: „După ce-l *fiieșcăia* cu nula, pînă nu vedea copilul, zicea: — N-o să mai pui tu piciorul în casa mea!“ (FDCN, p. 34). „Și care-l vede molîind, îl duce la culcare, și-i mai și *fiieșcăne* pe care nu vor să adoarmă“ (FDCN, p. 36).

— De la *fiieșcă*.

fiieșcăni, fiieșcăni, vb. IV tranz., vezi *fiieșcăi*.

fiioacăie s.f. pl. Chibrituri (Feisa, Bălceci). Cf. *aprinsoare, lemnuș, ghiufe*.

— Din germ. *Fackel* „faclă“ (prin mijlocire săsească) (DA).

foale s. f. Burtă, pîntece. La Ion Brad: „Cînd fugi, c-un copil în brațe și cu altul în *foale*... o îngrijește și eu“ (UD, p. 36). „... Și cînd am ieșit în curte, dummeaei înota în tină, pe *foale*“ (RR, p. 308). La Ion Blăjan: „Pune genunchii pe *foalele* lui și apasă-l să-i iasă mațele“ (*Omul*, p. 69). „... Îl loveam pe unul în *foale* și-l dărimam la pămînt“ (*ibidem*, p. 147). (În expr.) *A-i merge* (cuiva) *foalele* = a avea pîntecărie.

— Lat. *foellis* (DA).

foarțe interj. Strigăt cu care se dau vitele la o parte.

foastăni, foastăne, s.n. Dulap.

— Din germ. *Kasten* „ladă, dulap, scrin“. Schimbarea lui *k* prin *f* se explică prin apropiere de *foastăni*.

foastăni, foastăne, s.f. Scîndură.

— Din germ. *Pfosten* (DA).

foeăr, foeări, s.m. Cel care face focul (Lunca Tirnavei); spec. om de serviciu la școală.

— Din *foc* + suf. *-ar*.

fodor, fodore, s.n. Încrêștură de pînză la mincele ilor.

— Din magh. *fodor* „manșetă cu încrêșturi“ (DA).

fofológ, -oágă, fofológi, fofolóage, adj. (Despre oameni) Moale, care abia se țin pe picioare (din cauza bolii sau bătrîneții).

foitaș s.sg. Foc mare.

— Din magh. *fojtás*, idem (DA).

foitoși, foitoșesc, vb. IV tranz. A umple soba de lemne (Jidvei).

— De la *foitaș*.

fole s.m. art. Om cu burta mare, pîntecos.

— Din *foale* + suf. *-ea*.

folețós, -oășă, folețóși, folețóase, adj. Cu burta mare, gras.

fout s., vezi fuit.

forchitáu, forchitáuă, s.n. Zăvor (Bila).

— Din magh. *fordító*, idem (Tamás, EHW, s.v. *fergheteu*).

forfecă, foarfecă, vb. I tranz. A amesteca (cărțile de joc).

forfói s.m. sg. (În expr.) A fi mat cu forfoi = a fi mai cu moț.

formă s.f. (În loc. a dv.) *Pe-o formă* = la fel de..., în aceeași măsură de... *Sintem pe-o formă de mari*. La Agirbiceanu: „*Pe-o formă de groasă și de mare...*” (*Opere*, VI, p. 30). „*Băieții ăștia mi se pare că-s toți pe-o formă...*” (*Opere*, VII, p. 396).

forșuș s.m. sg. Fruntea juicii (Jidvei). Cf. otică, tistă laș.

— Din germ. *Vorschuss* „avans”.

fortăi, fortăiesc, vb. IV tranz. și refl. (Complementul indică vaci) A (se) da la o parte, a (se) feri într-o parte. *Fortăiește vaca aia, să poți trece*. (Ironie) *Fortăiește-te mă, să nu te lovească*.

— De la *foarto*.

foșpont s. Corvoadă: *M-o dus de-acasă cu căruș cu doi cai de foșpont* (Jidvei).

— Din magh. *forspont* (Tamás, EHW, s.v. *foșpont*).

foștoloc, foștoloace, s.n. Ghemotoc. *O strîns năfrana în mîni și o făcut-o foștoloc*.

foștológ, -oágă, foștológi, foștoloáge, adj. (Despre persoane) Bleg, moale, mototol (Jidvei).

frágă, fragi, s.f. Dudă. La Ion Brad: „Am mîncat *fragi* (așa le spuneau ei dudelor), nu te speria mamă-tină” (LM, p. 87).

frăităr, frăitări, s.m. (Învechit) Frunțaș (în armata austro-ungară).

— Din magh. *frájter* „subofițer, frunțaș, caporal” < germ. *Gefreiter* „caporal” (Tamás, EHW).

frasin, frasină, s.m. Salcîm (Iclod, Pănade). La Ion Brad: „Le mai plăcea acolo, în pămîntul lor din Valea Turzii, pentru că aveau și salcîmi (*frasin* le ziceau ei)...” (LM, p. 107-108).

— Lat. *fraxinus*, -um „frasin” (DA).

frăgăr, frăgări, s.m. Dud. La Agirbiceanu: „*Nicuța... alunecă ușor prin aerul limpede al dimineții, parcă plutind pe sub frăgarul din grădina surii*” (*Opere*, IV, p. 428). Vezi și voi. V, p. 20 și IX, p. 286. La Ion Brad: „*Stătură o vreme sub coroana frăgarului de lângă fîntină...*” (DF, p. 208).

— Din *frag* (< lat. *fragum*) + suf. -ar.

freaș s. sg. Sifilis, frencă. La Ion Brad: „... *dă-i în freaș cu ciurda lor*” (DF, p. 104). „— Și ce are boala cu funcția? — Are, că măririle astea lumești i se cuibăresc omului în sînge, ca *freașu*...” (LM, p. 65).

— Din magh. *franc*, idem (DA).

frecățel s.m. pl. Aluat dat prin răzătoare, care se pune în supă (Feisa). Cf. răzălăi.

— Din *freat* + suf. diu. -el (pl. -ei).

friptoare s. f. sg. Arșiță, nădușeală. *Așa friptoare cu azi, n-o fost toată vara*. Cf. flama.

— Din *fript* (partic. lui *frige*) + suf. abstr. -oare (DA).

frint s. Legat. *Porodicele* [= roșiile] *după ce cresc, să leagă pe par, li să spune frint* (Micăsasa).

frîuă, frîue, s.f. (Cu referire la săsoaice) Jupineasă, doamnă. La Agirbiceanu: „*Jupine-sele lor [ale sașilor], frîuele, ieșiră pe la porțițe...*” (*Opere*, IX, p. 161).

— Din germ. (săs.) *Frau* „femeie”.

frunt, frînturi, s.n. (Învechit) Front.

frîntieră, frîntiere, s.f. Frontieră (Jidvei).

frînză, frînze, s.f. Panglică (de obicei colorată).

frustic, frustăcuri, s.n. (Învechit) Dejun, prînz.

— Din germ. *Frühstück* „micul dejun”.

fuglă, fâglu, vb. IV tranz. A prinde (vitele) la fuglău (Mihalț).

— Cf. magh. *fugal*, „a îmbina, a închela”.

fuglău, fâglăie, s.n. Cuiul de la proțap cu care se prinde tînjala (Mihalț).

fuiag, fuiăguri, s.n. Vînt puternic, furtună. [Var.: *fuiagă*]. La Ion Blăjan: „*Dracu mă poartă la drum pe așa fuiagă*” (*Omul*, p. 196).

— Cf. magh. *fújogni* „a sufla încoace și încolo”. Cf., în părțile Năsăudului, *fuiăș* „vînt grozav împreunat cu omăt” < magh. dial. *szell fujás* „bătăie de vînt” (DA). Poate prin schimb de sufix -aș/-ag.

fuiagă, fuiăge, s.f., vezi *fuiag*.

fundoi, fundoăie, s.n. Fiecare din fundurile de scîndură care se pun în părțile din față (*fundoiu dinăinte*) și din spate (*fundoiu dîndărept*) ale carului.

— Din *fund* + suf. -oi.

funduș, -ă, funduși, fundușe, adj. Originar, băstinaș. *Neamul nostru îi funduș din Sînel, Brădeștii is vînți din Pănade* (Sînel).

— Din *fund* + suf. -uș.

font s. sg. Măsură de greutate egală cu jumătate de kg. [Var.: *font*]. La Agirbiceanu: „— Cît spui? Un *font*?” (*Opere*, VII, p. 53).

— Din germ. *Pfund*, idem (DA).

furcăuță s.f. Numele unui fel de a năvădi (Mihalț).

— Din *furcă* + suf. -uță.

furdulăș, furdulășuri, s.n. (Învechit) Fiecare dintre cele trei părți ale țarinei în care se seamănă, prin alternanță, perlodice (din trei în trei ani) aceleași semănături (grîu, porumb, trifoi).

— Din magh. *fordulás*, idem (Tamás, EHW, s.v. *furduľău*).

fusuiaș, fusulășe, s.n. Porțile, rațele. *Căpătaf fusulășu pe tri zile: pine, cîrnaț* (Feisa).

fusuini, fusunișe, vb. IV tranz. A lua la bătăie (pe cineva).

fusuluiată, fusuluiță, s.f. Bătaie. *I-am tras o fusuluiță, să mă țină minte.*
 — Din *fusului* + suf. *-eală*.
fușereală, fușereli, s.f. Lucru făcut în grabă.
 — Din *fușeri* + suf. *-eală*.
Fușeri, fușeresc, vb. IV tranz. A lucra în grabă, de mintăială.

G

gaci, gaciuri, s.n., vezi *ganci*.
gaci s. sg. Gaz (Cergăul Mic). [Pronunțat : *gaciș*].
galișcă, galiști, s.f. Colivie. [Var. : *galișcă*, (Mihalț)].
 — Din magh. dial. *galicka* (= *kalickă*), idem.
gamasă, gamăse, s.f. Jambieră de piele.
 — Din germ. *Gamasche*, idem.
ganci s. sg. Defect. [Var. : *gaci*]. *Haina asta nu-i făcută bine, are gaci(n)ci.*
 — Din magh. *gáncs*, idem (Tamás, EHW).
găbănăș, găbănăse, s.n. Magazin de cereale.
 — Din magh. *gabonás*, idem (Tamás, EHW).
găgău s.n. sg. Mincare făcută din mămăligă prăjită cu untură.
gălbinoi adj. m. (Despre vin) De culoare galben intens (Crăciunelul de Jos).
 — Din *galben* + suf. *-oi*.
gălișcă, găliști, s.f., vezi *galișcă*.
găoază, găoaze, s.f. Anus.
gată, gat, vb. IV refl. (în expr). A se găta de ploaie (*de ninsoare*) = a fi pe punctul de a ploua (a ninge). La Agirbiceanu : „După cit se pare se găta de ploaie“ (Opere, VI, p. 356).
găurar, găurare, s.n. Muiereușcă (la războiul de țesut).
 — Din *gaură* + suf. *-ar*.
găvălie, găvălii, s.f. Teastă.
găzdăcie, găzdăcii, s.f. Bogăție, bunăstare. Cf. *găzdușag*.
 — Din *găzduc* + suf. *-ie*.
găzdușag, găzdușaguri, s.n. Bogăție, bunăstare.
 — Din magh. *gazdagság*, idem (DA, s.v. *găzdușag*).
geamantă, geamantăle, s.n. Geamantan (Sîncei).
gestri vb. IV refl. (Despre ei) A implini actul împreunării sexuale (Sîncei, Bîia). [Var. : *ghista* (Bălcaci), *ghști* (Cergăul Mare și Mic, Făget, Feisa, Glogovei, Jidvei, Lunca, Ohaba, Păuca, Roșia de Secaș, Secășel, Tău)].
 — Lat. *gestire* „în Brunst sein“. (Vezi Frățilă, LR, XVII, 1968, nr. 1, p. 64 ; idem, *Tirnavă*, p. 183–184.)
gestritoare adj. f. (Despre cățele) Care este în perioada împerecherii. [Var. : *ghistitoare* (Bălcaci)].
 — Din *gestri* + suf. *-itoare*.

ghilântui, ghilântuiesc, vb. IV refl. (Învechit) A se prezenta, a se anunța (Feisa).
ghilău, ghilăud, s.n. Rindea (Cetatea de Baltă, Jidvei, Feisa). [Var. : *gilău*].
 — Din magh. *gyaló* (*gyabó*), idem (DA).
ghindă, ghinzi, s.f. (La cărțile de joc „ungurești“) Treflă.
ghinde, ghinzi, s.f. Mustinc (Jidvei).
ghioară, ghioare, s.f. Gheară. [Pronunțat : *ghoară*].

— Lat. **glarra* (cu metateză din **garr(u)la*, diminutivul cuvântului de origine celtică **garra* „gheară“, păstrat în spaniolă și în portugheză) (DA).

ghiond, ghionduri, s.n. Ghionț.
ghiondi, ghiondese, vb. IV tranz. A ghionți.
ghiorș, ghiorșuri, s.n. (Învechit) Tren (Bîia).

— Din magh. *gyors* [vanat] „tren accelerat, expres“ (*gyors* „repede“) (Tamás, EHW).
ghist s.sg. Reumatism (Jidvei).

ghistă, ghistez, vb. IV refl., vezi *gestri*.
ghistitoare adj. f., vezi *gestritoare*.
ghistă vb. IV refl., vezi *gestri*.
ghistiriță, ghistirițe, s.f. Coropișuță (Micăsasa). Cf. *goangă, gurochistriță*.
ghiufe s.f. pl. (Învechit) Chibrituri. Cf. *lemnușe, aprinsoare, foacăle*.

— Din magh. *gyufa*, idem (DA).
ghiunguiurece s. sg. Lăcrămioară.
 — Din magh. *gyöngyvirág*, idem.
gilău, gilăud, gildie, s.n., vezi *ghilău*.
gingaș, -ă, gingași, gingașe, adj. Mofturos (la mincare), năzuros.

— Din magh. *gyengés* (Tamás, EHW).
ginget, gingei, s.m. Gîngie.

gib, -ă, gibți, gibe, adj. Ghebos, cocoșat. Cf. *inchilit*. La Ion Brad : „— Taci, măi *gibule*, că te bate Dumnezeu, dacă nu ți-destul cit te-o bătut, zise Gligor“ (DF, p. 280).

— Din magh. *göb* „cocoșă“ (DA).
gîlmă, gîlme, s.f. Ridicătură de teren nu prea înaltă (Crăciunelul de Jos).

— Din v. sl. *chlumā*, idem (DA).
gîmfă, gîmf, vb. I refl. A se umfla (din cauza unei boli).

— Lat. *conflare* (DA).
gîmfăt, -ă gîmfăți, gîmfăte, adj. f. Umflat (din cauza unei boli). 2. Gras.

gingăni, gingănesc, vb. IV. A vorbi petic, în virtul limbii (Mihalț).
 — Cf. *gingăvi* (< *gingav*).

gini, ginesc, vb. IV intrans. A gîndi (Micăsasa).

ginj, ginji, gînjuri, s.m. și n. Băt flexibil.

— Din v. sl. **gqz* „nuia“ (DA).

gînji vb. IV refl. (Despre bețe) A se ludo. *Bățul s-o gînjiți*.

— De la *ginj*.
gîrgăiag, gîrgăide, gîrgăiduri, s.n. Cîtlej. Cf. *gîrlan*.

gîrlán, gîrláne, s.n. Gîtlej. Cf. gîrgă la g.
gîrléj s. sg. Gîtlej.
gîscói, gîscói, s.m. Giscan.
 — Din *gîscă* + suf. moșional *-oi*, sau din *giscan* prin schimb de sufix *-an/-oi*.
glanetă, glanete, s.f., vezi *elanetă*.
glăjútă, glăjúte, s.f. Sticlută; țoi. [În colinda de copii:] *Doarme moșu în păcel/Cu glăjușa lîngă el* (Sîncel). La Ion Brad: „Am fost chiar ieri pe la dumnealui, de-am bătut o glăjușă de vînars...” (UD, p. 232).
 — Din *glajă* + suf. *-ută*.
glăsi, glăsesc, vb. IV refl. A plînge în vîers după mort; a se boaci.
 — Din v. sl. *glasiti*, idem (DA).
glébă, glébe, s.f. Greblă (Cistei, comunicat din Crăciunelul de Jos).
goangă s.f. (În sînă.) *Goanga gîstiriții* = coropișniță (Feisa, Jîlveci, Sîncel). Cf. *ghîstiriță, gurochîstriță*.
gôghe, gôghi, s.f. Mîreasă (Cergăul Mare, Cergăul Mic).
 — Din *govie* „mîreasă” prin palatalizarea lui *v* la *g*. În cele două localități, termenul pare a fi moștenit din graiul șcheilor (al bulgarilor româniizați).
gogoló, gogolóșe, s.n. Cocoloș (Lunca Tirnavei). Cf. *gomolot*.
golgotînă s. sg. (Cu valoare colectivă) Corpuri străine care rămîn în gîru după treierat (Mihalț).
 — Cf. *bolbotînă*.
gólîște, gólîști, s.f. Poiană (Cergăul Mic). Cf. *stăuînă*.
 — Din *gol* + suf. *-iște*.
golnochîstriță golnochîstrițe, s.f., vezi *gurochîstriță*.
golonîstriță, golonîstrițe, s.f., vezi *gurochîstriță*.
gómil, gómile, s.n. 1. Gumă, cauciuc. 2. Radieră.
gomolót, gomolóșe, s.n. Ghem, cocoloș. (Adverbial) *O luat niște cîlți, i-o strîns gomolót și o făcut o cotcă*. Cf. *gogolót*.
goni vb. IV refl. și tranz. (Despre vite) A implini actul împerechării sexuale.
gónișă, gónișe, adj. (Despre vaci) Care este în perioada împerechării. *Du vaca la taor, că-i gonișă*.
 — Din *goni* + suf. *-ișă*.
górnie, górnici, s.m. Cîntăreț la biserică (Cergăul Mic). Cf. *cîntător*.
gorșt, gorșesc, vb. IV. refl. A se certa.
gorșire s.f. sg. Ceartă.
grăbúnță, grăbúnțe, s.f. Coș (pe obraz) (Feisa, Mihalț).
 — Din *zgrăbunță*.
grădeá, grădele, s.f. (Mai mult la pl.) Fiecare din nuielele (sau stînghiile) întrebunțate la construcția caselor lipite cu lut (Cergăul Mare) sau a gardurilor. La Agîrbiceanu :

„... prin grădele zări atîta lume...” (Opere, IV, p. 405). „Prin gardurile de grădele priveau femeii” (Opere, IV, p. 419).

— Din scr. *gradela* „grădele, gratii, grătar” (DA).

grăurici, grăurici, s.m. Greier.

— Din *greier* + suf. dim. *-ici* > *greierici* și, prin apropiere de *graur* > *grăurici*.

gréheni s.m. pl. Resturi de la pieptănatul cîlților.

grefăluí, grefăluíesc, vb. IV refl. A i se face greață (de prea multă mîncare).

— Din *greafă* + suf. *-ăluí*.

griburús, griburúși, s.m. (Apat.) Omușor (Mihalț).

grosiță, grosițe, s.f. (Învechit) Taxă care se lua pentru vînzarea lemnelor.

— Cf. *grosiță* „monedă mică de argint, avînd în diferite timpuri diverse valori” < *gros* „monedă” (< germ. *Groschen*) + suf. dim. *-iță*.

grumăzăre s.f. Boală de gît. La Agîrbiceanu : „Vársat, cîumă, *grumăzare*, voia Celui-de-sus?” (Opere, III, p. 125).

— Din *grumaz* + suf. *-are*.

grúmbănă, grúmbene, s.f., vezi *crumpănă*.

grúmpănă, grúmpene, s.f., vezi *crumpănă*.

gúbă s.f. sg. Expresie folosită la jocul de cărți, cînd se pontează pe toată suma.

gúdră, gúdre, s.f., vezi *hudră*.

gudulús, gudulúșe, s.n. Culeuș, adăpost.

gugi, gúgiuri, s.n. Capișon pentru copii. Cf. *căișă*.

— Formă reconstruită din *gugiuman* „căciulă” < te. *gügemin* „un fel de căciulă” (TDRG, apud DA).

gurátie, -ă, gurátiei, -e, adj. Vorbăreț, bun de gură (Feisa).

— Din *gură* + suf. *-atie*.

gurdámă, gurdámce, s.f. Contrabas.

— Din magh. *gordon*, idem (Famás, EHW).

gurgúí, gurgúuri, s.n. 1. Virful ridicat al opincii. 2. Virful pălăriei. *Cîn plouă ridice gurguiu la comănac să să scure apa*.

— Lat. *gurgulio*, *-onem* „beregată” (DA).

gurochîstriță, gurochîstriți, s.f. Coropișniță (Mihalț). [Var.: *golnochîstriță* (Bila), *golonîstriță* (Cetatea de Baltă, Crăciunelul de Jos)]. Cf. *ghîstiriță, goangă*.

gută s.f. sg. Apoplexie, damba. La Agîrbiceanu : „Trebuie să-i facă vînt cit mai repede. Altfel, i-ar putea lovi *guta*” (Opere, vol. IV, p. 187). „Ce nu ne poate lovi *guta*? Bădiucul se teme demult că el de *gută* are să moară” (Opere, VII, p. 441). La Ion Brad : „Într-o seară era s-o lovească *guta*, nu alta” (DF, p. 48).

— Lat. *gutta*, *-am* (DA). Vezi și Frățiilă, Tirnave, p. 185.

H

- hăcuri** s.m. pl. Resturi de lemne.
— Din germ. *Hack* (*holz*) (DA).
- hahaleră** s.f. Om neserios. Nu pune sama pe vorbele lui, că-i o hahaleră.
- hăitâu, hăităuă**, s.n. Cursă (pentru animalele sălbatice).
— Cf. *hăitâu* „hăitaș“ (< magh. *hajtó* „hăitaș, gonaș“) (Tamás, EHW).
- hăjmă, hăjme**, s.f. Arpagie. [Var. : *hăjmă*].
— Din magh. *hagyma* „ceapă“ (DA).
- hălfă, hălfe**, s.f. Bucată de carne, haleă.
- haloripa** s.f. sg. (Cu sens neprecis, într-un joc de copii) *Haloripa mi-am k'ert pipa / Și mi-o găsi-o Rodovica*.
- halubă, halube**, s.f. Haină, țoală.
- hămeș, -ă, hămeși, hămeșe**, adj. Viclean, șiret. La Ion Brad : „Că, mă, v-ați înțeles voi dinainte, hămeșilor ! Pe mine m-ați chemat la lucru gata !“ (DF, p. 438). Vezi și UD, p. 68 ; LM, p. 38, 72, 112 ; RR, p. 265, 299.
— Cuvânt de origine autohtonă. Sensul inițial a fost de „(om) lacom“. După Brâncuș, *Vocabularul autohton*, p. 87, hămeș trebuie raportat la alb. *hamēs* „cel care mănincă mult, mîncău“, format din verbul *ha* „a mîncea“ (ca și *kamēs* „avut, bogat“ din vb. *kam* „a avea“).
- hândgrenad, hândgrenade**, s.n. (Învechit) Grenadă de mîină.
— Din germ. *Handgranate*, idem.
- hăpor, -ă, hăpori, hăpore**, adj. Vioi, inte, harnic, îndemînat, grabnic ; lacom. *Hăpor pe mîncare* (Mihalt). *Îi tare abor la lucru*. [Var. : *apor, abor*].
— Din v. sl. *chrabŭrŭ* (bg. *hrabŕ*) „viteaz, curajos, voinic, tare“. Vezi Frățiilă, *Tîrnave*, p. 203.
- hășană, hășme**, s.f., vezi *hujmă*.
- harăncă, harănci**, s.f. 1. Țigancă. La Ion Brad : „Pocăita nu voia să asculte vorbele și prorociile „diavolești“ ale harăncii...“ (DF, p. 231). 2. Femeie rea de gură.
- hărnice, -ă, adj.** (În expr.) *A fi hărnice* = a fi capabil, a fi în stare. La Agîrbiceanu : „... e hărnice să păzească și curtea și casa“ (*Opere*, VI, p. 122). La Ion Brad : „... și-am zis, mă omule, eu mă sui, da nu-s hărnice să mai țip zăpada de-acolo“ (RR, p. 265).
- hăznă** s.f. sg. Astină (Crăciunelul de Jos).
- hăznă** s.f. sg. 1. Bucurie, plăcere, folos. *N-am nici o hăznă după el, nu'ma rele face*. 2. Comerț, negustorie. (În expr.) *A umbla în hăznă* = a face gheșeft.
— Din magh. *haszon* (acuz. *hasznot*) „folos, avantaj“ (Tamás, EHW).
- hăbăuc, -ă, hăbăuci, hăbăuce**, adj. Năuc. *Îi hăbăuc de cap, rîinic nu ști*.
— Din magh. *habóka* „unul care nu-i cu mîntea întregă, țicnit, zănată“ (prin analogie cu *năuc*) (DA).

hă
imblăc
—
„Imblă
hă
Am că
Cf. h
—
Drang
(Tamás
hă
2. Acar
și curie
(DF, p
La Ion
în mînt
loc“ (O
— I
EHW).
hă
(Despre
— I
hă
A învâl
să gâsa
hă
v a n d i
hă
„Fugi c
Borcea,
aici ca
— D
idem) +
hă
hă
hă
A (se) s
asta tot
hă
scornit-o
— D
hă
— D
împulern
hă
— D
hă
A face
— D
hă
— D
hă
(Feisa).
— D
hebeti
Tîrnavei).
— Cf.
hebeti
hecelă.
A dărăci.
— De h

hēcelă, hēcelē, s.f. Darac. [Var.: *hehelă* (Feisa, Mihalt)].

— Din germ. *Hechel*.

hēhelă, hēhele, s.f., vezi *hecelă*.

hei, hēiuri, s.n. Loc (de casă). La Ion Brad : „... să-și fi făcut și el o țir de căsuță în partea de jos a *heiului* asta, că-i destul de mare...” (RR, p. 316).

— Din magh. *hely*, idem (DA).

hemesit, -ă, hemesiți, hemesite, adj. Flămînd, hămesit (Băia).

— Din *hămesit* prin asimilarea lui *ă* la *e* din silaba următoare.

hēceles, hēnceși, s.m. (Învechit) Plăcintă (cu brînză, cu magiun etc.). Cf. *lipic, pup, palaneș*.

hērticē s.f. Tuberculoză.

— Variantă a lui *heptică*, idem (< magh. dial. *heptika*, idem) (Tamás, EHW).

herticōs, -oasă, herticōși, herticōase, adj. Tuberculos.

— Din *hertică* + suf. *-os*.

hi interj. 1. Hai! *Ne-o pus în mașini și hi să meargă!* 2. (În sint.) *Hi de ide ne!* = strigăt cu care se îndeamnă caii să pornească sau să meargă mai repede.

— (2) Contaminare între *hi de (aici)* și magh. *ne ide ne*.

hibăș, -ă, hibași, hibașe, adj. Bolnav, suferind.

— Din *hibă* + suf. *-aș* sau direct din magh. *hibás* (DA).

hibă, hibe, s.f. Boală, necaz.

— Din magh. *hiba* „defect” (DA).

hăhălimăn interj. Strigăt cu care încep băieții sălițul (strigarea peste sat) (Cetatea de Baltă).

himă, him, vb. I refl. A se opinti.

hintă, hînt, vb. I tranz și refl. A (se) legăna, a (se) da în scrînciob.

— De la *hîntă*.

hîntă, hînte, s.f. Leagăn, scrînciob.

— Din magh. *hinta*, idem (DA, s.v. *hînta*).

hinterlând s.n. (Învechit) Spatele frontului. *Ne-o schimbat din ofici, în hinterland, cum spună atunci, în jară, în luntru.*

— Din germ. *Hinterland*, idem.

hipen, -ă, hipeni, hipene, adj., vezi *ipea*.

hîpi s.m. iavar. Hîngher. *O dat cinele la hîpi.*

hîreán s.sg. Hrean.

hîi, hîișe, vb. IV tranz. și refl. A (se) surpa, a (se) dărîma.

hîit, -ă, hîiți, hîite, adj. 1. Dărîmat, surpat. 2. Aplecat într-o parte, strîmbat. La Agîrbiceanu: „Cîteva dulapuri, mînjite cu o vopsea fostă cărămizie, *hîite* din încheieturi de apăsarea condicilor grele... zăceau pe lîngă părăți...” (Opere, X, p. 7).

— De la *hîi*.

hîitură, hîituri, s.f. Ruină.

— Din *hîi* + suf. *-itură*.

hînsuri s.n. pl. Aluniș (Jidvei).

— Cf. *hîns* „tufe desc, smidă” (DA).

hîrău, hîrăi, s.m. Uliu. La Agîrbiceanu : „Și iată-l, nu e mic, e *hîrău*” (Opere, IV, p. 437). La Ion Brad : „Sub acoperișul ei [al surii] larg, vrăbiile își țeseau zborul gălăgios, agitat, de parcă s-ar fi apropiat *hîrăul* să le fure puii” (LĂ, p. 145).

— Probabil din magh. *herjő* „pernis apiivorus, falco subteo, perdix Rebhuhn” (Tamás, EHW).

hîrb, hîrbe, s.n., s.f. 1. S.n. Craiță (Valea Lungă). 2. S.f. (În forma *hîrbă*) Ciob (Băia, Feisa, Jidvei, Micăsasa, Cergăul Mare).

— Din bg. *hărb* (DA).

hîrbă, hîrbe, s.f., vezi *hîrb*.

hîrbéice, hîrbéici, s.f. (Învechit) Farfurie (Mihalt). Cf. *uțier*.

— Din *hîrb* + suf. *-eice*.

hîrbót, hîrboáte, s.m. (Învechit) Vas de pămînt în care se făcea mămăliga (Băia).

— Din *hîrb* + suf. augm. *-oi*.

hîrdái, hîrdáie, s.n. (Învechit) Vas de pămînt în care se făcea mămăliga.

— Sg. refăcut din pl. *hirdaie* după *pai / paie, vătrai / vătraie* etc.

hîrț s.n. sg. Zi de post în care se poate mânca de dulce. *Todeuna la zitele de hîrț făcem plăcinte* (Lunca Timavei).

hoáncă, hoánce, s.f. 1. Groapă. *O fost noapte, n-o văst și o căsi într-o hoancă.* 2. Gaură. *O borbecat vaca și i-o făcut o hoancă, de poți băga mina.*

hoárá, hoáre, s.f. vezi *oară*.

hoáscă, hoásțe, s.f. 1. Vită (sau femeie) bătrînă, diformă. 2. (La sg.) Carne slabă de vită.

hodăiță vb. I refl. impers. A striga (peste sat) la obiceiul numit *hodăiță* (Cergăul Mare, Crăciunelul de Jos). Cf. *sili*.

— De la *hodăiță* „lemnul crăpat în care se bagă și se înfășură paie, pe care le aprind pe un deal deasupra satului în seara lăsatului de brînză” (Cistei, com. Crăciunelul de Jos — DA), „o roată umplută și înfășurată cu paie care se aprinde și așa «silese»”. VICHU, GL. (apud DA).

hodăițat s. n. Obicei la prinderea postului de paști cunoscut mai ales prin numele de *strigatul peste sat* (Cergăul Mare, Crăciunelul de Jos). Cf. *sili*.

— Vezi *hodăiță*.

hodoroángă, hodoroánge, s.f. Persoană guralivă, vorbăreată.

hodrobéle s.f. pl. Bagaș, catrafuse. La Agîrbiceanu : „... sosiră în Măgura trei cară din Aluniș încercate cu tot felul de *hodrobéle*” (Opere, IX, p. 164).

hohér, hohéri, s.m. 1. Om rău, de nimic ; hoș. 2. Ștregar. 3. (În imprecății) *Du-te-n hohér!*

— Din magh. *hóhér* „hîngher” (DA).

holoángăr, holoángări, s.m. Vagabond. La Ion Blăjan : „După ce am adormit, cei mari

ne-au întors mie și nu mai știu cui nădragii pe dos. Dimineța, de graba mare, n-am luat seama la poznă și ne-am îmbrăcat, ne-am încălțat și am ieșit la încolonare. Acolo, Cuculău a prins a se mira : - Iaca *holoangării* !” (Omul, p. 153).

- Probabil germ. *Handlanger* „pălneas” (DA).

holămb, holămbi, s.m. Moviliță de nisip sau pietriș folosită la repararea drumurilor.

- Din magh. *halom*, idem (DA, s.v. *holum*).

homă, hom, vb. I tranz. A voma (Feisa).

- Din *voma* (< lat. *vomo*, -are) cu transformarea lui *v* urmat de *o* în *h* ca în *volbură* > *holbură*.

hopai interj. Hop ! *Hopai o luat-o-n căsătorie* (Sîncei).

hopăit, hopăite, s.n. Opăit (Mihalț).

hopșă s.f. sg. (În expr.) *A da în hopșă* = a vinde oamenilor din sat carnea unui animal care a murit de o boală sau în urma unui accident.

- Cuvîntul este împrumut de *obyle*, de unde provin și magh. dial. *hopșa* și săs. *hops* „Verein zur Beschaffung billigen Fleisches” (vezi DR, III, 720 ; Tamás, EHW).

horcălină, -e, s.f. Femeie urită. *Mărită-te horcălină ! Că rămiți fată bătrînă* (Pănade, *Folclor din Transilvania*, IV, p. 225).

- Cf. *hircă* „babă”.

hornet, hornete, s.n. Burlan.

- Din horn „coș” + suf. dimin. -et.

hornist, horniști, s.m. (Învechit) Gornist.

- Din germ. *Hornist*, idem.

hornoiă, hornoi, s.f. Plăcinte coapte pe un băț (Feisa).

- Din horn + suf. -oi.

horvăt, horvâti, s.m. Croat (Valca Lungă).

- Din magh. *horvát*, idem.

hospă, hospo, s.f. Hoaspă (la grănuțe sau legume) (Cergăul Mare).

hotăr s.n. Cîmp, iarînă. La Agîrbiceanu : „... nu vine mama și tata de la *hotar* ?” (Opere, IV, p. 450). „... La *hotar*, la lucru, nu putea fiecare gospodină să se îngrijească de fierături” (FDON, p. 28). La Ion Brad : „... porni pe uliță în sus, cu gîndul să ajungă în *hotar*, unde ceseau și strîngeau ai lor otava” (DF, p. 112). Vezi și LM, p. 232.

- Din magh. *határ* „graniță, ținut” (DA).

hozăi, hozătesc, vb. IV refl. A se obosi, a se osteni.

hozăială s.f. Trudă, oboseală.

- Din *hozăi* + suf. -eală.

húă, húde, s.f. Străduță, uliță înfundată.

Cf. unghel, vengheleu.

húdiță, húdițe, s.f. Diminutiv de la *húdă*. La Agîrbiceanu : „Ți-aduci aminte, sînt patru ani chiar în noaptea asta, ai dormit pe zăpadă într-o *húdiță*” (Opere, III, p. 18). „... Țisni ca nebună pe ușă și o luă la fugă pe *húdiță*” (Opere V, p. 240).

húdră, húdre, s.f. 1. Femeie de moravuri ușoare. 2. Femeie rea de gură. [Var. : *gudră*].

húlă, húle, s.f. Deal care se surpă. La Agîrbiceanu : „Nu era ușor să cobori nici să urci *hula* dintre Aluniș și Piatra care se rotunjea sub cer ca o căldare uriașă, răsturnată” (Opere, III, p. 202).

- Din magh. *hulla* (*hulló*) „surpătură” (DA).

hulni, húlvi, vb. IV tranz. și refl. A (se) dărîma. La Ion Blăjan : „Poate vrei să *hulvi* casa pe noi, mă !” (Omul, p. 121).

- Din magh. *hull* „a cădea” (Tamás, EHW).

húndăstunăr, húndestunări, s.m. (Învechit ; cu sens neprecizat) *Di la artiliere trec la húndestunări, că până atunci n-o fost húndestunări* (Feisa).

hurdói, hurdoáie, s.n. Putinei. Cf. *betorog*.

- Din *urdă* + suf. -oi, cu apariția unui *h* inițial.

hurézi s.m. pl. Taiței de formă pătrată (Sîncei).

hurúpi s.pl. Prune nedezvoltate complet.

- Cf. *urlup*, idem.

húsa nê interj. Strigăt cu care se alungă porcii.

hușdălă, hușdăle, s.f. Femeie de moravuri ușoare.

húță, húțe, s.f. Fiecare dintre cele patru fete care invelise mireasa (Cergăul Mare). Cf. *învelitoare*.

huțoi, húțoi, s.m. Fiecare dintre cei patru tineri care, împreună cu învelitorile (tot patru), asistau la învelitul miresei (Cergăul Mic).

- Din *huță* (pl. *huțe*) „fetele care invelise mireasa” + suf. moțional -oi.

huzdoápă, huzdoápe, s.f. Hirtop. [Var. : *huzdop*]. La Agîrbiceanu : „Și rar de tot, de prin vreo *huzdoapă*, se făcea plînsul chemător al vreunui pușor, aruncat acolo de aripa vijeliei” (Opere, III, p. 8). „Țar ce se vede colo departe pe drum, negru și mișcîndu-se ca o corabie în *huzdoapele* rămase din tîna primăverii ?” (Opere, IV, p. 445). „Cumosc toate tufele, toate *huzdoapele*” (Opere, VI, p. 186). Vezi și VIII, p. 180, X, p. 183.

- Cf. *huzdup*.

huzdóp, húzdópi, s.m., vezi *huzdoapă*.

huzdúp interj. Cuvînt care exprimă căderea cu repeziune a unui lucru ; *zdup !*

I

iába adv. Degeaba, în zadar.

- Din magh. *hiaba*, idem.

iăseară adv. Astă seară.

ibónmie, ibónnici, s.m. (Învechit) Ibovnic.

- Din v. sl. *ljubovníkŭ*, idem (DA).

ibónmiecă, ibónnicie, s.f. (Învechit) Ibovnică.

P® Murăș și pe Tîrnava ! Nu-i fată să-mi

fie dragă / Numa pe Tîrnava Mică / Mi-am găsit o ibornică. (Accentul s-a schimbat din necesități metrice.)

ic, icuri, s.n. 1. Pană de despicat lemne. La Agîrbiceanu: „Ioniță o întări cu *teuri*, într-o jumătate de ceas o repară din temelie și o așază în virful porții, unde-și avea, încă din anul trecut, locul” (*Opere*, IV, p. 137). 2. Clin.

— Din magh. dial. *ik*, idem (DA).

ieui, ieui, vb. IV tranz. și refl. A (se) înfunda, a (se) înțepenii. La Agîrbiceanu: „În locul lui, oricare altul s-ar fi ieuit în multime și n-ar mai fi putut face un pas” (*Opere*, VII, p. 88). „Abia se putură scurge membrii comitetului... Cei alții rămăseră *ieuiți* în turmă” (*Opere*, X, p. 249).

— Din *ic* + suf. *-ui*.

ie adv. Da. La Ion Brad: „— Tot așa te doare moșule ? ... — *Ie*, mă doare !” (DF, p. 88).

— Din germ. *ja*, idem (DA).

iedără adv. Desigur.

— Din *ie* „da” + *dară*.

iepure, iepuri, s.m. Bucată de carne de porc cuprinzînd sternalul și mușchii abdominali. **iertă** vb. I tranz. (În expr.) A (nu) fi iertat = a (nu) fi permis. *Nu-i iertat să vîrogi urit cu un om mai bătrîn.*

iertată, iertate, adj. f. (Despre femei) Ajunsă la menopauză.

iescăle s.f. pl. Ieslea vitelor. *Uită-te-n iescălele alea și vezi dacă mai au vacile mîncare.* La Ion Brad: „Acum strică toată poiata, își fac găuri pe sub *iescăle* și rod ce-apucă” (DF, p. 91).

— Din *iesle*, prin epenteza lui *e* în grupul consonantic *sl > iescle*, apoi printr-o nouă epenteză, a lui *a > iescăle*.

igni, ignesc, vb. IV tranz. A se sforța să verse, a icni (Feisa).

iută, iuțe, s.f. Ie pentru fetițe (Cetatea de Baltă). [Pronunțat: *i-u*].

— Din *ie* + suf. dim. *-uță*.

inăș, inăși, s.m. Ucenic. Cf. *leg h i u*.

— Din magh. *inas*, idem (DA).

ineui, ineui, vb. IV refl. 1. A se îmboldi, a se hîrjoni (Sîncei). 2. A se sforța (împingînd ceva cu putere) (Iclod, Lunca Tîrnavei).

indreă s.f.sg. Luna decembrie.

— Din gr. *Ανδρέας* (DA).

infantrist, infantristi, s.m. (Învechit) Infan-terist.

invalid, invaliți, adj. Invalid.

ioi interj. Vai!

— Din magh. *jaj*, idem.

ioság, ioságuri, s.n. Avere, bogăție.

— Din magh. *jószág*, idem.

îpen, -ă, îpeni, îpene, adj. Sănătos, întreg la minte. [Var.: *hîpen*]. Cf. *citov, a b*.

— Din magh. *épen* (dial.: *ippen*) (DA).

irică, irici, s.f. (Învechit) Caiet (Mihalț). Cf. *libel*.

— Cf. *ircă*, idem, cu epenteza lui *i* între *r* și *c* (< magh. *irka*, idem, DA).

irugă, irugi, s.f. Gîrla morii. La Ion Brad: „Cu asemenea amintiri rătăci inginerul pe la moara veche și pe la *iruga* seacă, tăiată de matca Tîrnavei, după prăbușirea izalului de beton, luat chudva de ape” (I.M, p. 109).

— Din scr. *jaruga* „groapă, șanț cu apă”, „piriu” (Gămulescu, *Elemente*, p. 141).

isacoc(s) s. Un fel de substanță chimică folosită la prelucratură [?] vinului. *Ii dă sulf, îi isacoc, isacocs, ori cum dracu îi spune* (Jidvei).

isignă, isigne, s.f. Insignă (Crăciunelul de Jos).

istit pron. de. întărire, adv. Însuși, chiar, aidoma, leit. *Cokitu ăsta îi istit tată-so [sau] îi istit mămă-sa* (Sîncei).

— *Lexiconul de la Buda* a înregistrat același cuvînt în exemple ca *istit acela, istit atunci*, pe care DA le glosează: „tocmai, precis” (DA s.v. *istina, istină*). DA indică și varianta *istit*. În ce privește etimologia, DA trimite la srb. *istina* „adevăr”, fără alte comentarii. Gămulescu, *Elemente*, 143, notează după I.S. Popović, *Reči srpsko-slovenske, u vlaškom jeziku poznate* (în „Glasnik družtva srbske slovesnosti”, I, Belgrad, 1847, p. 42), pron. *istit* (deci cu accentul pe *i* inițial) „aceleși”, care circulă prin Banat, și pe care, pe bună dreptate, îl derivă din scr. *isti* „verum, idem, ipse”. Totodată, Gămulescu respinge etimologia propusă de DA. Facem aici precizarea că termenul înregistrat de DA, *istit* (inclusiv varianta *istiti*), are accentul pe al doilea *t*. Acesta, ca și cuvîntul notat de noi din Sîncei, provine din v. sl. *istii* „însuși” devenit în bg. *isti*; cf. și v. scr. *isti*, sloven. *isti*, rus. *istij*, ceh. *jistij*, slovac. *isty*, v. pol. *ist* (*Bългарски етимологичен речник*, t. II, Sofia, 1979, p. 90). Forma *istit* a luat naștere pe teren românesc, prin fonetică sintactică, din exemple ca: *ii isti tată-so > ii istit tată-so*, sau prin influența lui *leit*, adj. și adv., „întocmai, la fel, aidoma”, participiul unui verb *lei* „a țurna” < sl. *lijati*, idem (DA). *Istit* „însuși” a putut fi folosit și ca adverb de întărire, lărgindu-și astfel sensul și devenind sinonim cu „chiar”, „aidoma”, „la fel cu”. În graiurile din Transilvania de centru și sud, termenul poate fi și bulgăresc, provenit adică din graiul șcheilor de la Cergăul Mare și Cergăul Mic, de la Bungard sau Rusciori. De altfel, forma citată de *Lexiconul de la Buda* și de DA cu *ș* (*istiti*) pare a proveni din această arie, în care s din grupul consonantic *st + i > ș* (vezi V. Frățilă, *Un fenomen fonetic dialectal s > ș, z > j în unele grupuri consonantice urmate de sunete palatale*, în LR, XXV, 1976, nr. 2, p. 209–213; idem, *Tîrnave*, p. 79–85; vezi și R. Todoran,

O schimbare fonetică dialectală: s > ș și z > j în grupurile consonantice ale limbii române, în Cl. XX, 1975, nr. 1, p. 33-46).

iuhă, iuhe, s.f. Lemn care leagă capetele cracilor de la dricul dinainte al carului, pe sub inimă (Cetatea de Baltă).

— Din magh. *juha*, idem (DA).

I

imbălă, imbâl, vb. I refl. 1. A se juca în apă. 2. A spune cuvinte obscene.

— Din *bale* + pref. *in-*.

imbălăcelune, imbălăcătuni, s.f. Vorbă obscenă; pornografie.

— Din *imbălo* + suf. *-(ă)ciune*.

imbătăi, imblătesc, vb. I tranz. 1. A treiera. 2. (Figurat) A bate, a ciomăgi. La Ion Brad: „... Nicodim... s-o dus și le-o imblătii ca pe fisică” (DF, p. 293).

— Din v. sl. *mlatiti*, idem, + pref. *in-*.

imboiocheă, imboiochéz, vb. I refl. A se îmbogăți.

— Cf. *a se imbuieci* „a prospera” < *buic* (cf. ucr. *bujaty* = *üpig wachsen*, *wuchern*, *angellassen sich herumtreiben*) (DA).

imboiocheăt, -ă, imboiocheați, imboiocheâte, adj. Bogat, avut. *De imboiocheat ce-i, nu mai știe ce să facă cu banii*.

— Vezi *imboiochea*.

imborbecă vb. I tranz. și absol. (Despre vite) A împunge cu cornul (ca un berbec).

— Din *berbec* + pref. *in-* (*imberbeca* > *imbărbeca* > *imborbeca*).

imbrăcăță, imbrăcăte, adj. f. (Despre boabe) Al căror tegument nu se desface după treierat (Mihail).

imbucură, imbăcur, vb. I tranz. și refl. 1. A (se) bucura. La Agîrbiceanu: „Dumnezeu să vă imbucure” (*Opere*, VI, p. 58).

— Din *bucura* + pref. *in-*.

imbumbă, imbămb, vb. IV tranz. și refl. 1. A (se) încheia (la haină). La Agîrbiceanu: „Așadar, pe miine, domnule Petrov! — zise căpitanul, ridicându-se de pe scaun și ȝmbumbindu-se la tunică” (*Opere*, X, p. 154).

— Din *bumb* „nasture” + pref. *in-*.

impănă, impănéz, vb. I tranz. (Complementul indică o furcă de tors sau un băț) A împodobi cu basmale, frunze și flori, în chip de steag pentru nuntă (Bucerdea Grinoasă).

— Din *pană* „pană” + pref. *in-*.

impăreă vb. II refl. A își părea. La Agîrbiceanu: „Oamenii erau dormici să aște ce va zice despre popa cel nou și cum i se va împăreă cu slujba lui” (*Opere*, VI, p. 59). La Ion Brad: „... mi se-mpareă că alții, mai mari ca ea, au dorința asta...” (LM, p. 68, cf. p. 207 și 231).

— Din *părea* + pref. *in-*.

impărți, împărți, vb. IV tranz. A repartiza. *Acolo m-o împărțit la regimentul trizăciștunuu eșarlerie* (Feisa).

impărătuș s. Omușor (Cergăul Mare, Cetatea de Baltă).

— *In-* + *părătuș*, idem (probabil și prin apropiere de *impărat* < lat. *imperator*).

impietrit, -ă, adj. Constipat.

impreună, împreună, vb. I refl. A se căsători.

impropodi, impropodese, vb. IV refl. A se îmbrobodi.

impungăci, impungăce, adj. (Despre vite) Care are obiceiul să impungă.

— Din *impunge* + suf. *-aci*.

incăcelă, încăcel, vb. I refl., vezi *incățala*.

incățăla, încățal, vb. I refl. (Despre oameni) A se încăiera (Cetatea de Baltă). [Var.: *incăcela* (Sincel)].

— Din *cățeli* „a ațifa” + pref. *in-*.

incehni, incehni, vb. IV tranz. A înșela (mai ales la cîntar).

— *In-* + *celni*, idem (< magh. *esalni* „a înșela, a amăgi”, DA).

incenușăt, -ă, adj. Plin de cenușă. *Și catra-i incenușată* (Micăsasa, în *Folclor din Transilvania*, p. 290).

— De la *incenușa*.

incerne, incerni, vb. III tranz. A cerne. *Îmblătea cu mașină de cai și cu ciura îl incerneau* (Cergăul Mic).

— *In-* + *cerne*.

incheimă, incheim, vb. IV refl. A se reface după o boală, a se întrema.

— *In-* + *piehni* (cu palatalizarea lui *p* la *k*).

incheimăt, -ă, incheimăți, incheimâte, adj. Refăcut (după o boală), întremat.

— Vezi *incheimă*.

inchilii, -ă, inchiliți, inchilite, adj. Cocosat (Mihail). Cf. *gib*.

— De la *inchilii* „împili”, „a apăsa” (cu palatalizarea lui *p* la *k*).

incircenă, incirceni, vb. I refl. A se incircena, a se înfricoșa. *L-am văst pe unu lovit rân și toată m-am incircenat*.

incorli, incorlesc, vb. IV tranz. și refl. A (se) cufunda. La Ion Brad: „Dacă te-apucă, te-ncorlește în Tirnavă, pină te inecă” (DF, p. 328).

— *In-* + *corli*.

incorliț, -ă, incorliți, incorlite, adj. Cufundat. La Ion Brad: „O să-i țin incorliți pină își pierd răsufarea” (DF, p. 143).

— Vezi *incorli*.

incornurată, incornurate, adj. f. (Despre cununa de spîce) Cu cornuri (= colțuri). *Domnule, stăpine, / Gată masa bine / Că cununa-ș vine. / Lată-ncornurată / Cergăul Mic*.

— De la *incornura*, derivat cu pref. *in-*

din *cornuri* (pl. lui *corn*). Vezi și *cornurat* la DA s.v. *corn*.

incotoră, incotór, vb. I refl. A se înțepa la picioare mergînd prin mîriște.

— Din *color* „partea de jos a tulpinii unei plante tăiate, care rămîne ieșită din pămînt” + pref. *in-*.

incunjurát, -ă, adj. Plin de jur împrejur. *Iera incunjurată casa de muieri.*

inente(a) adv., prep. Înainte(a) (Cergăul Mare, Jidvei).

infruná, infrunl, vb. I tranz. A certa, a rușina (pe cineva), a dojeni, a reproșa. La Agribiceanu: „Așa-l infruná nevastă-sa într-o scrisoare lungă...” (*Opere*, V, p. 335). — Ce vorbiți prostii? le *infruná* învățătorul” (*Opere*, VI, p. 102).

— Lat. pop. **infronto*, -are (în celelalte limbi romanice **affronto*) (DA).

infruntáre, infruntári s.f. Reproș. La Agribiceanu: „Slujnicele... înțeleseseră-n grabă că orice porunci le dădeau stăpînii nu însemnau nimic, *infruntările* lor erau floare la ureche, numai pe stăpine să nu le superi cu ceva” (*Opere*, VII, p. 431).

ingălmăci, ingălmăcesc, vb. IV tranz. și refl. A (se) incurca, a se zăpăci. *M-am ingălmăcit și nu pot spune lecția mai departe.*

inghioldí, inghioldesc, vb. IV tranz. și refl. A (se) înghionti, a da ghionturi. La Agribiceanu: „— Nu mai avem mult, zise el c-un fel de-nflorare, *inghioldindu-și* vecinul” (*Opere*, IX, p. 168).

inghiitoare, s.f. Gîtlej (Bia, Valea Lungă).

— Din *inghiți* + suf. *-(i)toare*.

inhi interj. Cuvînt care exprimă o afirmare; *hi!* — *Vii la noi? — Iah!*

inieptá, iniept, vb. I. 1. Tranz. A împinge, a azvîrli, a arunca. *Nu te apropia, că te inieptă cît colo.* La Agribiceanu: „Mașina începu să pufăie, să *iniepteze* nourăși albi în aerul rece” (*Opere*, IV, p. 97). „Vorbind, cizmarul *inieptase* plină la Ion Grecu duh de butoi dospit” (*ibidem*, p. 166). „De pe treapta din urnă păru că-l *inieptă* cineva și se rostogoli de două ori...” (*Opere*, VII, p. 48). „Cine să mă strivească, femeie? strigă el, apucînd-o cu o mîna de umăr și *inieptînd-o*” (*ibidem*, p. 390). [Var.: *aiapta*] „Și *aiaptată* de Stana, bătrîna se lovi de un dulap...” (*Opere*, V, p. 168). 2. Refl. A-și lua avînt, a se arunca, a porni cu viteză dînr-odată. *Cînd o tovesc cu corbaciul, iapa să inieptă.* La Agribiceanu: „Respira greu, se *inieptă* cu gara deschisă după aer”.

— Lat. *infecto*, -are „a arunca în ceva” (DA). Vezi și Frățilă, *Tirnavă*, p. 186.

inlăntu adv. Înăuntru.

inșchimbá, inșchimb, vb. I tranz. și refl. A (se) schimba (Crăciunelul de Jos).

— Din *schimba* + pref. *in-*.

intăbulá, intăbuléz, vb. I tranz. (Complementul indică proprietăți) A înscrie în carte a funduară.

— După germ. *intabulieren*, idem (din lat. *in* + *tabula*) (DA).

intinzătór, intinzătoare, s.n. (La războiul de țesut) Băț cu care se strînge pe sulul de dinainte pinza țesută.

— Din *intinde* + suf. *-(ă)tor*.

intreće, întrece, vb. III refl. A se alinta, a se răsfața. *Vóroge frumos, nu te mai întrece atîta!*

— Din *trece* + pref. *in-* (care-i dă un sens facilitiv) (DA).

intrecút, -ă, intrecúți, intrecúte, adj. (Despre copii) Alintat, dezmiardat.

intromnă vb. IV refl. A se gripa.

— Din *tro(a)mnă* (= troatnă) + pref. *in-*.

intromnát, -ă, intromnăți, intromnăte, adj. Gripat. *Toată iarna am fost intromnat.*

intuneceálá s.f. Întuneric, beznă. *Noaptea asta-i mare intuneceală afară, nu se vede nici o stea.*

— Din *intuneca* + suf. *-eală*.

inturuá, intórni, vb. I tranz. și refl. A voma (Jidvei, Mihălț, Valea Lungă).

— Din *turna* + pref. *in-*.

invără, invărez, vb. I tranz. (Complementul indică vite) A văra. *Le invărează (oile) vara la Lapu* (Cergăul Mic).

— Din *văra* + pref. *in-*.

invelí, invelesc, vb. IV tranz. (Complementul indică mireasa) A găti.

inveitoare, inveltóri, s.f. Femeie care învelește mireasa. Cf. *huță*.

— Din *inveli* + suf. *-(i)toare*.

inviermái, inviermieșe, vb. IV tranz. A umple (un loc, o vie etc.) de viermi; a îmbolnăvi (via). *Nu te băga, după ploaie, în vie că cu atîta o inviermieșii mai tare* (Jidvei).

— Din *vierme* + pref. *in-* + suf. *-ai*.

J

jămblá, jămble, s.f. (Învechit) Franzelă, jîmblá.

— Din magh. *zsemle, zsemlye*, idem (DA, Tamás, EHW).

jămblicăș s.n. sg. (Învechit) Griș.

— Din magh. dial. *zsemlekása*, idem.

jăpá, jăpe, s.f. Nuia.

— Cf. interj. *jap* care imită zgomotul produs de lovirea cu un corp elastic (nuia, biciușcă etc.) sau de o lovitură (trinteală) dată cu repeziune și putere (DA).

jăruí, jărui, vb. IV. A așîta jarul.

— Din *jar* + suf. *-ui*.

jăruitor, jăruitoare, s.n. Prăjină cu care se așîță jarul în cuptor. La Ion Brad: „— Dă-mi *jăruitorul*, tovarășe Hordis. — Care *jăruitor*?”

— Uite parul ăla ars la un cap. Nu-l vezi? " (DF, p. 162—163).

— Din *jăru* + suf. *-(i)tor*.

jăscău, *jăscăuă*, s.n. Pungă (de obicei din bășica porcului) de ținut tutunul. *Dim beșcă... moșu iș făcea jăscău. Băga tăbac în iel* (Lunca Tîrnavei).

— Din magh. *zsácskó*, idem (DA).

jéjune, *jéjuni*, s.m. Viezure (Bucerdea Grînoasă).

— Din *viezure* prin falsă regresie și prin palatalizarea lui *v* la *j*.

jéltă, *jéltje*, s.f. Vînt rece (Feisa, Jidvei). *Jăltia trăje / Merlele căde* (colindă din Lunca Tîrnavei). [Pronunțat : *jăltjă*].

— Din v.sl. *vijalica* „Wirbelwind“ (cf. și bg. *vičlica* „vînt puternic“), prin palatalizarea lui *v* la *ž* (ca în *vis* > *zis*, *vin* > *žin*), apoi prin apropiere de cuvintele care conțin un *ž* (*jar*, *jăle* etc.) (Frățiță, LR, XXVIII, 1979, nr. 2, p. 160).

jélniță s.f. sg. *J e l n i ț ă* (Sîncel). [Pronunțat : *jălniță*]. La Agrîbiceanu : „Cădea însărea sură de noiembric și se pornise o *jelnită* de la miazănoapte, care pătrundea în trup ca acele“ (*Opere*, IV, p. 357). „Ața subțire de *jelnită* se întărea mercu și în curînd începă să iute prin streșini“ (*ibidem*, p. 358).

— Contaminare între *jelnită* și *vișorăniș*, *burniță* (Frățiță, LR, XXVIII, 1979, nr. 2, p. 160—161).

jep, *jépur*, s.n. Bazunar. [Pronunțat : *jăp*].

— Din magh. *zseb*, idem (DA).

jheab, *jheaburi*, s.n. (Început) Sieriu (Cetatea de Baltă, Feisa, Jidvei, Mihaș). Cf. *copilșău*.

— Din v. sl. *žebŭ* (DA).

jhău, *jhăie*, s.n. Rîndea, gealun.

— Din magh. *gyalu*, idem.

jilt, *jilturi*, s.n. Jețul birjarului.

— Din germ. *Sitz*, probabil prin mijlocirea altei limbi. În formele cu *l*, pare a se fi amestecat germ. *Sessel* (DA).

jilui, *jiluișe*, vb. IV tranz. A da la rîndea, a gelui.

— Din *jilău* + suf. *-ui*.

jimbăt, *-ă*, *jimbăți*, *jimbăte*, adj. Cu gura strîmbă.

— Vezi *a (se) jimba* „a (se) strîmba“ (< *jimb*, *-ă*, adj. „strîmb“) (DA).

jindăr, *jindări*, s.m., vezi *jindar*.

jip, *jipi*, s.m. Tulpină de porumb, t u l e i. La Agrîbiceanu : „De atunci nimeni nu mai euteză să se urce pe coperiș, nici bărdași, nici dintre cei ce copereau cu *jipi*...“ (*Opere*, VI, p. 178). „... Sus, în carul încărcat cu snope de *jipi*“ (*Opere*, IX, p. 177). „Unde și unde pîrmitte de *jipi* mai dădeau viață hotarului“ (*Opere*, X, p. 137). La Ion Brad : „... vitele

erau ținute... cu *jipi* de cucuruz tocat...“ (LM, p. 110). [Pronunțat : *jip*, *jik*].

— Cf. *jup*.

jipăr, *jipăre*, s.n. Grămadă mare de *jip* l. și *ră* (Glogoveț).

— Din *jip* + suf. colectiv *-ar*.

jindăr, *jindări*, s.m. Jandarm. La Ion Agrîbiceanu : „Cîntec de bătaie / Cînd *jindari* ne tale“ (*Opere*, VI, p. 239).

jirlip, *jirlipuri*, s.n. Construcție din birne și scinduri, pe care e condusă apa care se varsă pe roata morii; *jilip*. La Ion Brad : „Canalul de fugă a apei, *jirlipul*, cum îi ziceau...“ (LM, p. 109).

— Din magh. *szilip*, idem (DA).

jmeug s. Gust și miros (rău) pe care îl capătă vinul din cauza vaselor rău întreținute.

— Din germ. (Ge)schmack (DM).

jordăneată, *jordăneți*, s.f. Bătăie (cu joarda). La Ion Blăjan : „Am mincat de la tata o *jordăneală* care nu era la fel cu nici una de mai înainte“ (*Omul*, p. 22).

jordăni, *jordăneșc*, vb. IV tranz. A bate (pe cineva) cu joarda. La Ion Brad : „... și Silvia, adeseori, pe cei mici îi mai *jordănea*“ (DF, p. 83).

— Din *joardă* + suf. *-ăni*.

jordiță, *jordișe*, s.f. Nuiă, joardă mai mică. La Ion Agrîbiceanu : „... în mină e-o *jordiță*, lovea mercu în salcia bătrînă“ (*Opere*, VII, p. 123). La Ion Blăjan : „Domnul Mileriu ne vedea și ne mingia cu *jordișă* peste mîini“ (*Omul*, p. 112).

— Din *joardă* + suf. dim. *-iță*.

jucăreăuă, *jucărețe*, s.f. Jucărie.

jucăreție, *jucărețe*, s.f. Jucărie.

jucăți, *jucăți*, s.m. Executor fiscal.

— Cf. *jucăție*.

jucăție, *jucății*, s.f. Execuție fiscală. La Agrîbiceanu : „— Nu, da' umbilăm prin sate. — Cu *jucăția* ?“ (*Opere*, IV, p. 446).

— Din magh. *egzekució*, idem (< lat. *executio*) (Tamás, EHW, s.v. *jucăție*).

jumărătă, *jumărătje*, s.f. Diminutiv de la *jumără*.

jumătate, *jumătăți*, s.f. Căie de grîu formată din 15 snope.

jumătăți s.f. pl. Pingele.

— Cf. germ. *Halbschuh* „pantof“, propriu „jumătate de gheată“.

juneară, *juneri*, s.f. I. Bucătică de carne în tocană. 2. (La pl.) Bucățile rămase de la topitul cărnii de porc, de rață sau de gîscă; *junări*.

junere, *juneri*, s.m. Gimere.

— Contaminare între *june* și *ginere*.

junșan, *junșeni*, s.m. Tînar de 16—18 ani. La Ion Brad : „Otilia, deși în putere ca un *junșan*, știa frica de palme“ (DF, p. 161). „Feciorii încă mai pot fi împungaci, ca Nicodim“.

Nu se cunoaște. Dar la fete îndată le spun *juniseii* ăștia : „Ce rizi, tu, ca proasta-n țîrg ?!” (DF, p. 237). Vezi și UD, p. 42, 12 și LM, p. 57.

— Din *june* + suf. *-ișan*.

jup, jupi, s.m. Snop (de strujevii) (Mihalț).

— Din magh. *zsúp*, idem (DA).

jutăr, jutări, s.m. Paznic de câmp, jitar (Mihalț, Cergăul Mare).

L

lab s. sg. Tarla, tablă.

— Din magh. *lab*, idem (propriu „picior”) (DA).

lăboș, lăboșe, s.n. Vas în care se mușge vaca ; șiștar.

— Din magh. *lăbas*, idem (DA).

lădă s.f. (În s i n t.) *Lada mesii* = sertar. La Ion Brad : „Se trezi căutînd cuțitul în *lada mesii*...” (LM, p. 73).

— Cf. germ. *Schublade* „sertar”, propriu „lada dulapului”.

lăitnânt, lăitnâni, s.m. (Învechit) Locotenent.

— Din germ. *Leutnant*, idem.

lapte s. (În s i n t.) *Lapte de bou* = compot.

latiu, latic, adj. Lătăreț, *Era om fain, nutră latic*.

— Din *lat* + suf. *-iu*.

lavór, lavoáre, s.n. Lighean.

lăduție, lăduții, s.f. Lădiță (Crăciunelul de Jos).

— Din *lăduță* + suf. *-ie*.

lăgău, lăgăi, s.m. Om moale, fără vlagă.

— Cf. magh. *laggy*(ember), idem.

lăicér, lăicere, s.n. Scăunel. Cf. s c a u n e n c i.

— Din *laiță* (<*laviță*) + suf. *-ar*.

lămpás, lămpáșe, s.n. Felinar. [Var. : *lompas* (Crăciunelul de Jos)].

— Din magh. *lămpas*, idem (DA).

lărnuí, lărnuíese, vb. IV *in t r a n z.* A face larmă. *Nu lărnuíși, că treziși copilul*.

— Din *larmă* + suf. *-ni*.

lăstár, lăstáre, s.n. Par. *Adunam lăstarele ce le-am șipat... parii care n-o șoz bun!* La Agîrbiceanu : „În «loc-loc»-ul *lăstarelor* grele, care își izbeau necurmat măscaua de cremene, muncean tăcuti” (Opere, VII, p. 181).

— Din bg. *lastar* (DEX).

lătुरeán, lătुरeni, s.m. Tinár care vine la joc din altă localitate.

— Din *lature* + suf. *-ean*.

lătुरghie s.f. Liturghie (Sîncel).

lécár, lécáre, s.n. Haină (Cergăul Mic).

— Din *recál* (<germ. *Röckel*), prin meta-teză (DLR).

légħin, légħini, s.m. Ucenic (Mihalț). Cf. *inaș*.

— Din magh. *legény*, idem (DA).

lemn, lemne, s.n. Arbore. *Ierau anumite lemne, ca făgu, care înfrunzește mai timpuriu*

(Feisa). La Agîrbiceanu : „De ce fac *lemnele* roade, bunico ?” (Opere, III, p. 13).

— Lat. *lignum*, care în latina tirzie a dobîndit și sensul de „arbore” (CIORANESCU, nr. 4781). (Vezi și Frățilă, *Tirnauc*, p. 241, nota 28.)

lemnuș, lemnașe, s.n. Chibrit. Cf. a p r i n s o a r e, foacăle, ghiufe. La Agîrbiceanu : „... intrînd în odaia dinainte aprinse un *lemnuș*” (Opere, V, p. 158).

— Din *lemu* + suf. dim. *-uș*.

leneși, leneseșe, vb. IV *refl.* A se lenevi (Glogovei).

— De la *leneș*.

lepșit, -ă, lepșiti, lepșite, adj. Flămînd. Cf. *lihod*.

— De la *lepși* (< *leapșii*).

lésne adv. Ieftin.

— Din bg. *lesno*, idem (DA).

ler, léruri, s.n. Cuptorul sobei.

— Din magh. dial. *ler* (Tamás, EHW).

levăgău s.s.g. (Învechit și ironic) Aer.

— Din magh. *levégő*, idem.

libără, libăreț, vb. I *refl.* A se desconcentra.

— Din *elibera*, prin apropiere de *liber*.

libărare s.f. Desconcentrare.

libét, libéte, s.n. (Învechit) 1. Caiet. 2. Carnet (de depunere). [Var. : *liber*]. Cf. *irică*. La Agîrbiceanu : „... cer 80.000 zestre, care bani, într-un *libel* de depuneri, să-mi fie predați în ziua cununiei” (Opere, VII, p. 234).

— Din lat. *libellus*, -um „cărțicică” (DA).

libér, libére, s.n., vezi *libel*.

liboví, libovése, vb. IV *refl.* A se dragosti; a se desfăta. *Am gătat luern, acum mă libovesc*. La Agîrbiceanu : „În vreme ce noi ne scuipăm viața în praful de cărbune, ele se *libovesc* acasă în dezmierdările flăcăilor...” (Opere, IV, p. 331). „Îi reușise să înduplece pe-un băieș tinár, necăsătorit, cu care se *libovea* de doi ani, să nu se ducă cu ceilalți” (Opere, VII, p. 513).

— De la *libov* „iubire, dragoste” (<sl *ljuboví* „iubire”).

licái, licáie, vb. IV *t r a n z.* pers. 3. (Despre pisici) A linge, a lînchi (Jidvei).

— Derivat un onomatopeic.

licáu, licái, s.m. Persoană a căreia îi place să *licáie* mîncarea (Jidvei).

— Din tema *lic-* (cf. *licái*) + suf. augm. *-áu*.

lietár s.n. sg. Magiun. Cf. *silvoiș*. La Ion Brad : „... el o adus din partea noastră două care de cucuruz și fisaică, și-o rámas *lietar* și prune uscate...” (RR, p. 265).

— Din germ. *Lekvar* sau magh. *lekvár* (din lat. med. *electuarium*), idem (DA).

lihod, -ă, lihozi, lihode, adj. Flămînd. Cf. *lepșit*.

— Din sl. *lichú* „râu, desert” (cu *schilod* etc.) (DA).

lîhedeală s.f. Slăbicieune (mai ales din cauza flămînzeli). La Agrîbiceanu: „Cînd ridică bratele subțiri, palidă și puțintică la trup, simțea o *lîhedeală* în inimă“ (*Opere*, VI, p. 242).

— Din *lîhodî* + suf. *-eală*.

lîhodî, *lîhodêse*, vb. IV intrans. A flămînzî.

— De la *lîhod*.

lîhodît, *-ă*, *lîhodîți*, *lîhodîte*, adj. Fără poftă de mîncare (Feisa).

lîmbăs, *-ă*, adj. Peltic (Mihalț). Cf. *lîmbuț*.

— Din *lîmbă* + suf. *-aș*.

lîmburûș s. sg. Omușor (Feisa).

— Din *lîmbă* + suf. dim. *-uruș* (DA).

lîmbût, *-ă*, adj. Peltic (Jidvei, Glogoveț, Micăsasa, Valea Lungă). Cf. *lîmbaș*.

— Lat. pop. **linguutus*, *-a*, *um* (< *lingua*) (DA).

lîngav, *-ă*, *lîngavi*, *lîngave*, adj. 1. Mofturos (la mîncare). 2. Slab, plăpînd, bolnăvicios. La Ion Brad: „— Așa-i ea, *lîngavă* și sperioasă“ (RP, p. 253).

— Cf. bg. *ligav*, scr. *lîgav* (DEX).

lîngoare s.f. (În expr.) A vorbi ca cei de *lîngoare* = a vorbi alături, a spune năzbitil.

lîotră, *lîôitre*, s.f. Lioatră.

— Din scr. *lo(i)tra* (DEX).

lîotrean, *lîotrêne*, s.n. Car încărcat cît îl țin lioitrele.

— Din *lîotră* + suf. *-ean*.

lîpte, *lîptî*, s.f. Lîpîu (Micăsasa). La Ion Blăjan: „— Las-o, feciorule, că noi nu facem *lîptî*!“ (*Omul*, p. 22).

— Cf. scr. *lîpinja*.

lîpîu, *lîpte*, s.n. Un fel de plăcintă cu brînză, cu magiun etc. Cf. pup, lîpie, hencleș, palanet.

— Cf. magh. *lepény* (Tamás, EHW).

lipsă s.f. (În expr.) A fi de *lipsă* = a fi nevoie. A avea *lipsă* (de ceva) = a avea nevoie (de ceva). La Agrîbiceanu: „Am *lipsă* de o casă cu chirie“ (*Opere*, IV, p. 403). „— Să te petrec pînă la gară. — Nu, *nu-i de lipsă*“ (*Opere*, IV, p. 85). „Alte preținii va trebui să legi: ... cu toți cei ce au *lipsă* de o mîna de ajutor“ (*Opere*, VI, p. 21). Vezi și V, p. 36, VI, p. 51, VII, p. 23, 365, VIII, p. 26, 83, IX, p. 196, X, p. 58, 283. La Ion Brad: „— *Nu-i de lipsă*, că eu mă știu scrie și singur“ (DF, p. 52).

— Postverbal din *lipsi*.

lîlôn s.m. Cătină de garduri. La Ion Brad: „Bănuind că e observat, predicatorul se trase înapoi după tufele dese de *lîlôn*“ (DF, p. 151).

— Formă coruptă a termenului botanic *Lycium* (vulgare). Cf. *lîlôn*, *lîlînă* (DA).

lîujăr, *lîujări*, s.m. Lujăr (la vița de vie) (Jidvei).

lîngură, *lînguri*, s.f. Lingură.

lîntre, *lîântre*, s.f. Luntre (Feisa).

lîur s.m. sg. Vin din struguri storși a doua oară, peste care se pune apă și zahăr; lîurcă.

— Din ucr. *lîjura*, idem (DA).

lîurea s.f. Băutură slabă, poșircă; lîur. La Agrîbiceanu: „— Beutură odată, nu *liarecă* zise el“ (*Opere*, X, p. 104).

— Din *lîur* + suf. *-că* (DA, s.v. *leoareă*).

lîbdă, *lîbde*, s.f. 1. (Învechit) Pat făcut din patru țărûși înfipti în pămînt peste care erau bătute niște scinduri. 2. Scinduri groase (Mihalț).

— Din *lîbdă* > *lîbdă* > *lîbdă*.

lîdvă, *lîdve*, s.f. Pat mic și jos (Iclod). Cf. *pîci*, *păcel*, *lîvdă*.

— Din ucr. *lîdva*, idem (DA).

logognă, *logogne*, s.f. Logodnă (Glogoveț).

lîhêr s. m. sg. (Învechit) Trîfoi. [Pronunțat: *lîhêrî*].

— Din magh. *lîhere*, idem (Tamás, EHW, s.v. *lîhâr*).

lîmpăș, *lîmpășe*, s.n., vezi *lîmpăș*.

lîpățea(uă), *lîpățele*, s.f. Bucată de lemn din partea de jos a jugului, policoară.

— Din *lîpată* + suf. dim. *-ea(uă)*.

lîtru, *lîătră*, *lîtri*, *lîătre*, adj. Ager, vioi, iute, istet. E *lîtru* la mers (*la vorbă*, *la lucru*). La Ion Brad: „Buniică-sa, Mărie, încă ageră și *lîătră* ca o nevăstuică, îi cunoștea prea bine pe toți și căuta să-i împace“ (DF, p. 111). „Da-i deșteaptă și *lîătră*, ca zece bărbați...“ (LM, p. 36).

lîceos s. sg. Mîncare de carne de oaie cu varză (Cetatea de Baltă). [Pronunțat: *lîceos*].

— Din magh. *lucskos*, idem (Tamás, EHW).

lîjer, *lîjêri*, s.m. Murgare.

lîme s.f. (În sint.) *Lumea ochilor* (Bucuredea Grînoasă, Cergăul Mare, Glogoveț, Iclod, Micăsasa, Pânade, Sîncel) sau *lîna neagră* (Micăsasa) = pupila ochiului. [Var. *lîna ochilor* (Bălceaci, Bîna, Cergăul Mare, Cetatea de Baltă, Feisa, Glogoveț, Pânade, Sîncel, Valea Lungă)]. Cf. *neghină*.

— Lat. *lumen* (oculi), din care a apărut, prin etimologie populară, și *luna* (ochilor). Vezi Frățilă, *Tîrnave*, p. 188.

lîmnă vb. I unipers. A fulgera.

— De la *lîmnă*.

lîună¹ s.f., vezi *lume*.

lîună² s.f. (În expr.) A fi cu (sau a avea) *lîună-n cap* = a fi plesuv, chel.

lîpăre s.f. sg. (În imprecății, cu sens neprecizat, probabil) Boală. *Mîncă-te-ar lupărea!* *Du-te-n lupăre!* La Ion Brad: „Copii să nu-i faci, dă-i în *lupăre* de copii, că te îmbătrînesc și te vestejesc cu zile“ (DF, p. 60); vezi și UD, p. 272, RP, p. 276, LM, p. 235.

— Lat. **lupalis* „de lup“ (= *lupinus*; cf. *luparius* „lupar, lupăș“) (V. Bogrea, *Pagini istorico-filologice*, Cluj, 1971, p. 224). Vezi și Frățilă, *Tîrnave*, p. 189.

lîpărie, *lîpării*, s.f. 1. Haiță de lupi. 2. (În sint.) O *lîpărie de vreme* = o vreme rea, o pîrdalnică de vreme. La Ion Blăjan: „— M-o

duce, domnule dragă, m-oi duce, da cine-și prinde pentru noi caii la sanie pe-o așa lupărie de vreme" (*Omul*, p. 51).

— Din *lup* + suf. col. *-ărie*.

M

măgăr, s.m. sg. Vlagă, putere. *Liniștește-te, să nu pun mîna pe tine, că-ți mîncă măgăru*.

— Cf. *smagă* „putere, vlagă”, *mag*, idem, același cu *snagă* (< ser. *snaga*) (vezi Gămulescu, *Elemente*, p. 187). Termenul a putut fi influențat și de *moagăr* „slab, fără putere”, dar și de *mangăr* (cf. expresia *a da mangărul cel de apoi* = a da ortul popii, în DLR, s.v. *mangăr*).

magistră s.f. Catifea. Cf. *barșon*.

— Cf. *mancister* „catifea” (DLR).

măioșe, *măioșe*, s.n. Caltaboș.

— Din magh. *majos*, idem (Tamás, EHW).

mămă s.f. (În comp.) *Mamă-tină* sau (Micăsasa) *mamă bătrînă* = bunică. La Ion Brad: „*Mamă-tină*, șopti Veanu... *mamă-tină*, unde ești?” (LM, p. 6). „— Dragu' mamei, unde umbli? își întimpină Maria nepotul printre straturile verzi din grădina Victoriei. Doamne, cum m-am putut speria! .. — De ce, *mamă-tină*? se opri Veanu din fugă” (*Ibidem*, p. 27).

— Din *mamă bătrînă* (în limbajul copiilor).

mandulă, *mandule*, s.f. Amigdală.

— Din magh. *mandula*, idem (Tamás, EHW).

mărjă, *mărji*, s.f. Unitate de măsură egală cu 100 kg.

— Din magh. *mazsa*. Pentru epenteza lui *r* în fața consoanelor *s*, *j*, cf. *coarjă*, *arșău* etc.

măslă, *măște*, s.f. (Învechit) Fundă.

— Din magh. *másli*, idem (Tamás EHW).

mășter, *-ă*, *mășteri*, *măștere*, adj. Vitreg. La Agırbiceanu: „Și își zicea în gîndul ei iar: «De ce să fie mai bună decît mine soru-mea *mășteră*?»” (*Opere*, IV, p. 442). „... Copiii se obișnuiesc mai ușor cu mama *mășteră* pînă sînt mici și nepricepuți, dacă dă Dumnezeu să găsească o femeie bună” (*Opere*, VI, p. 195). La Ion Brad: „Octavian n-ar trebui s-o aducă pe femeia asta în casă, s-o facă mamă *mășteră* a copiilor lui” (UD, p. 212). (Figurat) „Avea impresia că timpul alîd de *mășter* cu ea în ultimele luni, își întoarce cursul pe neașteptate” (RR, p. 15). „Le trecea pe toate în vina sorții, care fusese alîd de capricioasă și de *mășteră* cu o fată sinceră și naivă ca ea” (*Ibidem*, p. 221).

— Din v. sl. **măștera*, contaminare între *măștcha* „mamă vitregă” și *dăști* „flică” (la cazurile oblice *dășter*). Vezi V. Frățilă, *Etimologia rom. măște, mășter, -ă*, în *Profesorul Gheorghe Iuănescu la 70 de ani. Omagiul elevilor și colaboratorilor*, Iași, 1983, p. 154–162.

malînceă adv. Parcă. *Malînceă la patru ajunge trenu la gară*.

— Din *mă tem că*; cf. *măvateă* „parcă” din *mă vaiet că*.

maț s.n. (În comp.) *Mațul ăi orb* = apendice. *L-o operat la mațul ăi orb*.

— Calc după germ. *Blinddarm* (blind „orb” + *Darm* „maț”).

măcău, *măcăuă*, s.n. Băț, ciomag. (În expr.) *A-i da măcău* = a-i da zor, a se sili.

— Din magh. *makó* „băț mic” (Tamás, EHW, p. 512).

măglăș, *măglăși*, s.m. (Învechit) Agent financiar, percepător.

— Cf. magh. *meglát, -tam, -ott* „a percepe”.

mărhoie, *mărhoi*, s.f. Vită, animal.

— Contaminare între *mărhă* „vită” și *nămate* „vită cornută” (< lat. *animalia*). **măseurănei**, *măseurănei*, s.m. Mascur mai mic.

— Din *mascur* + suf. dim. *-enci*.

mătăhălișă, *-e*, s.f. Femeie mare, voluminoasă.

— Din *mătăhălă* + suf. *-ișă*.

mătăhăsie, *mătăhăi*, s.f. Manechin de paie care se pune de anul nou în poarta flăcăilor mai bătrîni care nu s-au iusurat (Bucerdea Grînoasă).

măjălău, *măjălăi*, s.m. Firul care scapă la țesut (Bucerdea Grînoasă). Cf. *minzălău*.

— Din *maț* + suf. *-ălu* (DLR).

meal s.s.g. Argilă de culoare vinată, așezată de obicei în straturi, bună pentru modelat. La Agırbiceanu: „Cînd au fost scobiți în stîncă opt sute de sîlnjeni, într-o scară băieșii își veniră mai plouați decît cîmii cei rătăciți. Întălegi dumneata, mai plouați decît cîmii! «*Meal*», își ziseră ei. «*Meal?*» întrebă eu. *Meal*, își răspund din nou” (*Opere*, VII, p. 160–161). „Notarul le cercetă pe amîndouă galeriile și văzu că sîrșesc în păreți de *meal*” (*Ibidem*, p. 358).

— Din v. sl. *mělŭ* (bg. *měl*) „cretă, var”, (DLR).

melegăr, *melegăruri*, *melegăre*, s.n. Răsad-nișă, pătâl.

— Din magh. *melegagy* (probabil prin apropiere de *bălegar*) (DLR).

mețin, *mețini*, s.m. (Bot.) Liliac.

— De la *mălină* < *mălină* „fructul mălinului” (< bg. *malina*, ucr. *malina* „zmeură”) (DLR). **mereaț** adv. Încetîșor. *Mereaț mă duc pe drum* / *Bătrîneșle m-ajung* / *Mereaț mă duc pe cale* / *Bătrîneșle vin tare*.

— Din *merea* + suf. dim. *-uț*.

meserăniță, *meserănițe*, s.f., vezi *misărniță*.

mestecător, *mestecătoare*, s.n. Păcăleț.

— Din *mesteca* + suf. *-tor*.

mestecături s.f. pl. Amestec de paie cu fîn sau cu otavă folosit ca nutreț pentru vite.

— Din (a)mesteca + suf. *-ătură*.

métâr, métâri, s.m. (Învechit) Metru.
 — Din germ. *Meller*.

miéru, -ă, miéri, miére, adj. Albastru; mieriu. [Pronunțat: *héru, héra, héri, hère*].
 — Lat. *merus* (DLR).

mierui, miéru, vb. IV tranz. A vopsi cu albastru.
 — Din *mieru* + suf. *-ui*.

mieruít, -ă, mieruítí, mieruíte, adj. Vopsit cu albastru. La Ion Brad: „Așa că hățelele care le făcuse prin satele astea spoite în albastru intens, „mieruíte” cum le ziceau ținăvenii, îl ajutaseră să cunoască toate coliturile și zigzagurile șoselei, de la Adămuș... la Blaj” (RR, p. 286).

miğdalítă, miğdalíte, s.f. Amigdale (Cergăul Mare, Micăsasa). Cf. *mandulă*.

mijă, mijése, vb. I intranz. (La jocul „de-a mijopoatea”) A-și acoperi ochii cu mâinile sau a sta legal la ochi pentru a nu vedea unde se ascund ceilalți jucători. [Pronunțat: *mijă*]. La Ion Blăjan: „Când *mijeam* eu, copiii scineau de unde erau ascunși” (Omul, p. 24). [Var.: *mija* (Jidvei)].
 — Din bg. *miza* (DLR).

mijopoacă s.f. (în sint.) *De-a mijopoatea* = de-a mijă.
 — Contaminare între *mijă* și un alt cuvânt.

mijótea, mijóteci, s.f. 1. Persoană care mijeste. 2. (Ironie) Somnoros, leșez.
 — Din *mija* + suf. peiorativ *-otea*.

mijă, mijése, vb. I intranz., vezi *mija*.

mijă s.f. Joc de copii, mijă. *De-a mijă* (Jidvei)

mimorúgă, mimorúgi, s.f. Păptură mică, pitică. *Îi nuna o mimorugă*.
 — Din *mimoric* analizat ca fiind format cu suf. *-ic* și, prin schimb de sufix *-ie/-ug(a)* (magh. *nyomarek*), cu tratarea lui *ny* ca *m* palatalizat (*nj*) sau priotr-o asimilare *nimurugă* > *mimurugă* > *mimorugă*.

miór, mióri, s.m. Miel de doi ani (Bălcaci).
 — Lat. **agnelliolus* (CDDE, 1101).

miorúť, miorúťi, s.m. Diminutiv al lui *mior*.
 — Din *mior* + suf. *-uť*.

mišárniťă, mišárniťe, s.f. Măcelărie. [Pronunțat: *nišárniťă*]. La Agribiceanu: „Nu cumpără carne, cînd se tale la *meserniťă*, decît în zile mari” (Opere, IV, p. 415).
 — Termen de origine v. sl.; cf. bg. *mesarnica*, scr. *mesárnica*, idem (DLR). Vezi și *Frățilă, Tirnaoe*, p. 210–211.

mišcoránťie, mišcoránťii, s.f. Șmecherie, înșelăciune, mișculanță.
 — Din magh. dial. *miskulánčia* „Betrug. Falschheit”; sau chiar *miskuranczia* (Tamás, EHW).

miť, miťuri, s.n. Mițe. Lina tunsă de pe miei (Cetatea de Baltă).
 — Lat. **agnictus* „de miel” (DLR).

mizguí, mizguie, vb. IV intranz. impers. A ploua (mărunt). [Pronunțat: *fiťguí*]. La Agribiceanu: „Afară *mizguia* mărunt și des din văzduhul înnegurat” (Opere, IV, 61). „Se însăruse de tot și din norii de primăvară începu să *mizguie* mărunt, ca o burniță” (Opere, VI, p. 140).
 — De la *mizg* „mizgă” + suf. *-ui*.

mizguire s.f. Ploaie măruntă. La Agribiceanu: „Ieșiră toți trei în *mizguirea* rece de-afară” (Opere, X, p. 136).

micăi, micăi, micăiese, vb. IV tranz. și refl. A vorbi bîlbîndu-se, a se hîbui. *Ce tot micăi acolo, că nu te înțeleg?*
 — Din interj. *mie* + suf. *-ăi*.

mîndrămărie s.f. sg. Vopsea albastră care se întrecbumlează la spoitul caselor țărănești.
 — Cf. magh. *Mária-Kek*, germ. *Marie-blau* (DLR).

mînzălu, mînzălu, s.m. 1. Fir care se rupe din pinza pusă la război. 2. (În expr.) *A se ține mînzălu* (după cineva) = a se ține scai.
 — Din *mînz* + suf. *-ălu*.

mîrloánťă, mîrloánťe, s.f. Prună cărnoasă, care nu se desprinde de pe simbură (Cergăul Mare). Cf. *moroanťă*.

mîrloí, mîrloáie, s.n. Cimpoi din coajă de salcie (Lunca Timavei). Cf. *dîrloí*.

mîťă, mîťe, s.f. 1. Cîrlig cu trei gheare cu care se scoate găleata din fîntină. 2. Patină de alunecat pe gheață. 3. Cîrlig de fier cu care muncitorii de la întreținerea liniilor de telegraf se urcă pe stîlpi. 4. (În comp.) *Mija popii* = omidă păroasă, de culoare neagră, cu dușgi cafenii (Bia).

mîzyă s.f. sg. Avere, bogăție. *Are pândni, are mizgă, are din ce trăi*.

mîlăciu, mîlăci, s.m. Îmblăciu (Bia).

moáľta, moáľie, adj., s.f. (Om) moale, neîndemnic. Cf. *moáľtes*.
 — Din magh. *moaľta*, idem (Tamás, EHW).

moáľtes, moáľťeși, adj., s.m. (Om) moale, neîndemnic. Cf. *moáľľă*.
 — Din *moáľľă* + suf. *-es*.

moágănu, moágăne, s.f. Rînză (Feisa). Cf. *băťucă*.
 — Din germ. *Magen* (DLR).

moágăr, -ă, moágări, moágăre, adj. Slab, fără putere; bleg.
 — Din germ. *mager*, idem (DLR).

modolău, modoláni, s.m. Cais (Crăciunelul de Jos). [Var.: *mondolan* (Stancel)].

modolănă, modoláne, s.f. Caisă (Crăciunelul de Jos). [Var.: *mondolană* (Stancel)]. Cf. *mondulă*.

mogzénie s.f. 1. Fel, soi. *Așa-i mogzenia lor*. 2. Viață. *Taci, că acumă îți mînc mogzenia*.

mojér, mojere, s.n. Piuliță în care se sfarmă piperul; mojar.

— Din magh. *mozsár*, idem (Tamás, EHW).
mojdár, *mojdăre*, s.n. Piușiță (Mihalț). Cf. *mojer*.

— Din *mojar* (< magh. *mozsár*) prin apropiere de *mujdai* „mujdei” (piușița se toloșea și la pisatul usturoiului pentru mujdei).

molijit, -ă, adj. Sfialit de preot. *Apă molijită*.

— Din *molitrit* > *molivit* și apoi cu palatalizarea lui *v* la *ș* > *molizit* și prin apropiere de cuvintele care au *j* > *molijit*.

molomășter, *molomășteri*, s.m. Morar șef.

— Din magh. *molommeszter*, idem (< *malom* „moară” + *mester* „amester”) (Tamás, EHW).

moțof adj. (Despre vin) Care nu este aspru : moale.

— Din *moale* + suf. dim. -uf.

momileă, *momilei*, s.f. Umflătură sub piele, blindă. La Ion Brad : „... *momilele* usturătoare, lăseate de țintari” (LM, p. 25).

mondolan, *mondolani*, s.m., vezi **modolan**.

mondolană, *mondolâne*, s.f., vezi **modolană**.

mondroni, *mondronese*, vb. IV refl. A sciuci, a se smiorcăi. *Taci, nu te mai mondroni*. Cf. *morăni*.

moreoasă, *moreoăse*, s.f. Fiecare dintre cele două bucăți de fier cu care se îmbracă capătul oșei care intră în butuc; bleau.

— Din magh. *marokos*, idem (Tamás, EHW).

mori interj. Mări! (Micăsasa).

— Cf. bg *more*.

mornăi, *mornăi*, vb. IV refl. A se smiorcăi, a se miorlăi. Cf. *mondroni*.

moronță, *moronțe*, s.f. 1. Soi de piersici care nu se desfac de pe simbur (Jidvei). 2. Caisă mică (Bălcaci). Cf. *mironță*.

— Din *pomoranța* (< *pomeranță*) „portocală” < germ. *Pomeranze* (DLR).

mörösödă s.f. sg. Sodă caustică.

— Din magh. *marószóda*, idem (Tamás, EHW).

mort, *morturi*, s.n. Înarmorintare. *Zabadet [= cîntec bulgăresc], aia să cînta la morturi... la toate morturile și în casă și afară* (Cergăul Mic).

mosor vb. IV refl. A se umfla : a căpăta umflături.

— De la *mosor* „umflătură rotundă și tare” (DLR).

mosorit adj. (Despre sînge) Adunat sub piele în urma unei lovituri.

— Vezi *mosori*.

moștinăr, *moștinări*, s.m. Băstinaș (Feisa).

— Din *moștină* „moștenire” + suf. -ar.

moștoloăgă, *moștoloăge*, s.f. 1. Șomoiog de paie. 2. Cocoloș din piine și zahăr, care se leagă într-o batistă și se dă sugarilor.

motoașcă, *motoaște*, s.f. Șomoiog (Cetatea de Baltă). [Var. : *motroașcă* (Feisa)].

— Din ucr. *motoška* (DLR).

motoc, *motoci*, s. m. Motau. Cf. *motoroi*.

motocoși, *motocoșese*, vb. IV refl. și tranz. A tîndăli, a pierde vremea.

motoroi, *motoroi*, s.m. Motau (Glogovei). Cf. *motoroi*.

motofleii adj. m. Molu, bleg.

motológ, -oăgă, *motológi*, *motolóage*, adj. Molu, bleg. Cf. Pănade, *Folclor din Transilvania*, IV, p. 249.

motór, *motóare*, s.n. Autovehicul (automobil, camion). La Ion Brad : „... tu n-auzi *motoru'* care-o veni după noi...” (LM, p. 6). „... N-avem nevoie de *motoru'* dumitale” (LM, p. 48).

motroașcă, *motroaște*, s.f., vezi **motoașcă**.

mózi s.n. (Învechit) Cinematograf.

— Din magh. *mozi*, idem (DLR).

muș, *múșuri*, s.n. Știulete de porumb mic, nedezvoltat, pipernicit.

múșerós, *múșeróși*, adj. m. 1. Afemeiat. 2. Slab de inger, plîngăreț.

— Din *múșere* + suf. -os.

múșeróteá s.f. (Ironie) Bărbat care se amestecă în treburile femeiești.

— Din *múșere* + suf. -óteá.

múșetúră s.f. Mîncare pentru pui făcută din făină de porumb muiată în apă. Cf. *tírícár*.

— Din *múta* + suf. -(á)turá.

mújdái s.n. Mujdei.

— Din *must* + *de* + *ai* (DLR).

mumúță, *mumúțe*, s.f. Mămuță.

mundúță, *mundúțe*, s.f. Un soi de piersică (Feisa). Cf. *modolană*.

múrá, *múre*, s.f. Morcov (Cergăul Mic).

múrótoáre s.f. sg. Apă sărată ; slatină.

— Din *múra* + suf. -átoáre (DLR).

múștră, *mústre*, s.f. Demonstrație de călărie.

— Din germ. *Muster*, idem.

múșetătă s.f. Soi de viță de vie ; muscat. **múșchi**, *múșchese*, vb. IV refl. A da din umeri. *Copilul să múșchese la școală, cînd nu și răspunde* (Cergăul Mare).

— Din *múșchi*.

múșină, *múșini*, s.f. (Mai mult la pl.) 1. Viermi de pe rănile animalelor. 2. Viermi din bategă de cal.

— Cf. pol. *muszyna* (DLR).

múși, *múșeste*, vb. IV refl. pers. 3 sg. A face mușiță, a se altera.

— Cf. *múșiță*.

múșticăi, *múșticăie*, s.f. 1. Șurub. 2. Capătul metalic al unui furtun.

— Cf. germ. *Mundstück*, idem (DLR).

mutaláu, -ăuă, *mutalái*, *mutaláie*, adj., s.m. și f. Tont, prost.

— Din *mut* + suf. peiorativ -áluu (variantea -aláu).

N

nap, *napi*, s.m. Sfeclă. (În expr.) *Gol nap* = gol puscă. La Agribiceanu: „...alergă să rupă labodă și știr și frunze de *napi* pentru porci” (*Opere*, IV, p. 434). „...iată și un pui de țigan numai cit gemuțele, *gol nap*, cu urciorasul în mână” (*Opere*, III, p. 76).

— Lat. *napus* (DLR).

nămăji, *nămăjesc*, vb. IV tranz. și refl. A (se) murdări, a (se) mîjași.

— De la *mîji* (DLR).

năpoi adv. Înapoi (Mihalț).

nărăvi, *nărăvesc*, vb. IV refl. A se înțelege, a se potrivi. *S-au nărăvit și s-au luat* (= căsătorit).

— De la *nărvan*.

năseocori, *năseocorăsc*, vb. IV refl. A se enerva (răstindu-se la cineva).

năspreală s.f. sg. Scrobeală.

nătăflete, *-cătă*, *nătăfleşti*, *nătăflete*, adj., s.m. și f. (Om) molatec, bleg. [Var.: *neteflete*]. La Agribiceanu: „Ar fi scăpat lumea de un pepă lapte, de un *neteflete* ca tine” (*Opere*, III, p. 394).

— Contaminare între *nătărău* și *fleț*. Din *nătăfleşti* s-a refăcut un sg. *nătăflete*.

năue, *-ă*, *năueci*, *-e*, adj. 1. Prost 2. Surd (Mihalț, Glogoveț).

năueci, *năuecesc*, vb. IV intrans. A surzi (Mihalț, Glogoveț).

nebléjnic, *-ă*, *nebléjnici*, *nebléjnice*, adj., s.m. și f. Prost, neputincios, prăpădit. *Nebléjnical ăsta mi-o mîncat zilele*. La Ion Brad: „Numa *nebléjnicu* ăsta de Văsălie îi vîmovat, că s-o dus prin părau încolo și m-o lăsat cu ei!” (DF, p. 165). „...Ei te-or împins în brațele *nebléjnicului*...” (DF, p. 387). „Că el, *nebléjnicu*, toate le face numa pentru copiii ei” (RR, p. 265).

— Din *nebleznice*, cu transformarea lui *zn* în *jn* (vezi Frățilă, *Tirnavă*, p. 212–213).

nechimuluit adv. Fără măsură, fără cumpănare. *O ajuns așa de rău, că o beuî nechimuluit*.

— Din *chimuluit* (partic. lui *chimului* < magh. *kimél*) + pref. *ne-*.

neghină s.f. (În sint.) *Neghina ochiului* = pupilă (Crăciunelul de Jos). Cf. *lume*.

neide-ne interj. 1. Strigăt cu care se mină eai. 2. Strigăt cu care se alungă cineii. [Pronunțat: *ne ide ne*].

— Din magh. *ne ide ne* (Tamás, EHW).

nesovilecăt adj. (Despre aluat) Care nu e sovilecat, care nu e încă rupt pentru a fi făcut pîine. La Ion Brad: „La Dodu cînd or intrat / Oțlă i-o-nșelat, / În casă că i-o lăsat / Cu troaca de aluat, / Aluat *nesovilecat*, / Gata să fugă sub pat...” (DF, p. 212).

— Vezi *sovilca*.

netechit, *-ă*, *netechiți*, *netechite*, adj. Prost. cretin.

neteflete, *netefleşti*, s.m., vezi *nătăflete*. **nevôr** s.m. Năvod (Cetatea de Baltă, cf. *Folelor din Transilvania*, IV, p. 27).

nevordăș, *nevordăși*, s.m. Pescar (Cetatea de Baltă, cf. *Folelor din Transilvania*, IV, p. 27).

ni interj. Uite! *Ni că vine trenu!* La Ion Brad: „Ni tu, mă, cum se poartă în casă la mine” (DF, p. 172). „O, bată-te norocu, ni la el, om învățat și vestit, cum le zice ca un țaran” (DF, p. 439). „Ni, măi, că au și case cu etaj...” (LM, p. 233).

— Din magh. *ni* (DLR).

nișel, *nișeli*, s.m. Neg (Crăciunelul de Jos, Sîncel, Iclod, Pănade, Jidvei). [Var.: *nișgel* (Bîla, Feisa, Micăsasa, Valea Lungă)].

nișgel, *nișgeli*, s.m., vezi *nișel*.

niță interj. Uite! *Niță! Niță! Niță ce mare-i!*

— Din *ni* + [ia]ță (DLR).

noăghibûlgăr, *noăghibûlgări*, s.m. Varietate de struguri.

— Din germ. *Neuburgunder*.

nocoveală, *nocovèle*, s.f. Nicovală (Gergăul Mic, Gergăul Mare, Micăsasa).

nodorâr, *nodorâre*, s.n. Parte a războinului de țesut; nodurar (Feisa).

— De la *noduri* (pl. lui *nod*) + suf. *-ar*, cu asimilarea lui *a* la *o*.

nouâr, *nouâri*, s.m. Nor (Gergăul Mare).

O

o conj. Sau. *Iera în sârbătorile, crăciunului o a paștilor* (Sîncel).

— Lat. *aut* (DA, s.v. *au*).

oăblă s.f. sg. (În expr.) *A trapă la oăblă* = a aduce la linie dreaptă.

oăcăr, *-ă*, *oăcări*, *oăcäre*, adj., s.m. și f. (Despre oi) Cu pete ruginii pe bot. La Ion Brad: „Tunse proaspăt, oile păreau niște ogări...” — Hai oacheșo, hai *oăcáro*, nu vă speriați, tu, că de-al nostru” (LM, p. 103).

— Termen străvechi, de origine latină < **obaquilus* (Densusiano, GS, VI, 317–319; Candrea, GS, VII, 291) sau de origine autohtonă, comun cu alb. *oakër* „oaie sau berbec cu botul și picioarele negre” (DLR), cf. Brăncuș, *Vocabularul autohton*, p. 144–145. Termenul e de probabilă origine autohtonă. În alb. el nu poate fi de origine aromână (cum crede Çabej, SF, 2, 1967, 7–8), ci din româna comună (Brăncuș, *ibidem*, p. 145).

oără, *oäre*, s.f. (Mai mult la plural) Orătoare (Bucurea Grinoasă). [Var.: *hoară* (Mihalț)].

— Lat. *ovaria* „ouătoare” (DLR). Vezi și Frățilă, *Tirnavă*, p. 191.

oăspel, *oăspeli*, s.m. Nuntaș.

— Lat. *hospes*, *-itis* (DLR).

obârăfăităr, *obârăfăitări*, s.m. (Învechit) Administrator șef. [Var.: *obârăfăităr*].

— Formă coruptă a germ. *Oberverwalter*, idem.

obărfăiveltăr, *obărfăiveltări*, s.m., vezi *obărfăităr*.

obidós, -oasă, *obidóși*, *obidoáse*, adj. Care se supără repede, care e mereu încruntat; moituros. [Pronunțat : *oǎidós*].

— Din *obidă* + suf. -os.

obli, *oblése*, vb. IV tranz. și refl. A (se) îndrepta, a face să fie drept. *Oblește drotul* (= sirna) *că-i incovoiat*. La Agărbiceanu : „Gheorghe se *oblește* deodată, se întoarce cu privirile pline de ură spre Țancu și începe să-i răcenească...” (*Opere*, III, p. 79). „Înfiripă două-trei brațe bune și se *obli* să mai răsuflie și să-și dreagă șalele” (*Opere*, IV, p. 358). „... *Se obli* din șale...” (*Opere*, IV, p. 394).

— De la *oblu*.

oblinti vb. IV refl. și intrans. A obrinti.

oblîne, -ă, *oblînci*, *oblînce*, adj. 1. Bolnav, suferind. *Îi tare obînc*, *de abia se mai ține pe picioare*. 2. (Despre copii) Moale, bleg (Feisa).

— Cf. *oblînci* „a-și pierde puterile, a fi sleit de puteri” (Rășinari—Sibiu, în DLR).

oblocău s.n. sg. (Învechit) Fereastră; oblon (la fereastră).

— Cf. *obloc*, termen cunoscut în Transilvania cu același sens (< magh. *oblak*, idem).

oblôn, *obloâne*, s.n. Șopron (Feisa).

— Cf., în alte părți, *oblon* „deschizătura dintre sură și grajd, în dreptul ieslei, astupată cu un fel de ușă de scindură, pe unde se dă de mîncare vitelor” (Tamás, EHW, s.v. *obloc*).

óbodă, *óbode*, s.f. (Învechit) Grădiniță de copii.

— Din magh. *óvoda*, idem.

obori, *obór*, vb. IV tranz. A dobori. *Oboră mărul ăla jos!*

ochi s.m. pl. 1. (Învechit) Ochelari. 2. Rovină; loc mlăștinos. *Vaca o călcat într-un ochi și s-o scufundat până la foale*. 3. Buclă făcută din firele toarse. *După ce iera gata de urză, o adunam, o făceam toată ochiuri pe mîni* (Spini). 4. (la c o m p.) Ochiul cel mort sau cel orb = timplă. Cf. plantă.

— (4) Probabil cale după slava veche; cf. bg. *sljapo oko*, idem, scr. *stepočica*, *stepo oko*, idem, sau, mai degrabă, în Transilvania, după magh. *vakszem*, idem (< *vak* „orb” și *szem* „ochi”).

ocinăș *ocinășe*, s.n. (Învechit) Rugăciune (Cergăul Mare și Cergăul Mic). La Agărbiceanu (cu pl. *ocinași*): „Ce păcate să fi făcut? *Ocinași* am zis, ce-am știut și cînd am putut” (*Opere*, III, p. 218). „... În loc de canon de ani de zile, abia i-a dat *ocinași*, de-o săptămîină, fără post, fără ajun...” (*Opere*, IV, p. 92). „Să nu mai ocăriți, și să ziceți în toată sara și dimineața *ocinașele*” (*Opere*, VI, p. 32). „... Îți zici *ocinașele* și fugi din căile păcătoșilor” (*Opere*, VII, p. 399).

— Din slavon, *olĭce našĭ* „Tatăl nostru” (DLR).

ocșág, *ocșáguri*, s.n. Taifas. *Tare îi plac lui Ion ocșagurile*.

— Din magh. *okosság*, idem (Tamás, EHW). *ofitársatfetrétár*, *ofitársatfetrétári*, s.m. (Învechit) Locuitor de ofițer.

— Din germ. *Offiziersstellvertreter*, idem.

ogășă, *ogășe*, s.f. Urmă făcută de roata carului, a căruței, sau a altui (auto)vehicul; făgaș. (Figurat) Drumul vieții. [Var.: *ogășie*]. La Agărbiceanu : „Din *ogășa* vieții lor năcăjite, plină de lipsuri, nu poți ieși așa de ușor” (*Opere*, IX, p. 195). „... Căruța hurduca pe drumul plin de *ogăși tari*” (*Ibidem*, p. 167). La Ion Brad : „Motorul gîfîia, roțile erau obligate să escaladeze *ogășile* adînci, desfundate de tractor” (RR, p. 296).

— Din magh. *ógás*, cf. *kerékvógás*, idem (Tamás, EHW, s.v. *vogás*).

ogășie, *ogășii*, s. l., vezi *ogășă*.

ogoi s.n. sg. Un fel de oină. La Agărbiceanu : „Cîteodată cei patru rămîneau acasă, făceau c-un gătej un cerc larg lîngă zid, unul intra în cerc, iar ceilalți se sileau să-i nimerescă de la periferie c-o minge. Îi ziceau jocului „de-a *ogoiu*” (*Opere*, VIII, p. 21).

ogór s.n. (În s i n t.) *Ogor negru* = teren arat, dar lăsat necultivat. *La moșu-meu am pomînit ogor negru, ogor de nu semăna nimic în iel, îi lăsa numa cu buruieni* (Bucerdea-Grinoasă).

olát, *oláte*, s. n. (La pl.) Totalitatea bunurilor unui gospodar.

olălău s.n. sg. Gălăgie mare, larmă; scandal. *Iară-i mare olălău la crîsmă*.

olăli, *olălăse*, vb. IV tranz. A certa (pe cineva), a înfrunta (Bîia).

— Cf. *olălôn*.

omăré vb. IV tranz. A opri, a nu da voie să mai teze; a rămîne pe loc (Feisa).

ometou, *ometei*, s.n. Om mare, mătăhălos. *Ce ometeu s-o făcut ăla, că nu mai înkepe pe ușă!*

oprit, *oprituri*, s.n. Pășune. *Na mai avem fin, trăbă și seotem vitele în oprit*. La Agărbiceanu : „În *oprit* pășteau vitele albe...” (*Opere*, V, p. 52).

— De la *opri*.

olăs, *olăși*, s.m. Paznic de drumuri; picher.

— Cf. magh. *utmester* „picher de șesele”.

óteá s.f. Țuică mai slabă care curge la început din cazan; fruncea țuicii. Cf. *forșus*, *tistălas*.

P

pac, *păcure*, s.n. Pachet (Lunca Tîrnavei).

— Din germ. *Pack*, idem (DLR).

palanéf, *palanéfe*, s.n. Turtă făcută din

aluat de pline, umplută cu brinză, urdă sau magiun. Cf. *lipie*, *lipiu*, *pup*, *hencleș*

— Din ucr. *paljanicja* (DLR).

păcél, *păcele*, s.n. Pat mai mic alcătuit din două scinduri puse pe două capre de lemn. Cf. *lodvă*, *prici*. La Agîrbiceanu: „Moartea făcu, și în casă, pe *păcel*, început deodată cineva să geamă“ (*Opere*, III, p. 172). „... Fetița se coborî de pe laviță și se urcă în *păcel*“ (*Opere*, III, p. 243). La Ion Brad: „Se duse în grajd și se întinse pe *păcelul* de-acolo“ (LM, p. 77).

— Din *păt(u)cel*.

păios adj. (Despre gunoii de vite) Care are paie (Jidvei).

— Din *pai* + suf. adj. -os.

pălăndru, *pălăndruri*, s.n. Gard de scinduri; palanc (Feisa).

pălît adj. (Despre grîn) Cu grăunțele seci.

păr s.sg. Mătase (la porumb).

părcăn, *părcăne*, s.n. Zgîrietură pe perete sau pe gheață. [Var.: *părcană*]. *M-am dat în potcoave și s-o făcui niște părcăne pe gheață!*

— Din magh. *párkány* (DLR).

părcănă, *părcăne*, s.f., vezi *părcan*.

păru, *părulesc*, vb. IV tranz. (Complementul indică o vie) A arăci (Crăciunelul de Jos).

— Din *par* + suf. -ui.

păsăli, *păsălesc*, vb. IV tranz. 1. A o nimeri, a o potrivi. *Am păsălit-o, îi vreme bună azi de fin*. 2. A avea grijă, a munci cu băgare de seamă, cu mîgală (Crăciunelul de Jos).

— Din magh. *pászol*, idem (Tamás, EHW).

păsăresc, *păsărești*, adj. (Despre porci) Care nu este de rasă (Crăciunelul de Jos).

— De la *pasăre* + suf. -esc.

păseăli, *păseălesc*, vb. IV tranz. A vorbi vrute și nevrute (Lunca Tîrnavei). [Var.: *păseăli*].

— De la *păscălte* (DLR).

păstură, *păsturi*, s.f. Strecurătoare făcută din pinză (Bălceci, Micăsasa, Cetatea de Baltă).

— Cf. *pînzătură*.

pătrupóp, *pătrupópi*, s.m. Protopop.

pătură, *pătur*; vb. I tranz. A îndoi, a plia.

păturată, *păturăte*, adj. f. (Despre cămasă, ie) Îndoită, pliată. *Am avut o kimese de jolj păturată-n crețu* (Crăciunelul de Jos). (Vezi Frățilă, *Texte*, p. 75.)

pătură, *pături*, s.f. Foaie de aluat din care se fac plăcinte sau tăieței.

— Lat. **pittula* (diminutiv de la *pitta*) (DLR).

peănă, *péne*, s.f. Cunună de spice care se făcea la terminarea secerișului.

— Lat. *pinna* (DLR).

peătă, *péte*, s.f. Pată.

pedél, *pedéli*, s.m. (Învechit) Om de serviciu (la școală). [Var.: *bedel* (Spinii)]. Cf. *focar*. La Ion Brad: „La liceul de băieți

să-l poftiți..., iar cheia s-o păstreze *pedelul*“ (DF, p. 258).

— Din germ. *Pedell* (DLR).

peliță s.f. (În sint.) *Pelița ochiului* = pleoapă (Bia, Micăsasa, Sincel). Cf. *pleoaptă*.

piecú, *piecúiri*, s.n. 1. Deal înalt și tîguiat (Jidvei). 2. Virf de deal (Feisa). [Pronunțat: *Kicú*].

— Lat. **piculeus* (DLR).

pieptărăr, *pieptărări*, s.m. Cojocar (Jidvei).

— Din *pieptar* + suf. -ar.

pieptărút, *pieptărúte*, s.n. 1. Jersecu fără mîneci, din postav sau lînă. 2. Cojocel.

— Din *pieptar* + suf. -u.

pierdele(a) s.m. și f. Vagabond, ștrengar. *Îi și el (sau ea) un (sau o) pierdele(a)*. [Pronunțat: *Kerdélea*].

— Din *pierde* + suf. -lea, după *pepelea* < *Pepelea*.

pierit s.m. sg. Vărsat.

— De la *pieiri*.

piha interj. Cuvînt care exprimă mirarea. *Piha, da bine-ți șade!*

— Onomatopee. Cf. magh. *pihá*, rom. *phi* (DLR).

pineă s.f. sg. Cotă, procent, parte (la jocul de cărți).

pingăli, *pingălesc*, vb. IV tranz. (Învechit, rar) A zugrăvi, a vopsi.

— Din magh. *pingálni*, idem.

pintru prep. Din cauza. *Nu m-am putut duce la lucru pintru copil*.

pințelús, *pințelúsi*, s.n. (Rar) Șurub.

— Din magh. *pen(ce)ilus* (< lat. *pencilus*) (Tamás, EHW).

pipás, *pipási*, s.m. Fumător.

— Din *pipă* + suf. -aş sau direct din magh. *pipás*, idem (Tamás, EHW).

piri(ce) interj. Strigăt cu care se cheamă găinile.

— Onomatopee. Cf. magh. *piri*, *pirike*, idem (Tamás, EHW).

piscoále, *piscoái*, s.f. Cană (de sticlă sau de lut) cu toartă, mai îngustă la virf.

— Din *pisce* + suf. -oale.

pișpée s. (Ca termen de comparație, cu sens neprecizat) *Nu mă ntrecea nici pișpecu* (Jidvei).

— Din magh. dial. *pispek* (lit. *püspök* „episcop“ (DLR).

piștiól, *piștióale*, s.n., vezi *piștol*.

piștól, *piștóale*, s.n. Pistol (Jidvei). [Var.: *piștiol* (Sincel)].

pirgáli, *pirgălesc*, vb. IV tranz. (Complementul indică alimente) A prăji.

— Din magh. *pergel*, *pörköl* „a arde, a frige“ (Tamás, EHW, s.v. *pirgálu*).

pirșă, *pirșe*, s.f. Pată pe obraz. *Muierile groase (= gravide) au pirșă pe obraz*.

pișeăli, *pișeălesc*, vb. IV tranz., vezi *păseăli*.

- plăinie** adv. De bună voie. (În expr.) A se da *plăinic* = a se preda.
- plântă, plântă, s.f.** Timplă (Feisa). [Var.: *plintă* (Pânade)]. Cf. ochi.
- plas, plasi, s.m.** Plaz (la plug).
— Din v. sl. *plazŭ*. Cf. bg. *plaz*, scr. *plaz*.
- plăznă, plēzne, s.f.** Urmă lăsată de biei pe piele.
— De la *plesni*.
- pleoaptă, pleoapte, s.f.** Pleoapă (Valea Lungă). Cf. *pelifă*.
- plecoză, plecozăsc, vb.** I refl. pers. 3. (Despre urechile animalelor) A se lăsa în jos, a se pleoști. *Nu știu ce are vacă asta că i s-au plecozat urechile.* Cf. *dăbălăza*.
— Contaminare între *pleca* „apleca” și *dăbălăza*.
- plecozat, -ă, adj.** (Despre urechile animalelor) Lăsat în jos, pleostit. *Ni ce urechi plecozate are vacă aia!* Cf. *dăbălăzată*.
— Vezi *plecoza*.
- pleznicăr, pleznicăre, s.n.** Despărțitură a surii (Feisa). Cf. *puiuc*.
- plătănós adj.** (Despre nas) Turtit (Mihalț). Cf. *plutit*.
- plivăis, plivăise, plivăisuri, s.n.** (Învechit) Creion, plavaz (Jidvei). [Var.: *plivas*].
— Din magh. *plajvajsz*, idem (< germ. *Bleimeiss*) (Tamás, EHW).
- plivás, plivásuri, s.n., vezi plivals.**
- plintă, plinte, s.f., vezi plantă.**
- plod, plóduri, s.n.** Vulva vacii (Spini). Cf. *príhod*.
— Din v. sl. *plodŭ* (DLR).
- plomód, plomoáde, s.n.** Prispă, podmol (Crăciunelul de Jos, Jidvei, Mihalț). [Var.: *polmod* (Cergăul Mare și Mic, Feisa), *polmon* (Sincel, Biia)].
— Din *podmol*, prin metateză (< bg. *podmol*) (DLR).
- plóscă, plóste, s.f.** Curcubetă, tigvă (Micăsasa).
— Din bg. *ploska*.
- plotoacă s.f.** sg. Joc de copii asemănător cu voleiul.
— De la *plotoci*.
- plotoci, plotocesc, vb.** IV tranz. A îndesa, a șifona; a turti. *Cînd amî băgat hainete în desagi, toate le-am plotocit.*
— Din *plut* + suf. *-oci* (Frățilă, LR, XVII, 1968, nr. 1, p. 62–63; idem, *Tirnavet*, p. 195).
- plotocit, -ă, adj.** 1. Șifonat. *Cămașă plotocită.* 2. Turtit. *Coteă (= minge) plotocită.*
— De la *plotoci*.
- pluménă, plumîni, s.f.** Plămîn.
- pluști, pluște, vb.** IV tranz. și refl. A se pleoști (Bucerdia Grinoasă).
- pluți, pluțesc, vb.** IV tranz. 1. A turti, a face ca prin apăsare să capete o formă lăjită. *S-a tobit la nas și i l-a plutit.* 2. (Despre
- aluat) A scădea. *Aluatul s-a plutit jos* (Valea Lungă).
— De la *plut* „cîrn”, „pleostit” (DLR).
- pluțit adj.** (Despre nas) Turtit. Cf. *plătănós, tirtós*.
— De la *pluți*.
- poe, pócuri, s.n.** (Învechit) Pachet. Cf. *pac*.
— Din magh. *pakk*.
- pochelăres, pochelărese, s.n., vezi bughilarăș.**
- pochilăres, pochilărese, s.n., vezi bughilarăș.**
- pociumbós, -oasă, adj.** (Despre om) Mic de statură, scund și teapăn. La Agrîbiceanu: „Popa Bucur, un om de vîrstă mijlocie, scurt, *pociumbos*, aprîg...” (*Opere*, IX, p. 418).
— Din *pociumb* + suf. *-os*.
- pod, póduri, s.n.** Loc șes pe un deal, platou.
— Din v. sl. *podŭ* (DLR).
- pogán, -ă, pogáni, -e, adj., adv.** 1. Adj. Zdrăvăn, solid, bine dezvoltat. *Are șase ani, dar îi pogan ca unu de opt ani.* 2. Adv. Strașnic. *Pogan cîntă copila asta.* La Agrîbiceanu: „... pocni *pogan* din bici și boii plecară din nou cu pas domol” (*Opere*, III, p. 314).
— Din v. sl. *poganŭ* (DLR).
- pogoriș, pogorișuri, s.n.** Loc în pantă, coboriș. La Agrîbiceanu: „Caii galopau, alergau la trap, la *pogorișuri* și încordau gîturile” (*Opere*, VIII, p. 284).
— Din *pogori* + suf. *-iș* (var. *-iș*).
- póltăș, póltăș, s.m.** Prieten la nenorocire.
— Din magh. *pojtás* „tovarăș, companion” (DLR).
- pojifă, pojife, s.f.** Bucată de piele de oaie.
— De la *pojghifă* (DLR).
- polieră, poliere, s.f.** Nume de familie. *Poliera lor este Gherman.*
— Din *poreclă*.
- polmód, polmoáde, s.n., vezi plomod.**
- polmón, polmoáne, s.n., vezi plomod.**
- pológ, poloáge, s.n.** Petic (la bocanci, la opinci etc.); potlog.
- pomeánă, pomēni, s.f.** Pomană. La Ion Brad: „... am făcut *pomeană* mare la atîta popor cum ați văzut...” (RR, p. 244). „Ce-am mai împrăștiat atunci, în februarie, cu *pomeana* lui tata, fie-i țărna ușoară!” (*Ibidem*, p. 303).
- pont, pânturi, s.n.** Figură pe care o fac băieții la jocul de bită (asemănător călușarilor).
— Din magh. *pont*.
- poráv, -ă, poráni, poráne, adj.** 1. Harnic, iute. 2. Cîndat, smîntit, sucit, nărăvaș. *Îi porav, mintenăș îi sare țandăra.*
— Din *poarv* + suf. *-av* (DLR).
- porc, porc, s.m.** 1. Persoană care rămîne bătută la jocul de cărți. 2. Pată de cerneală.
- porculeán, porculeni, s.m.** Grămadă mică de fin; porcol.
— Din *porc* + suf. *-ulean* (DLR).

porghiciei, porghicesc, vb. IV tranz. A aduna (struguri, porumb etc.) de pe un loc cules; a curăța de roade. *Porghicesc via.*

— Din *porghiceii*, prin metateză.

porghiciei s.n. sg. Faptul de a porghici. *Am fost la porghiciei de cucuruz.*

— Vezi *porghicie*.

porodicea, porodici, s.f. Pătlăgea (Micăsasa, Bîla, Jidvei, Cetatea de Baltă, Feisa). Cf. *porodiciă*.

— Sg. refăcut din *porodici* (< magh. *paradicsom*).

porodiciă, porodile, s.f. 1. Pătlăgea (Sîncel, Iclod, Pănade). 2. Fel, soi. *Așa-i porodiciă lor de oameni faini.* 3. Descendent, urmaș. Cf. *porodiciă*. La Agrîbiceanu: „Acum rabde dumnealui pentru ceea ce-a făcut tot o *porodiciă* bărbătească” (*Opere*, IV, p. 188). La Ion Brad: „Am credința că mă va înțelege mai iute ca tine, că nu-i din vița și din *porodiciă* noastră, aia tare de cerbice” (UD, p. 21).

— Pentru sensurile 2 și 3, cf. srb. *porodica* „Nachkommenschaft”.

port s.n. Portaitol (Crăciunelul de Jos).

porție, porții, s.f. Măsură de capacitate (pentru cereale, grâu, porumb etc.) reprezentînd o jumătate de kg.

— Din magh. *porzió* (< lat. *portio*), (Tamás, EHW).

portolan s.n. Portelan.

— Din magh. dial. și arhaic *porcelán* (< germ. *Porzellan*) (Tamás, EHW, s.v. *porțelan*).

postăie, postăi, s.f. Păstaie (Crăciunelul de Jos, Micăsasa, Gergăul Mare).

postăte, postății, s.f. Postată. *Am cosit azi o postăte bună.*

— Din v. sl. *postati*.

poșintóg, -oágă, poșintógi, poșintoáge, adj., s.m. 1. (Om) scund. 2. Snop mic (Feisa).

— Cf. *poșodte* „copil mic (slab dezvoltat)” (< magh. *poșodék*) (DLR).

potirés, potirési, s.m. Arac (de sprijinit fasolea, roșiile).

pótor s. Jocul mresei pe bani.

— Din *potor*, numele unei monede de aramă din trecut (< magh. *pótura* < pol. *potlora*) (Tamás, EHW).

potrăcăr, potrăcări, s.m. Brotăcel. *Cîntă potrăcărul și cere ploaie.*

— Din *brotač* (< lat. **brotachus*) prin influența magh. *prokátor* „advocat” (CDDE, nr. 184, s.v. *broatec*).

potrocó, potrocóde, s.n. Catalog. *Azi nu mi-a pus notă în potrocó.*

potromosí, potromosésc, vb. IV tranz. A ascunde. *Unde mi-ai potromosít haina, că n-o găseșc?*

— Cf. *potromoci* „a ascunde, a face pierdut” (DLR).

potróz adv., s.1. Adv. (Învechit) Asemenea (cu), la fel (cu). *Copilul tău îi potroz de mare că ul meu* (Sîncel). 2. S. Soi, fel, ream. *Copilul îi în potrozul lu tată-so* (Lunca Tîrnavei).

povärnică, povărnice, adj. f. (Despre femei) Gravidă (Bîla).

— Din *povără* + suf. *-nic(ă)*.

povăște s.f. (La pl., în expr.) A merge (sau a sta) în povești = a discuta, a sta de vorbă.

povestí, povestésc, vb. IV intrans. A se ține în dragoste cu cineva. *Ficiorul ăsta povestește cu fata aia.*

povestitor, -oáre, povestitori, povestitoare, adj. Vorbăreț, dezghețat. *Na-i rușinos copilul ăsta, îi tare povestitor.*

— Din *povesti* + suf. *-(i)tor*.

povistăci, povistăce, adj. Vorbăreț (Micăsasa).

— Din *povesti* + suf. *-aci*.

pozďáre, pozďári, s.f. Resturi de la melițatul cîmpii; puzderie.

pózmă, pózme, s.f. Bețe legate două câte două și puse la virful călăi ca să nu o strice vîntul (Cetatea de Baltă).

— Din magh. dial. *pózma*, idem (DLR).

prăpădită, -e, adj., s.f. (Femeie) stricată.

prăvăli, prăvălesc, vb. IV refl. (În expr.) A se prăvăli spre bine = a se însănătoși.

— Din bg. *provalja*, srb. *provaliti*.

prēmîndă s.f. Hrană pentru drum. *Bagă-ți prēmîndă în straiță, că ai mult de mers.*

— Din magh. *prēmonda*, *prēmonda* (DLR).

prepeštenie, prepeštenii, s.f. 1. Furtună, prăpăd. *S-o rupt norii, mare prepeštenie o fost!* 2. (Figurat) Nenorocire. [Var.: *propeštenie*]. La Ion Brad: „Pe Alexandru aproape că l-o omorit frate-său! Doamne, ce *prepeštenie*-o mai putut fi! Arz-o! Foum de dușmănie!” (DF, p. 306). Vezi și UD, p. 277; RR, p. 64, 67; LM, p. 49, 211. La Ion Blăjan: „Și voia să scoată jar din foc cu minile mamei. O mină să se ducă pe o așa *propeštenie* la Blaj” (*Omul*, p. 52).

prici, priciuri, s.n. Pat mic și jos. Cf. *lodvã, păcel*.

— Din germ. *Pritsche*.

priciaș, priciași, s.m. (Învechit) Pantalon golf.

pricoápsă, pricoápsa, s.f., vezi apricoasă.

pricóps, pricópsi, s.m., vezi apricos.

prihód, prihóduri, s.n. Vulva vacii. Cf. *plod*.

— Cf. bg. *prohod*.

primár, primári, s.m. Fecior care organizează și conduce hora (Bîla). Cf. *birău*.

— Din lat. *primarius*.

primăș, primăși, s.m. Primul viorist într-un taraf. La Ion Blăjan: „O să fie *primăș* în bandă, cum a spus domnul învățător” (*Omul*, p. 168).

— Din magh. *primás*, idem (Tamás, EHW).

primă, *prime*, s.f. Cea dintîi zi din lună. *La prima scoatem banii.*

prinde, *prînd*, vb. III tranz. și absol. (La jocul de cărți) A da o carte care să preia jocul de la adversar. *Prinde cu ghindă, că nu mai are nici o prinsoare.*

prisonér, *prisonéri*, s.m. Prizonier.

pristin, *pristine*, s.n. Rôtișă la capătul fusului; prisnel.

— Din sl. *prîstent*, *prûstent*.

privadă, *privézi*, s.f. Privată, latrină.

privár, *priváre*, s.n. Coridor, pridvor (Micăsasa, Valea Lungă, Roșia de Secaș). [Var.: *prízvar*, *sprívar* (Cergăul Mare)]. La Ion Blăjan: „A adus și tata doi saci plini cu cucuruz, și l-a vărsat în lădoiu de pe *privár*“ (Omul, p. 77). Vezi *ibidem*, p. 11, 30. La Ion Brad: „... am auzit scriînd ușa de la *prízvar*...“ (DF, p. 57). Vezi și UD, p. 246 și LM, p. 78.

prízvár, *prízváre*, s.n., vezi *privár*.

profésár, *profésári*, s.m. Profesor. La Ion Brad: „... pe la alt *profésár*“ (DF, p. 23).

propessténie, *propessténii*, s.f., vezi *prepestenie*.

proțag, *proțaguri*, s.n., vezi *broțag*.

proțáp s., vezi *broțag*.

prun s.m. (În comp.) *Prun spinesc* = corcoduș (Cergăul Mic). Cf. *cricin*.

prună s.f. (În comp.) *Prună spinească* = corcodușă (Cergăul Mic). Cf. *cricină*.

prut, *prúte*, s.n. Agest (Cetatea de Baltă).

pucolnă s.f. Buruiană care crește prin griu (Glogoveț).

— Cf. *pucios*.

pucului, *puculuiése*, vb. IV tranz. A împacheta.

— Din magh. *pakol*, idem (Tamás, EHW, s.v. *pocoli*).

pui, *pui*, s.m. Puiet de porumb.

púică, *púici*, s.f. Bob de porumb care nu se desface în floricea.

puiúe, *puiúeuri*, s.n. 1. Sertar. *Vezi în puiúcu lăzii cheia de la dulap.* La Agribiceanu: „Se apropie de masă, îi trase *puiúcul* și scoțoci vreun sfert de ceas“ (Opere, IV, p. 47). La Ion Brad: „Văzînd că n-ajung lingurile, mai scoase din «*puiúcul*» mesei încă două“ (DF, p. 417). 2. Despărțitură a șurii în care se țin uneltele. Cf. *pleznicar*.

— Din *pui* + suf. *-uc*.

pulítie s.m. sg. (În batjocură) Om mic de statură.

púmill s.m. Cline (de rasă) mic.

pumnás, *pumnási*, s.m. Manșetă la cămașă.

— Din *pumn* + suf. *-aş*.

púne, *pun*, vb. III refl. (În expr.) A-și *pune burta-n draei* = a se ghiftui.

pup, *púpuri*, s.n. 1. Plăcintă cu brînză sau cu varză, cu prune etc., făcută din aluat

de púne și coaptă în gura cuptorului. Cf. *hencleș*, *lípíe*, *lípíu*, *palanet*. 2. Cocoloșă. *Ce pup are moșu ăla în spate!* La Ion Brad: „De te-ai vedea dinapoi! N-ai mai șede-a-n sat la noi, / Ca să-ți vezi *pupul* din spate / Ai lua-o-n altă parte!“ (DF, p. 451).

— Din magh. *pup* „ghebe“ (Tamás, EHW).

púpáză, *púpáze*, s.f. (Ironic) Gură (rea). *Tacă-ți púpáza!* *Toată ziua ai bălút din púpáză, n-ai tăcut de fel.*

— Termen de origine autohtonă. Cf. alb. *pupëzë*, *pupzë*, *pupcë* (Brăncuș, *Vocabularul autohton*, p. 107—108).

puradáu, *puradái*, s.m. Puradel.

— Din magh. *purdë* (Tamás, EHW).

púree s.m. Numele unui joc practicat de tineri la șezătoare.

purtá, *port*, vb. I refl. A se mișca, a umbla. *Trăbă să te porți iule ca să gați de secerat azi.*

pustișág, *pustișáguri*, s.n. Vie părăsită.

— Din *pustiu* + suf. *-șag*.

pustiu adj. 1. (În expr.) A *vorbi pustiu* = a alura. 2. (În expr.) A-*î fi pustiu* = a-î fi urit.

púșcă s.f. (În sint.) *Pușcă de apă* = pușcoci.

— Calc după magh. *vizipuska* „pompa de incendiu“.

pústálău, *pústálái*, s.m. Vagabond, halmana. *Umbă (ca un) pústálău toată ziua.*

púșteáúá, *púșteáe*, s.f. Pușchea (Crăciunelul de Jos).

— Lat. *pust(u)la*.

pútoře(a) s.m. (art.) Poreclă dată unui om leneș Cf. *somnóre (a)*.

— De la *putori* (pl. lui *putoare*) + suf. *-a*.

putregáúós, *-oásá* adj. Cu putregai. (Figurat) *Inimă putregáúoasă!* / *Ce să-ți dan să fii voioasă?* (Pănade, *Folclor din Transilvania*, IV, p. 151).

— Din *putregai* + suf. *-os*.

pufuluí, *pufuluíése*, vb. IV refl. 1. A se aranja, a se găti. 2. A-și curăți încălțămîntea.

— Din magh. *pucol* (< germ. *putzen*), idem (Tamás, EHW).

R

ráfe s.f. Rafie (Feisa). Cf. *bast*.

— Din germ. *Raphia*, idem (DLR).

ráftá s.f. (În expr.) A-și *lua rafta (de la cineva sau de la ceva)* = a-și lua glandul (de la cineva sau de la ceva).

rántoșá s.f. Un joc cu monede care constă din următoarele: unul din jucători dă cu banul de un perete; după aceea, al doilea dă și el cu banul și, dacă acesta cade la o șchioapă de banul primului jucător, i-l ia.

— Din magh. *ráncoș*, cf. *ranț* (în unele jocuri

cu monede „în ranfa” sau „în ranf” (< magh. „Inrejt”).

râspâl, râspele, s.n. Râspel.

— Din germ. *Raspel*, idem.

răcătuî, răcătuîesc, vb. IV refl. A. se zburciuna plîngînd. *Scoală-te de acolo și nu te mai răcătuî, că o capeți.*

— Din magh. *reked* „a răguși” (DLR, s.v. *răcădui*¹).

răcêr(tu), răcêre, s.n. Teava prin care trece țuica după ce iese din cazan; alambic. *Vinînd acolo, aborîi calz să lovește de țîga răcê. Apa aia din rășêriu îi loveșcã im picuri* (Iclod).

— Din *răci* + suf. -ar.

răgălie, răgălii, s.f. 1. Capul noduros al unei măciuci. 2. Coroana de la floarea soarelui.

răgăluî, răgăluîesc, vb. IV tranz. A desfunda, a ogori, pentru a pune vița de vie (Bîia). Cf. *ruguli*.

— Din *răgălie* „rădăcina ieșită din pămînt a plantelor (mai ales a copacilor) smulse de vînt, de ape etc.” + suf. -uî.

răgrută, răgrute, s.m. Recrut.

— Din magh. *regruta*, idem (< germ. *Rekrut*) (Tamás, EHW).

răgulăt, -ă, răgulăti, răgulăte, adj. Puternic. *Ce om răgulăt!* (Adverbial) *L-am lovit răgulăt, de minteni o fost jos.*

răi, răieșe, vb. IV refl. și intranz. A slăbi. *Nu știu ce are vaca aia, da așa (s-) o răit de la o vreme incoace, că-i numa piele și oase!*

— Din *rău* (pl. *răi*) sau din *rite*. Vezi și *riia*.

rămăș, rămășuri, s.n. Pariu, rămășag. *Punem rămăș?* (În jocurile copiilor) *Ha! punem rămăș!* *Pe-un eine golaș!* *Pielea mic de vinzare!* *Carnea fie de mincare.*

— Derivat postverbal din *rămăși*.

rântuî, rântuî, rântuîesc, vb. IV tranz. A răscoli, a întoarce pe dos. *Am cădat un ac și toată casa am rântuî-o.* [Var.: *rîntuî*].

— Din magh. *rântolui* (R. Todoran, MGD, I, p. 90), *ront* „verderben, beschädigen, zugrunde richten” (Tamás, EHW, s.v. *rântuî*).

răpușie s.f. (În loc. adv.) *Pe răpușie* = pe întrecute. La Agrîbiceanu: „Întăleg să lucre pe răpușie bărbatul și femeia” (*Opere*, VI, p. 241).

răpușit, -ă, adj. (În loc. adv.) *Pe răpușite* = pe întrecute.

răsfînde, răsfînd, vb. III tranz. 1. (Complementul indică foile de pe știuleți) A desface. *Altă meră și răsfîndă foia de pe tuteu... îl desface.* 2. A sufleca (Feisa). [Var.: *răsfunde*]. Cf. *suvulea, viri*.

— Din *răsfînde* (< *răsfîringe*). (Vezi V. Frăjiță, AUT, IV, 1966, p. 254.)

răsfunde, răsfînd, vb. III tranz., vezi *răsfînde*.

răsfîns, -ă, răsfînsi, răsfînse, adj. Suflecat, răsfîrint.

răstêl, răstêle, s.n. Resteu (la jug).

rătêz, rătêze, s.n. 1. Băt, bucată de lemn. 2. Zăvor, incuetoare. La Agrîbiceanu: „O ținea mereu incuiată cu *rătêzul* de lemn” (*Opere*, IV, p. 406).

— Din magh. *retesz*, idem.

rătîpîșă, rătîpîșe, s.f. Recipisă.

— Din magh. *recepisz(e)* (Tamás, EHW, s.v. *recept*).

răvăș, răvășe, s.n. Flecarea din dungile care apar pe cap la tunsul cu foarfeca. *Nu mă mai tund la culare, că mă face tot cu răvășe.*

— Din magh. *rovás* „răboj” (DLR).

răvolvêr, răvolvêre, s.n. Revolver (Jidvei).

răzălăi s.m. pl. Aluat ras pe răzătoare, care se pune în supă. Cf. *frecățel*.

— Din magh. *rezelö*. Cf. *rade* (DLR).

răzholi, răzholêsc, vb. IV refl. A-și face loc, a se face comod.

— Din v. sl. *razvaliti* „disolvere, evertere”. Vezi V. Frăjiță, AUT, V, 1967, p. 234; idem, *Tîrnave*, p. 214–215.

răzholit, -ă, răzholiți, răzholite, adj., adv. 1. Adj. Liniștit. *Înimă răzholită.* 2. Adv. Comod. *Stau răzholit, nu mă mai împinge nime.*

— Vezi *răzholi*.

regălmanêgură s.f. (Învechit, mil.) Manevră condusă de rege (Feisa).

resteni, restenêsc, vb. IV tranz. A răstigni (Sîncei).

rietăluî, rietăluîesc, vb. IV tranz. A drege, a repara. *Rietăluiește ce-ai stricat!*

— Din *rietuî* (< germ. *richten*) prin schimb de sufix, -uî / -ăluî.

rizlu, rizli, s.m. (Mai ales la pl.) Risling.

ricăi, ricăi, vb. IV refl. A se scărpină. *Plini de păduchi... toată noaptea s-o ricăit fiescare* (Feisa).

riiă, riieșe, vb. I refl. și intranz. (Mai ales despre animale) A slăbi (Feisa). Cf. *răi*.

— De la *rite*.

rînjôteă s.f. (Ironie) Poreclă care i se dă unuia care tot rînjește.

— Din *rînji* + suf. -otcă.

rîntuî, rîntuî, rîntuîesc, vb. IV tranz., vezi *rântuî*.

rînzôs, -oasă, rînzosi, rînzôșe, adj. Artăgos, îndărătnic.

— Din *rînză* + suf. -os.

rônghiș, -ă, rônghiși, rônghișe, adj. Încovoiat, sucit.

— Cf. magh. *roncsol* „a strivi, a zdrobi”, prin apropiere de *rônghtos* „zdrențuros” (< magh. *rongyos*, idem).

rost, roște, s.n. Bete puse în gard pentru a urzi (Mihalț).

— Lat. *rostrum* (DLR).

roșie, roșii, s.f. (La jocul de cărți) Carte de culoare roșie.

rotilă, rotile, s.f. Cunună de grâu. *Făc-o cunună, o cruce așa sau o rotilă* (Feisa).

- Din *roată* + suf. *-ilă*.
rövină, rövini, s.f. 1. Mlaștină. 2. (La pl.) Dăre pe care le lasă mucii neșterși, la copii, sub nas.
 — Din bg. *rovina* (DLR).
rudăceică, rudăcei, s.f. Rădăscă. [Pronunțat: *rudăceică*].
 — Din bg. *rogačka*, prin apropiere de *rudă*.
rudăuă, rudăse, s.f. 1. Prăjină cu care se duce ciubărul cu apă. 2. Hulubă.
 — Din *rudă* + suf. *-iță*.
ruguli, ruginăse, vb. IV tranz. A desfunda, a ogori. [Via] o *rugulim larna* (Jidvei). Cf. *răgăliu*.
rugulii s.n. Faptul de a ruguli; desfundat (Jidvei).
 — Vezi *ruguli*.
rumenete s.f. pl. Fard, suliman.
rupătoare s.f. Meliță (Mihalț).
 — Din *rup* (ind. prez. de la *a rupe*) + suf. *-(ă)toare*.
rupt s.n. (În loc. a dv.) Cu *ruptul* = cu ziua. *Și-mi dă lucru cu ruptu* | *De muncare cu funtu*.
 S
sădă, săde, s.f. Copaci rari lăsați pentru sămânță într-o tăietură de pădure.
 — Din v. sl. *sadŭ*.
salău, salău, s.m. (Învechit) Om care doarme într-o casă străină. *Am avut azi noapte doi salău* (Jidvei).
 — Din magh. *szálló* „oaspete” (Tamás, EHW).
săbăiță, săbăițe, s.f. (Învechit) Croitoreasă. Cf. *săbăoaică*.
 — Din *săbău* + suf. *-iță*.
săbăoaică, săbăoăice, s.f. Croitoreasă (Feisa). Cf. *săbăiță*.
 — Din *săbău* + suf. *-oaică*.
sălăriță, sălărițe, s.f. Solniță.
 — Din *sărăriță* (< *sare* + *-ăriță*), prin disimilarea primului *r* la *l*.
sămădăș, sămădășuri, s.n. Socoteală, calcul.
 — Din magh. *számadás*, idem (Tamás, EHW).
sămăli, sămălesc, vb. IV tranz. A calcula; a compara. *Sămălește-le și vezi dacă-s la fel*.
 — Din magh. *számol* (Tamás, EHW, s.v. *sământui*).
săpăoi, săpăoie, s.n. Tirnacop (Jidvei). Cf. *crampăni*.
 — Din *sapă* + suf. *-oi*.
sărăcista s.f. (art.) (În imprecății, cu sens neprecis) *Sărăcista ta!*
 — Din v. sl. *sarakusti* (< gr.).
sărsăm, sărsămuri, sărsămuri, s.n. 1. Unealtă, sculă. 2. (Eufemistic) Organul genital la bărbatului.

- Din magh. *szerzám*, idem (Tamás, EHW).
săsăltău, săsăltăi, s.m. (Ironic) Sas.
 — Din *sas* + suf. *-ăltău*.
seală s.f. sg. Umflătură între chișită și unghie (la vite).
scăunénei, scăunénece, s.n. Scăunel. Cf. *lăicer*.
 — Din *scam* + suf. *-enei*.
schilă s.f. Sfială.
scileală, scileii, vb. I tranz. și refl. (Figurat) A scui capul (mintea) cuiva. La Agribiceanu: „I se distrează fata și-atît, și-odată va ride ea însăși cum a *scileiat* capul unui fecior de popă românesc” (*Opere*, V, p. 32). „Gîndește-te și dumneata cum se *scileie* de minți omul, dacă trăiește prea mult în lumea asta” (*Opere*, III, p. 213).
 — Din *calce* „călcii” (sens dispărut din limbă) (DM).
scîmpūs, scîmpūse, s.n. Omușor (Jidvei).
scodoli, scodolise, vb. IV tranz. și refl. A (se) scotoci, a (se) cerceta. *Am scodolit toată casa și n-am găsit cușitul. Scodolește-te în jăp, poate găsești bumbu*.
scorét, scoréțe, s.n. Ighiaș la mașina de semănat porumb.
 — Din bg. *skorec* (DM).
scovérzi s.f. pl. 1. Gogoși. La Ion Blăjan: „Așa cum nu se poate Grăciun fără verze, nu se poate nici Anul Nou fără *scovérzi*” (*Omul*, p. 109). 2. (Figurat) Minciuni. *Îmi spune scovérzi, dar nu-l cred*.
serociób, serocioábe, s.n. Adăpost provizoriu, colibă, bordei.
sfășie, sfășii, s.f. Fibră groasă care se cojește de pe cîneapă; fișie.
sfătoși, sfătoșesc, vb. IV refl. A face pe deșteptul, a se grozăvi.
 — De la *sfătos*.
sfîrmitură, sfîrmituri, s.f., vezi *sfîrmitură*.
sfîrmi, sfîrmesc, sfîrm, vb. IV tranz. (Complementul indică sfîrmitul) A dezghioca (Feisa, Micăsasa, Glogoveț). [Var.: *sfurmi* (Bucurdea Grînoasă, Feisa, Sîncel)].
 — Din *sfîrmă*, trecut la conj. a IV-a probabil și prin influența lui *sfîrmica* (< *sfîrma* + *mică*); vezi V. Frățilă, AUT, V, 1967, p. 234–236.
sfîrmit s.n. Faptul de a sfîrmi. [Var.: *sfurmit* (Bucurdea Grînoasă, Feisa, Sîncel)].
sfîrmitoare, sfîrmitori, s.f. Instrument de dezghiocat boabe. [Var.: *sfurmitoare* (Sîncel)].
 — Din *sfîrmi* + suf. *-itoare*.
sfîrmitură, sfîrmituri, s.f. Fîrmitură. [Var.: *sfîrmitură*]. La Agribiceanu: „— Las', măi, să mai apuce o *sfîrmitură* și șoarecii bisericii” (*Opere*, VII p. 210).
 — Din *fîrmitură*, prin apropiere de *sfîrmi*.

sfirnăr, *sfirnări*, s.m. 1. Negustor. La Ion Brad: „Ne-o stricat vilele alea vechi, iar de la astea noi vinde strugurii la oraș, ca *sfirnării*...” (RR, p. 311). 2. Poreclă dată unuia zgircit.

sfirnărie, *sfirnării*, s.f. Negot, comerț. *Umbla în sfirnării, la toate tirgurile: luna la Cetatea de Baltă, joia la Blaj, altă dată la Iernul.*

— Din *sfirnar* + suf. *-ie*.

sfléder, *sflédere*, s.n. Sfredel (Cetatea de Baltă).

— Din *sfredel*, prin metateză.

sfirmi, *sfirmése*, vb. IV tranz., vezi *sfirmi*.

sfirmi s.n., vezi *sfirmi*.

sfirmitoare, *sfirmitori*, s.f., vezi *sfirmitoare*.

silvoi s. sg., vezi *silvois*.

silvois s. sg. Magiun (Bia, Cetatea de Baltă, Crăciunelul de Jos). [Var.: *silvoi*]. Cf. *lietar*.

— Din magh. *szilvoiz*, idem (Tamás, EHW).

sintirim, *sintirime*, s.n., vezi *sintirimp-sitită*. **sitife**, s.f. Strecurătoare mică (de lapte, de ceai).

— Din *sitâ* + suf. *-ifă*.

sito de moră interj. Expresie care se întrebuințează la strigarea peste sat din ajunul postului de paști (Cergăul Mare).

sili, *silése*, vb. IV tranz. 1. A aprinde silitorile la obiceiul numit *silit*. 2. A striga la acest obicei cu ocazia începerii postului de paști.

— Din sl. *siliti*.

silit s.n. Obicei la lăsatul secului, când tinerii spun strigături prin care critică unele defecte ale fetelor și ale altor tineri. Tot atunci, se aprind și niște roți înfășurate cu paie sau cu cirpe îmbibate cu petrol, care sînt lăsate să se rostogolească dintr-un vîrf de deal.

— Vezi *sili*.

silitoare, *silitori*, s.f. (La obiceiul *silitu-lu*) Creangă cu mai multe ramuri la un capăt, pe care sînt înfășurate cirpe îmbibate cu petrol, cărora li se dă foc.

— Din *sili* + suf. *-itoare*.

simbră, *simbre*, s.f. Tovărășie. (În expr.) *A-și face simbră* (cu cineva), *a se prinde în simbră* (cu cineva) = a se întovărăși (cu cineva).

sindăcoș, *-oăș*, *sindăcoși*, *sindăcoșe*, adj. Morcănoș, supărăcios.

— Cf. *dicos*.

sintăre s.f., vezi *asintăre*.

sintirimb, *sintirimbe*, s.n., vezi *sintirimp-sinvăsăi*. **sinvăsătése**, vb. IV intrans. A face vrăji; a practica jocul (obiceiul) vrăjitului din ajunul anului nou (Mihal).

— De la *Sinvăsii* „Sfîntul Vasile”.

slăb, *-ă*, adj. (În sint.) *Vreme slabă* = vreme rea. La Agrîbiceanu: „... priveam lumea din oraș, care se grămădise în piață, cu toată vremea slabă de afară” (*Opere*, VIII, p. 226).

slobozî, *slobod*, *slobozése*, vb. IV tranz. 1. A scoate de sub interdicție. *S-o slobozî*

lunca și am ieșit cu vitele. 2. A scădea din preț. La Ion Brad: „Ar mai fi slobozit la prețul boilor, dar nu se-ndura” (DF, p. 92).

— De la *slobod*.

smelci s. sg. Small.

— Cf. germ. *Schmetz*.

smelciui, *smelciuiése*, vb. IV tranz. A smălțui.

— De la *smelci*.

smelciuit, *-ă*, adj. Smălțuit.

— Vezi *smelciui*.

soărte s.f. Placentă (la animale). *O fătut vaca și o fipal soarta*.

— Lat. *sors*, *-tis*.

soloăncă, *solônci*, s.f. Polirniche (Jidvei).

— Din magh. *szalonka* „șitar” (Tamás, EHW).

soldă, *sold*, vb. I tranz., vezi *sovîlta*.

somôre(a) s.m. (art.) Poreclă dată unei persoane căreia îi place să doarmă mult și care e, de obicei, somnoroasă. Cf. *pulorea*.

— Din *somnuri* (pl. lui *soma*) + suf. *-a*.

sovileă, *sovlă*, vb. I tranz. (Complementul indică aluatul de piine) A modela în vederea coacerii (Cetatea de Baltă, Sîncel, Iclod, Pănade, Bia, Jidvei). Cf. *sovîlta*.

— Lat. **subvolvicare* (< *subvolvere*) (Guglea, „Langue et Littérature”, II, 1943, p. 54).

Vezi și Frățilă, *Tirnavă*, p. 196.

sovileăt, *-ă*, adj. (Despre aluat) Care e modelat în formă de piine pentru a fi pus la copt.

— Vezi *sovileă*.

sovîltă, *sovîlt*, vb. I tranz. (Complementul indică aluatul de piine) A modela în vederea coacerii (Feisa). [Var.: *soldă* (Mihal)].

— Lat. *sub-volutare* (Guglea, *loc. cit.*, p. 54). Vezi și Frățilă, *Tirnavă*, p. 196.

spaț s.n. Distanța dintre gura pinzei și spațiu.

— Lat. *spatium*.

spălătoare, *spălători*, s.f. Cîrpă cu care se spală vasele; spălător.

— Din *spăla* + suf. *-ătoare*.

spălături s.f. pl. Lături.

— Din *spăla* + suf. *-ături* (pl. *-ături*).

spitai, *spităie*, s.n. (Încehîit) Spital. [Var.: *spitai*].

— Din *ispitai* (< magh. *ispitály*) influențat de *spital*.

spînz, *spînz*, adj., s.m. (Om) spînz (Mihal).

sprinten adj. Aspru, strașnic. *Sprinten frig* (Sîncel).

sprivăr, *sprivăre*, s.n., vezi *privar*.

stăuină, *stăvine*, s.f. Poiană (Cergăul Mare, Cergăul Mic, Glogoveș). [Var.: *stoină* (Valea Lungă)]. Cf. *goliște*.

— Lat. **stabulina*.

stehlă, *stehle*, s.f. Legătură din mal multe fire răsucite, cu care se string cosițele la capăt spre a nu se despleti.

— Din v. sl. *stiblo*. Vezi Frățilă, *Tirnavă*, p. 214—216.

stegăs, stegăși, s.m. Tinăr care poartă și joacă steagul la nuntă.

— Din *steg* + suf. *-as*.

stejărimă s.f. Stejăriș (Cetatea de Baltă, Jidvei).

— Din *stejar* + suf. col. *-ime*.

stinghie s.f. Parte a corpului unde se îmbină femurul cu oasele bazinului. *L-o lovit la stinghie* (Feisa).

stirni, stirnesc, vb. IV. 1. Refl. A (se) inventa: *După aia s-o stirnit mașinile* (Feisa).

2. Tranz. A trezi din somn, a deștepta. **stîrpicuine, stîrpicuani**, s.f. (Ironie) Persoană pipernicită, nedezvoltată.

— Din *stîrpi* + suf. *-ciune*.

stôgoș, stôgoșă, adj. (Despre păr) Zbirlit. La Ion Brad: „— Era unul nu prea înalt, cu părul *stogos*, și cam tras la față”.

stoină, stoine, s.f., vezi **stămină**.

străcărătoare, străcărători, s.f. Strecurătoare (Glogoveț).

— Din *străcărătoare* + *străcătoare*.

străjăc, străjăce, s.n. Saltea de paie. [Var.: *strijăc* (Cetatea de Baltă)]. La Ion Brad: „... perina și *străjăcul* umplut cu paie...” (DF, p. 23).

— Din magh. *strózsák*, idem (< germ. *Strohsack*) (Tamás, EHW, p. 707).

strijăc, strijăce, s.n., vezi **străjăc**.

strimbuiț, strimbuiți, s.m. Cusătură pe ie.

— Din *strimb* + suf. *-uț*.

stropitor, stropitori, s.m. Cel care stropește via.

— Din *stropi* + suf. *-(i)tor*.

strun, strănuri, s.n. Strung (Cetatea de Baltă).

struț, strățuri, s.n. Cuzonac.

súcaș, -ă, súcași, súcașe, adj. Invidios.

— Din *sucă* + suf. *-as*. Cf. magh. *szokás* (Tamás, EHW, p. 710).

súcă s.f. sg. Ciudă.

sucitură, sucituri, s.f. Jurubiță de bumbac, păpușă.

— Din *suci* + suf. *-(i)tură*.

suptofiler, suptofileri, s.m. Subolifer.

surdalau, -ăie, surdalăi, surdalăie, adj. (În batjocură) Tăcut, morocănos.

— Din *surd* + suf. *-alău*.

suspîn s.n. sg. Astmă.

— Derivat regresiv din *suspina*.

suvuleă, supule, vb. I tranz. A suflca (Cergăul Mare). Cf. *răsfunde*, vlr.

— Din *sufleca* (< lat. *subfollicare*) prin apropiere de *sônilec*. (La *soșilcațul* pînii, de obicei, mînecele sînt *suvulec*.)

suvuleăt, -ă, adj. (Despre mîneci, pantaloni) Suflecat (Cergăul Mare).

— Vezi *suvulec*.

§

sărgăci, sărgăce, adj. Sărg.

— Din *sărg* + suf. *-aci*.

șbeg s.n. sg. (Cu valoare colectivă) Copii, tineret; zbeg. *Ce de șbeg s-o strîns pe uliță după ploaie!*

șeinăli, șeinălesc, vb. IV tranz. A com-pătîmi, a-i fi milă.

— Din magh. *sajnál*, idem (DLR, s.v. *šaináli*).

șenealău s. sg. Ceartă, sfadă, scandal.

— Cf. germ. *Schenke* „circumă” sau *Schenkel* „strengar”.

șlag, slăguri, s.n. Cîntar pentru lină.

șogoreasă, șogorese, s.f. Cumnată (Feisa).

— Din *șogor* + suf. *-casă*.

șpanioară s.f. Boală de plămîni (Feisa).

[Pronunțat: *șpadăgră*].

— Cf. magh. arhaic *spanyor* (= *spanyol*) „spaniol”. Deci, „boală spaniolă”.

șpese s.f. pl. Cheltuieli, speze. *O făcut casa nuna pe șpeșele lui*.

— Din germ. *Spesen*.

șpiculă, șpiculéc, vb. I. 1. Refl. A se șmecheri. *Te-ai șpiculat*. 2. Tranz. A umbla cu afaceri, a specula.

șpităi, șpităie, s.n., vezi **șpitai**.

ștramporecomindant, ștramporecomindanți, s.m. (Învechit) Comandant al unui transport. *Te duci ștramporecomindant la douăzeci și trei de oamini* (Feisa).

— Din *ștramport* „transport” + *comandant* (după model german).

ștrapăt(i)e, ștrapătii, s.f. Alergătură, obo-seală. *Mare ștrapăț pe capul lui, toată ziua umblă*. La Agribiceanu: „Fîrea de țaraucă obișnuită cu *ștrapașele* truștești, cu munca, se deșteptase în ea” (*Opere*, VII, p. 530).

— Din germ. *Strapaze* „oboseală mare” (DLR).

ștreliț, ștreliți, s.m. (Învechit) Infanterist în armata rusă.

ștreomfănitör, ștreomfănitöare, s.n., vezi **ștromfănitör**.

ștromfăni, ștromfănesc, vb. IV tranz. (Complementul indică struguri) A zdrobi cu picioarele sau /și cu ștromfănitörul.

ștromfănitör, ștromfănitöare, s.n. Mustuițor. Cf. *ciumurlău, ciumurlău* [Var.: *ștreomfănitör*]. La Ion Brad: „Apoi zdrobeau boabele cu un băț șpringat de corn sau de cires, *ștreomfănitörul*, că strugurii să se așeze și să încapă astfel cît mai mulți” (DF, p. 395).

— Din *ștromfăni* + suf. *-itor*.

șturm, ștürmuri, s.n. (Învechit) Atac (pe cîmpul de luptă). *Într-o dimineață, la sasă, o fost să facem șturm, adică atac* (Valea Lungă).

— Din germ. *Sturm*[angriff], *Sturm*[anlauf] „asalt, iures”.

sueheă, suchéz, vb. I refl. A se sminti, a se prosti.
 — Derivat regresiv de la *sueheat* (DLR).
sueheăt, -ă, suehedăți, sueheäte, adj. Zăpăcit, smintit. La Ion Brad: „Te însori și-aduci vreo *suehiată*, că una ca Silvia, fiertată, nu mai găsești” (DF, p. 350). Cf. *suechiu*.
 — Din magh. *sükel* „surd” (DM).
suehiu, sűche, sűchii, sűche, adj. Smintit. Cf. *sueheat*.
sűies, -ă, sűiesi, sűieșe, adj. Zburdalnic, neascultător.
 — Din *sui* „smintit” (< v. sl. *šuj*) + suf. *-aș*.
șumitău, șumităuă, s.n. Dreptar.
 — Din magh. *simító*, idem (Tamás, EHW).
șupă s.f. (În loc. adv.) *Cu șupa* = cu forța (Jidvei).
 — Din germ. *Schub* „împingere cu forța” (DLR).
șupită s.f. (În loc. adv.) *Cu șupita* = cu forța, cu grabă, pe neașteptate.
 — Cf. *șupă*.
șurță, șurți, șurțe, s.f. Șorț. La Agribiceanu: „Purtau catrințe înguste... și *șurțe* chindisite” (Opere, VII, p. 93).
 — Germ. *Schurz, Schürze* (DLR).
șurțuță, șurțuțe, s.f. Șorțuleț.
 — Din *șurță* + suf. dim. *-uță*.
șvărlenie, șvărlenie, s.f. (Învechit) Linie de trăgător.
 — Din germ. *Schwarmlinie*, idem.

T

tăgă s.f. (În expr.) *A sta tăgă* = a sta la îndoială în privința îndeplinirii unei promisiuni.
 — Cf. *tăgădui*.
tapet, tapete, s.n. Covor.
 — Din germ. *Tapete*.
tăre adv. Frumos, strașnic. *Ăta stă zice tare cu elaneta* (Suceel).
tătă, tai, vb. I tranz. A întrece. *Ion îl taie pe Niculaie la cîntat*.
tăteciós, -oúsă, tătecióși, tătecióșe, adj. (Despre obiecte ascuțite) Care taie foarte bine.
 — Din *tăia* + suf. *-icios*.
tăttoăre s.f. Supă făcută cu tăței lați (Feisa).
 — Din *tăia* + suf. *-itor, -itoare*.
tăpălăgă s.f. Om bleg, prost. *O tăpălăgă de om, nu știe nimic*.
tărbăceală s.f. Zăpăceală, incurtătură. *Nu mă mai desfac din tărbăceala asta*.
 — Din *tărbăci* + suf. *-eală*.
tărbăci, tărbăceșe, vb. IV refl. A se zăpăci, a se buimăci.
tărbăcăt, -ă, tărbăcăți, tărbăceite, adj. Zăpăcit, incurcat, buimac. *Îi tărbăcăt de somn*.

tărfăr, tărfări, s.m., vezi **țrfar**.
tăurēnei, tăurēnei, s.m. Tăuras.
 — Din *taur* + suf. *-enci*.
tecărau, tecărauă, tecărași, s.n., s.m. 1. S.n. Bucată de lemn cu care se strînge lanțul ce leagă de-a curmezișul lemnele pe car. 2. S.n. Par pe care se bate cinepa melițată (Micăsasa). 3. S.n. Prăjină. 4. S.m. Derbedeu. 5. S.m. Cline vagabond.
 — Din magh. *tekerő(fa)*, idem (Tamás, EHW).
tecăruși, tecărușeșe, vb. IV. 1. Tranz. A umple pînă la refuz. *Am tecărușit sacii cu mere*. 2. Refl. A se sătura, a se ghițui. *M-am tecărușit de bunătăți*.
 — Din magh. *teker* (DLR).
techerdeu, techerdeți, s.m. Haimana, vagon-bond.
 — Din magh. *tekerdő*, idem.
teoăpsă, teoăpse, s.f. Flegmă.
 — Cf. *toapsec* (< lat. *toxicum*).
teocăș, teocășe, s.n. Cornet. Cf. *teșcul*.
 — Din *tioc* + suf. *-uș*.
tericăr s.sg., vezi **țrficar**.
teșcăț, -ă, teșcăți, teșcăte, adj. Înșelat, curățat. *O rămas teșcăț la cărți*.
teșcăț, teșcățe, s.n. Cornet. Cf. *teocăș*.
 — Sg. neutru refăcut din *teșcăț*.
teșcăță, teșcățe, s.f. Cutie. *Dă-mi o teșcăță de lemnușe*.
 — Din *tașcă* + *scățulă*.
țier, țiere, s.n. Furfurie de tinichea. Cf. *birbeică*. La Ion Brad: „Mai taie pită, Lucretio. Adună blidele și pune țierele pentru tocană” (DF, p. 433).
 — Din magh. *tányér*, idem (Tamás, EHW, s.v. *talger*).
țiglazău, țiglazăuă, s.n. Fier de călcat.
 — Din magh. *teglázó*, idem. (Tamás, EHW, s.v. *teglázau*).
țiglazău, țiglazăușe, vb. IV tranz. A călea cu țiglazău.
 — Din *țiglazău* + suf. *-uș*; cf. și magh. *tegláz „bügeln”* (Tamás, EHW).
țigorî, țigorășe, vb. IV. 1. Refl. și tranz. A (se) chinui. *Is țigorî de foame*. 2. In tranz. A ținji. *Copila asta îi de tri ani și țigorășe și acum după fită*.
țilegă, țilegi, s.f. Car cu inima prelungită, aranjat pentru a aduce lemne.
țimp s. (În sint.) *La un țimp de vreme* = la un moment dat (Jidvei).
țimpuři, țimparășe, vb. IV refl. A se sforța.
țiribombie, țiribombici, s.m. Dumbravnic (Suceel).
țiricăi s.sg. Amestec din făină de porumb și apă, care se dă de mîncare puilor. Cf. *mușetura*.
țiricăr s.sg. Vezi **țiricăi** (Bucurdea Grinoasă, Cergăul Mare). [Var.: *tericăr*].

- La Ion Blăjan: „Mama lăsase lângă masă vasul de lut cu tericartul puilor“ (Omul, p. 14).
- tirolean, tiroleni**, s.m. Tirolez.
— Din *Tirol* + suf. *-ean*.
- tiszt, tisztí**, s.m. (Învechit) Administrator de moșie.
— Din magh. *tiszt* „funcționar“ (Tamás, EHW).
- tistălăș** s. sg. Fruntea tucii (Cetatea de Baltă). Cf. forșuș, oțcă.
— Din magh. *tisztálás* „distilare, rachiudistilat“ (Tamás, EHW).
- tistăl(u)fi, tistălătuțesc, tistălătesc**, vb. IV tranz. (Învechit) A saluta. Am onoarea să te tistălesc (Feisa).
— Din magh. *tisztel*, idem (Tamás, EHW).
- tișă, tișe**, s.f. Gumnată. La Ion Brad: „Mi-a spus tișă c-ai fugit iute“ (DF, p. 333).
— Prescurtare din *tăuțișă*.
- tișeală** s.f. Rușine. La copii îi-e mai tișeală de învățător ca de părinți (Băia).
— Din *teși* „a se sfii, a se jena“ + suf. *-eală*.
- tiucu-tiu** interj. Strigăt (adesea repetat) cu care se cheamă găinile. *Tiucu-tiu și neagra nu-i / C-o mîncat-o dumnealui / Vecină, dragă vecină* [Var.: *tiucu-tiucu*].
— Din magh. *tyúk* „găină“.
- tiucu-tiucu** interj., vezi *tiucu-tiu*.
- tureac, tureci**, s.m. Carimb, tureac (Grăciunelul de Jos).
- tinăroș, tinăroșe**, s.n. Pășune lângă o apă.
— Din magh. *tanárok, tanarok* „umzăunte Wiese am Dorf, umzäunter Wald“ (< slav. *travnik* „umzăunte Stelle, Wiese“) (Tamás, EHW).
- tingui, tîngui**, vb. IV refl. A se ruga. *Las să să mai tînguite lei o dată cîtă mine și mă due* (Crăciunelul de Jos). Vezi Frățilă, *Texte*, p. 87, 182.
— Din v. sl. *toġovati* (DLR).
- tîrfadă** s.f. Persoană leneșă, puturoasă. *Mare tîrfadă și omu ăsta, nu face nimic cît îi zua de marc*.
— Din *tîrfoadă*, postverbal de la *tîrfodi*.
- tîrfăr, tîrfări**, s.m. Invitat al miresei. *A doua zi dimineața am venit îndărăpt la mireasă, unde am luat pe socri și neamuri ce-o mai avut mireasa și ne-am dus iarăși la noi, eum să zice tîrfări. Asta așa vin să vadă cum o omînit pe mireasă la timpul uspățului* (Micăsasa). [Var.: *târfar*].
— Cf. *tefterdar* „maestru de ceremonii“ (c. *tefterdar* „ministru de finanțe“).
- tîrfodí, tîrfodése**, vb. IV tranz. A șifona. *Vezi eum stai, că-ți tîrfodesti hainele*. Cf. *tîrnosi*.
— Cf. *tîrfă* „zdreanță, cîrpă“ (DLR).
- tîrșă, tîrșăși, tîrșăsurí**, s.m. și n. 1. S.m. Tîrșoveț. 2. S.n. Lucruri tîrșuite, cumpărături. La Agîrbiceanu: „Își aducea tîrșăsurul în desagi ca tot omul“ (Opere, IV, p. 125). „... Îi sosiseră din oraș provocări pentru plata altor cîteva sute de zloji — deosebite tîrșăsurí pe care Dochița le făcuse în cele din urmă patru luni“ (Opere, VII, p. 410).
— Din *tîrș* + suf. *-as*.
- tîrnosi, tîrnosesc**, vb. IV refl. și tranz. A (se) șifona. La Agîrbiceanu: „Patul era nedesfăcut, dar tîrnosit“ (Opere, IV, p. 19). Cf. *tîrșodi*.
— Cf. ucr. *tîrnositi, te(r)nositi* „stark rütlein, schüttelein“ apropiat de *tîrnui*. Vezi Bogrea (*Pagini istorico-filologice*, Cluj, 1971, p. 240) și Frățilă, *Tîrnave*, p. 216 — 217.
- tîrși, tîrșesc**, vb. IV refl. A se crăcăna. *Nu te tîrși, că-ți se vede rușinea*.
— De la *tîrș*.
- tîrșită, -e**, adj. f. (Despre o femeie) Nescuroasă, impudică.
- tîrșit** adj. m. (Despre nas) Turtit (Feisa). Cf. *plutit*.
— Din *tîrșă* + suf. *-os*.
- tocăltă, tocăltițe**, s.f. Numele unei colinzi la șcheii de la Gergăul Mic.
— Din bg. *tukă li ste* ? „aici sinteti?“ (Virgil Nestorescu, *Note etimologice*, în SCL, XXXIV, 1983, nr. 4, p. 360 — 361).
- tóina, tóine**, s.f. Jgheab prin care se scurge mustul din teace în dejă (Mihalț).
- tomnatic, -ă, tomnatici, tomnățice**, adj. Închis la suflet, tăcut, morocănos, nepopular. [Antonim al lui *văratie*].
— Din *toamnă* + suf. *-atic*.
- tomneală, tomnelli**, s.f. Logodnă (Cetatea de Baltă, Jidvei).
— Din *tomni* (< *toamă*) + suf. *-eală*.
- tomni, tomnesc**, vb. IV refl. și tranz. 1. A comanda (un lucru). *Mi-am tomnit un cojoc*. 2. A se aranja. *Tomnește-ți hainele alea, că nu le-ai îmbrăcat cum trăbă*.
- tomnit, -ă**, adj. Chipesc, frumos; cuminte, așezat. *Tomnit ficiorul ăsta, la locul lui, nu-i derbedeu*.
- tópsă, tópsse**, s.f. Mincare din mămăligă cu brînză.
— Cf. *tapășă* (DLR).
- torăi, tórăi**, vb. IV intranz. A turui. La Agîrbiceanu: „Gura satului începu să torăie și nu se mai opri pînă ce auziră că, la Sînzieni, se cunună primarul cu Dochița“ (Opere, VII, p. 255). Vezi și VIII, p. 14, 19, 36, IX, p. 194.
- tornistăr, tornăstăre**, s.n. (Învechit) Raniță (militară).
— Din germ. *Tornister*, idem.
- toulțér, toulțere**, s.n. Pîlnie. [Pronunțat: *-o-u*].
— Din magh. *töltesér*, idem (Tamás, EHW, s.v. *tolcer*).
- trăier, trăieri**, s.m. Treierătoare (Mihalț).
- trăștie** s.f. Denie.
— Din *străste* (< v.sl. *strastŭ*, idem). Vezi V. Frățilă, *Tîrnave*, p. 217.

trâncălău, -ăuă, trâncălăi, trâncălăie, adj.,
s.m. și f. Prostănuț; neserios.

— R. Todoran (MCD, I, p. 99) îl derivă din magh. *trâncáló* „nedibaci, neiscusit, stingaci”, iar Tamás, EHW, crede termenul maghiar ca fiind de origine românească. DLR îl lucrează ca var. a lui *trâncănu* < *trâncăni*.

trăvăli, trăvălese, vb. IV refl. A se da de-a rostogolul (Jidvei).

— Contaminare între *trăvli* și *tăvăli*.

trencămeie s.n. pl. Sac cu nutret pentru cai. *Trencămelele alea ierau gălet de pinză* (Feisa).

tristăr, tristăre, s.n. Canea (Crăciunelul de Jos). [Var.: *tristor*].

— Cf. germ. *Trichter* „pîlnie”.

tristor, tristore, s.m., vezi **tristăr**.

trîndor, trîndori, s.m. Trîntor (Feisa, Cetatea de Baltă).

troăgnă, troăgne, s.f. Guturai, troahnă.

troamă, troamfi, s.m. Atu (la jocul de cărți).

— Din germ. *Trumpf*, dial. *Tronf*, magh. *tromf*, idem (< germ.).

troănechin, troănechini, adj. m. Cherchelit (Mihail).

— Din germ. [Be] *trunkene* „persoană beată, betiv”.

tropă, tropéz, vb. IV tranz. A da chix, a cădea la un examen.

— Din magh. *tropa, troppa* „a greși, a pierde” (Tamás, EHW).

tron, trănuri, s.n. Pat cu ladă; tron.

— Din germ. dial. *Truh(e)n* (DLR).

tonă, tun, vb. I intranz. 1. A intra.

Am tunat în sat. La Ion Brad: „Îi învăț, da le tună pe-o ureche și le lasă pe aialtă” (DF, p. 15). La Agîrbiceanu: „— Numa să tune glonțul prin el...” (Opere, III, p. 389). La Ion Blăjan: „Frisăcane, ciine rău, / Tune dracu-n capul tău, / De cînd ești în institut, / Multe rele ne-ai făcut” (Omul, p. 177). 2. (În expr.) A tuna (popa) în biserică = a începe slujba.

turiște, turisti, s.f. Ocol, strunga oilor. [Var.: *turlişte*]. La Agîrbiceanu: „Mi-i degrabă, că am acasă trei capete de vită în grajd, și niște oi în turiște” (Opere, IV, p. 253).

— Din bg. *torište*.

turlişte, turlişti, s.f., vezi **turiște**.

turnă, torn, vb. I tranz. A vomă.

— Lat. *torno, -arc* (DLR).

turnumeată s.f. Pleavă mai mare (Jidvei).

— Din bg. *tărnomet* (DLR, s.v. *tărnomală*).

turtășă, turtăși, s.f. Bulgăre de zăpadă (Cetatea de Baltă).

— Din *turtă* + suf. *-ușă*.

tuseană, tuseâne, s.f. Țigară italiană, toscană.

tușin, tușini, s.m. „Un fel de miș care se hrănește cu ghindă” (Micăsasa).

tățu s.m. art. (Învechit) Bunic, moș.

— Prescurtare din *tățuțu* (< *lată* + suf. *-uț*).

T

tal s.n., vezi **țale**.

țale s.n. Drojdie, plămădeală (Lunca Tirnavel). [Var.: *țai* (Feisa, Cetatea de Baltă, Jidvei)]. Cf. *drojdiuțe*.

— Cf. germ. *Teig*, prin mijlocire săsească, „aluat”.

țapoș, -ă, țapoși, țapoșe, adj. Zbîrlit. Cf. *borzos*.

— Din *țapă* (< *teapă*) + suf. *-oș*.

țăpărăle, țăpărăi, s.f. Așchie mică. Cf. *vițichie*.

— Din *țapă* + suf. dim. *-ăruțe*.

țărúză, țărúze, s.f. Creion cu care se scria pe tăbliță (Crăciunelul de Jos). [Var.: *țiruză*].

— Din magh. *ceruza*, idem (Tamás, EHW, s.v. *jeruză*).

țeli, țelêsc, vb. IV tranz. A ochi, a trage la țintă. La Agîrbiceanu: „— Popa nostru țelește bine. Țsta să fie în bătaie, știu că n-ar trimite gloanțele vîntului” (Opere, V, p. 115).

— Din germ. *zielen*, idem.

țerșin, țerșine, s.n. (Învechit) Compas.

țiba interj. Strigăt cu care se alungă cîinii. Cf. *cuști*. La Ion Brad: „Cîinii ciobănești începură să hămăie, se repeziră la ei ca la urs...”

— *Țiba, mă, nebulilor! apăru și Ană, soția păcurarului dîm stîmă* (LM, p. 103).

țifras, -ă, țifrași, țifrase, adj. Frumos.

— Din *țifră* + suf. *-aș* sau din magh.

cifrás, idem (Tamás, EHW, s.v. *țifră*).

țifrișág, țifrișáguri, s.n. Mindrie,

— Din magh. *cifraság* (Tamás, EHW, s.v. *țifră*).

țiglédie, țiglédii, s.f. Tagmă, societate.

țimburúș, țimburúșe, s.n. Sfîrcul țîței.

țineui, țincui, vb. IV tranz. A verifica dacă un peșene este copt făcîndu-i o teneușă.

— Din germ. *zinken* „a marca cu semne”.

țineuș, țineușe, s.n. (Învechit) Act, document.

țindăr s. sg. (Învechit) Prestigiu, autoritate.

Dacă nu le ții de cuvînt, ți-ai pierdut țindărul în fața mea.

țipa, s. f. art. Numele unei figuri la jocul de copii numit de-a bicica.

— Derivat imediat de la *țipa* „a arunca”.

țipă, țip, vb. I tranz. 1. A arunca, a azvîrli. *Țipă țărîna din mîină.* 2. A alunga.

Țipă ș-o țipat muierea de la casă. 3. A vărsa.

Țipă apa din pahar! 4. Refl. A se repezi (pînă undeva). *Mă țip pînă la a noșii și vin aninteni.* La Agîrbiceanu: (2) „Pe tine te-au țipat din slujbă nu pe mine” (Opere, IV, p. 290).

La Ion Brad: „L-am țipat io afară din casă, tu?” (DF, 91). (1) „... Și i-am zis, mă omule, eu mă sui, da nu-s harnică să mai țip zăpada de-acolo” (RR, p. 268).

„Și o sută cinczeci de kile de grîu, la toți. Jumătate buruiănă, de l-am țipat la galițe” (RR, p. 306).

țipic, țipici, s.m. Papuc de casă.

— Din magh. *cipők* „pantofi“ (Tamás, EHW).

fitroámă, *fitroáme*, s.f. Lămie.

— Din magh. *citrom*, idem (Tamás, EHW).

fiğá interj. Strigăt (adesea repetat) cu care se cheamă porcii. Cf. e i u g u.

fiŋgalău, *-ăuă*, *fiŋgalăi*, *fiŋgalăie*, adj., s.m. și f. 1. Clopoțel la gîtul mînjilor. 2. (Om) neisprăvit.

— Din interj. *fiŋg* + suf. *-ălău*.

fiŋtirimp, *fiŋtirimpe*, s.n. Cimitir (Pánade).

[Var.: *sintirim* (Feisa), *sintirim* (Smecl)].

— Din magh. *cinterem*, idem (< lat. *cimiterium*) (Tamás, EHW, p. 820).

firuză, *firuže*, s.f., vezi *șaruză*.

fițare, *fițări*, s.f. (Învechit) Chitanță.

foču-n poc (În expr.) *A veni cu foču-n poc* = a veni cu cățel, cu purcel. La Ion Brad: „...ăștia vin cu foču-n poc la noi...“ (DF, p. 348).

— Din germ. (mit) *Sack und Pack*, idem, propriu: „cu sacul și cu pachetul“, de unde și imprumutul magh. *cakkompakk*, *cakompak* (k), idem (Gf. Tamás, EHW).

fițear s.n. 1. (Învechit) Zahăr. 2. Bomboane lungi, colorate.

— Din germ. *Zucker*.

fuğ s.n. Curent de aer. La Ion Agrbiceanu: „Le-am deschis, și-acum muli dintre domni tot strigă că-*fuğ* și că ar trebui închise ușile“ (Opere, X, p. 219).

— Din germ. *Zug*.

fuție interj. Strigăt cu care se îndeamnă caii înhamăți să dea înapoi.

— Din germ. *zurück*.

fușli s.m. Biberon. Cf. *fuțăl*.

— Din magh. *cucli*, idem (< germ. *Zuzel*) (Tamás, EHW, s.v. *luzlă*).

fuțăl, *fuțale*, s.n. Biberon (Jidvei). Cf. *fușli*.

— Din germ. (austr.-bavarez) *Zuzel*, idem.

fuțiflăr, *fuțiflări*, s.m. (Învechit) Plutonier. [Var.: *fuțiflăr* (Jidvei)].

— Din germ. *Zugführer*, idem.

fuțiflăr, *fuțiflări*, s.m., vezi *fuțiflăr*.

U

ucide, *ucid*, vb. III tranz. (Complementul indică animale) A tăia (Jidvei). *Mine ucidem porcu*.

u(-și) uita, (*imi*) *uit*, vb. I refl. cu prong în dativ. A uita. La Agrbiceanu: „Nu-și uita de promisiune“ (Opere, XII, p. 15).

„... Se juca împreună cu ei, uilindu-și că e școlar la oraș“ (Opere, VIII, p. 34). „... Să-i arate cumva că nu și-a uitat de el“ (Opere, VIII, p. 113). La Ion Blăjan: „Se vede că și-au uitat de înțelesul pe care l-ôr fi avut să nu vorbească despre infirmitatea mea de

față cu mine“ (Opul, p. 73). „Se părea că și-au uitat de mine“ (Opul, p. 78).

uită interj. Uite! *Uit-o!* *Uită-!*

ulecăuă, *ulecele*, s.f. Ulcică.

ulci s.n. (În sint.) *Ulci de lampă* = gaz.

ultoaie, *ultoi*, s.f. Pom altoit.

ultoi, *ultoaie*, s.n. Altoi.

ultui, *ultuiesc*, vb. IV tranz. 1. A altoi. 2. (Învechit) A vaccina.

ultuitură s.f. Viță altoită.

— Din *ultui* + suf. *-itură*.

unger, *ungere*, s.n. Uger (Mihalț).

ungheț, *unghețe*, s.n. Uliță doșnică. Cf. *huda*, *venghelcu*. La Ion Brad: „Uite pe *unghețul* ăsta în sus șade Ricu Ninei Ciubotarului“ (DF, p. 155).

— Din *ungher* (< lat. **angularius* = *angularius*), prin schimb de sufix *-er* (*-ar*) / *-eț*.

unsură s.f. 1. Untură (de porc, de gîscă etc.). 2. (În sint.) *Unsură de obraz* = cremă de față.

— Din *untură* (< lat. *unctura*), influențat de *unsoare* (< *uns* + *-oare*).

ureculăș, *ureculășuri*, s.n. Cusătură pe cămașă sau pe ie.

urechiușă, *urechiuși*, s.f. Urechelniță (Bia, Crăciunelul de Jos, Mihalț).

— Din *ureche* + suf. dim. *-ușă*.

urlab s.n. (Învechit) Permisie.

— Din germ. *Urlaub*, idem.

ursute s. sg. Apă murdară de la spălatul lîinii; usuc.

urzoăie, *urzoi*, s.f. Urzitor.

— Din *urzi* + suf. *-oăie*.

uspăț, *uspéte*, s.n. Nuntă (Burcedea Grinoasă, Mihalț).

ustuluf, *ustulufi*, s.m., vezi *astăluș*.

uța interj. Strigăt (adesea repetat) cu care se cheamă rațele.

V

văcelstîstănd s.n. (Germanism) Suspendarea atacului (Feisa).

— Din germ. *Waffenstillstand* „armistițiu“.

vălos, *vălose*, s.n. (Învechit) Rezultat, răspuns scris.

— Din magh. *válasz* „răspuns“ (Tamás, EHW).

văndră s.f. (În expr.) *A umbra vândra* = a vagabonda.

— Din magh. *vándor* (< germ. *Wanderer*) (Tamás, EHW).

vaporă vb. I refl. A se evapora (Feisa).

vărdă, *vărdé*, s.f. Sentinelă; gardă.

— Din magh. *várda*, idem (< germ. *Warte* „turn de observație, foisor“).

văcălăș s.n. sg. Tencuială.

— Din magh. *vakolás*, idem (Tamás, EHW).

văcălu, *văcălutec*, vb. IV tranz. A tencui.

— Din magh. *pakol*, idem (Tamás, EHW).
văduoăie, *văduói*, s.f. Văduvă.
văduói, *văduói*, s.m. Văduv, văduvoi.
 — Din *văduu* + suf. *-oi*.
vălintăe s.n. sg. (Rar) Grămadă, mulțime.
S-o adunat oamenii vălintac.
văndrălau, *-ăuă*, *văndrălăi*, *văndrăläie*, adj., s.m. și f. Vagabond. Cf. *hândrăläu*.
 — Din *văndrăli* „a umbla vandra, a vagabonda“ (<magh. *vandarol*, idem) + suf. *-ălău*.
vărăție, *-ă*, adj. 1. Vorbăreț, popular, isteț. 2. Loc de pășunat în timpul verii (Cergăul Mic).
 — Din *vară* + suf. *-atic*.
veacă, *veci*, s.f. Veșca sitei.
veărdă, *verde*, s.f. Vadră (Feisa).
 — Din *veadră* „vadră“ prin metateză.
veclu s.m. sg. (Învechit) Franzelă.
 — Din magh. *vekní*, *veknji*, idem (< germ. *weken*), ca *chiflu* (< magh. *kifli*) (Tamás, EHW).
veltăr, *veltări*, s.m. (Învechit) Sanitar (Jidvei).
venghelău, *venghelăuă*, s.n. Uliță dosnică înfundată. Cf. *unghet*, *huda*.
vernie, *-ă*, *vernici*, *vernice*, adj. Vrednic.
veselós, *-oúsă*, *veselósi*, *veseloáse*, adj. Vesel, bine dispus. *Gazda-i veseloasă* (Cetatea de Baltă, în *Folclor din Transilvania*, IV, p. 27).
 — Din *vesel* + suf. *-os*.
veșchie, *veșchii*, s.f. Așchie (Mihalt).
 — Contaminare între *veșchite* și *așchie*.
veșchie, *veșchii*, s.f., vezi *vișchie*.
viastră, *viestre*, s.f. Viespe (Sincel, Biha, Iclod, Bucerdea Grănoasă, Pănade, Lunca Tirnavei). [Pronunțat : *zástră*]. [Var. : *viaspră* (Mihalt), *viespre* (Feisa, Crăciunelul de Jos), *vieste* (Cergăul Mic)]. Cf. *albina*, *arșiță*.
viaspră, *viespre*, s.f., vezi *viastră*.
viéspre, *viéspre*, s.f., vezi *viastră*.
viéste, *viéști*, s.f., vezi *viastră*.
vigán, *-ă*, *vigáni*, *vigáne*, adj. Viol.
 — Din magh. *vigan* „vesel, multumit“ (Tamás, EHW).
vighitór, *vighitóri*, s.m. Paznic de vii. Cf. *vințiler*.
 — Din *veghea* + suf. *-itor*.
vijlár, *vijlári*, s.m. (Învechit) Cîrnățar.
 — Din *vijl* + *-ar*.
vijll, *vijli*, s.m. Crenvurști.
 — Din magh. *vizsla* sau scr. *vizle*, idem (Tamás, EHW).
vinăesărie, *vinársării*, s.f. Velniță.
 — Din *vinars* + suf. *-ărie*.
vinetu s. sg. Unghi, colț.
 — Din germ. *Winkel*, idem.
vindăie, *vindăici*, s.m. (Învechit) Oaspete, musafir.
 — Din magh. *vendég*, dial. *vendig*, idem (Tamás, EHW).

viintură, *vinituri*, s.f. Venetic, strălu.
 — Din *veni* + suf. *-itură*.
vinós, *vinósi*, adj. m. Plin de vin; cherchelit. (Adverbiale) *Aseară a venit cam vinos*.
 — Din *vin* + suf. *-os*.
vințiler, *vințiléri*, s.m. Paznic la vii. Cf. *vighitor*. La Ion Brad : „*Vințilerul* vă conoaște, că-i Gligor. Vă caută el niște struguri dulci, busuiocesti“ (DF, p. 113). „Ori te-ai făcut *vințeler* în locul lui Gligor ?“ (UD, p. 21).
 — Din magh. *vinceller*, idem (Tamás, EHW).
vipt s.n. sg. (Aproape ieșit din uz) 1. Bucate. 2. Întreținere la internat (casă și masă).
 — Lat. *victus* (DM).
vișpan, *vișpani*, s.m. (Învechit) Prefect.
 — Variantă a lui *fișpan* (< magh. *főispán*, Tamás, EHW).
viș, *vișuri*, s.n. Glumă, banc.
 — Din germ. *Witz*.
vișchie, *vișchii*, s.f. 1. Așchie. 2. Aprinzătoare pentru foc, așchie lungă (Cergăul Mare). [Var. : *vișicie* (Micăsasa), *veșchie* (Crăciunelul de Jos), *vișchie* (Mihalt)]. Cf. *șăpăruie*.
 — Lat.* *viticula* (< *vitis*). Vezi Frățilă, AUF, IV, 1968, p. 278, idem, *Tirnave*, p. 198–199.
vișcultóri, *vișcultóri*, s.m. Viticultor (Crăciunelul de Jos).
 — Din *vișcultor*, prin apropiere de *vișă* (de vie).
vișcultură s.f. Viticultură (Crăciunelul de Jos).
 — Din *vișcultură*, prin apropiere de *vișă* (de vie).
vișție, *vișții*, s.f., vezi *vișchie*.
vix s.n. (Învechit) Cremă de ghețe. Cf. *box*.
 — Din germ. dial. *Wix*, idem, sau magh. *vixsz*, idem (Tamás, EHW).
vizită, *vizite*, s.f. (Învechit) Vizită.
 — Din germ. *Visite* (cu accentul pe al doilea *i*).
vizirățapt, *vizirățapte*, s.n. Retetă (Feisa, Pănade).
 — Din germ. *Visiterezept*.
vîlceág, *vîlceágari*, s.n. (Învechit) Recompensă.
 — Din magh. *váltáság* „bani de răscumpărare“ (Tamás, EHW, s.v. *vâlceag*).
vîlced, *-ă*, *vîlcezi*, *vîlcede*, adj. 1. Albastru, vinăt. *Is vîlced de frig*. 2. Cu cearcăne la ochi, încercănat.
 — Din *vîrced* (< *vîrcă* „vinătaie“ + suf. *-ed*). Pentru *lă>ré*, cf. *mîlced* (< *mîrced* < la t. *mareidus*) (Pascu, *Sufixele*, p. 64–65).
vințurășcă, *vințurăște*, s.f. Vințurășcă, ciur de vințurat (Bucerdea Grănoasă).
virí, *vir*, vb. IV tranz. A sufleca (Cergăul Mare).

virică, virice, vb. I tranz. A sufleca (Lupu). Cf. răsfînde, suvulca, viri.

— Contaminare între viri și sufleca.

viricat, -ă, adj. (Despre minci, pantaloni) Suflecat (Lupu).

— Vezi *virica*.

virît, -ă, adj. Suflecat (Cergăul Mare).

— Vezi *virî*.

virzóg, virzogi, s.m. Ghemotoc.

vițichie, vițichii, s.f., vezi *vițichie*.

vlădiță, vlădițe, s.f. Mlădiță (Crăciunelul de Jos).

voăspăr s. sg. Negru de fum.

— Din magh. *vaspor*, idem (Tamás, EHW, s.v. *vaspor*).

vrană, vrane, s.f. 1. Fiecare din găurile de la fluier. La Ion Blăjan: „Tata mi-a adus fluiera la gură, eu am suflat în ea, iar dinsul îmi ridica și-mi așeza degetele pe vrane după cum a socotit că ar fi sunat cîntecul” (*Omul* p. 30). 2. Anus. [Var.: *vrană* (Jidve)].

— Din bg. *vrana* (DM).

vreănă, vrênc, s.f., vezi *vrană*.

Z

zar, zăruri, s.n. Încuietoare (la ușă); broască; zăvor. La Agrîbiceanu: „Iar unul din învățători, uitîndu-se la zarul stricat, zise: — Cum incuilem noi ușa asta?” (*Opere*, IV, p. 60). „Strengari, bat ulștele plină se-ncepe școala. De atunci, zar la poartă, neiculiță” (*Opere*, VIII, p. 19).

— Din magh. *zar*, idem (< sl. *zavor*) (Tamás, EHW).

zase, zăscuri, s.n. Pat (la clăie) (Felsa).

— Din magh. *ászkol*, acuz. lui *ászok*, idem (Tamás, EHW).

zăcăli, zăcălesc, vb. IV intranz. A zăcea (din cauza bolii), a boli.

— Din *zace* + suf. *-ăli* (cf. *prădăli* < *prăda*, *impungăli* < *impunge*, *drăgăli* < *drag*).

zădări, zădrêsc, vb. IV tranz. A împiedica, a opri (din lucru). La Ion Brad: „Mi-i că împuiază capul oamenilor cu sfîrșitul lumii, cu Apocalipsa lor și-i zădărește de la lucru” (DF, p. 327).

— Din bg. *zadarjam*, ser. *zadariti* (DEX).

zăgărate, zăgărăi, s.f. Bordură de blană la gulerul paltonului.

zăgrăi, zăgrăiesc, vb. IV refl. și tranz. A (se) zăpăci (de prea multă gălăgie).

zăpărăcit, -ă, adj. Slab, debil. *Mielu ăsta nu trătește, îi tare zăpărăcit*.

zăstăm adv. *De zăstăm* = pentru totdeauna, pe vecie, veșnic.

zătoăne s. pl. Capriciu, toană. *Vremea asta-i cu zătoane, cînd plouă, cînd li soare*.

zătouî, zătouêsc, vb. IV tranz. A injura, a blestema, a dori răul (cuiva).

zătór, zătórc, s.n. Țîța scroafei.

zăuși, zăușesc, vb. IV tranz. și refl. A (se) incurca, a (se) zăpăci. Cf. căldări, căuși.

— Contaminare între zăpăci și căuși.

zăușit, -ă, adj. Zăpăcit.

zbea, zbea, vb. II, pers. 3 sg., refl. 1. (Despre lichide) A se evapora. 2. (Despre un loc) A se zvînta.

zbiță, zbițe, s.f. Șuviță (de păr, de lină). *S-a făcut doi berbeci cu zgîfale de aur* (Sîncel).

zburătúră, zburătúri, s.f. Obiect (bucată de lemn, piatră etc.) cu care se aruncă. *Mă frate, după ci cu zburătúri* (Jidvei).

— Din *zbură* + suf. *-ătúră*.

zburătári, zburătáreșc, vb. IV tranz. A arunca sau a lovi cu zburături. La Agrîbiceanu: „Prin ogradă zburătárea bătrînel cu ce-i venea în mină” (*Opere*, IV, p. 48). „Dar nici nu-l vede nimeni, nici nu poate spune cineva de unde cîntă, să-l poți zburătári cu o piatră” (FDGN, p. 27).

zdropúș, zdropúșuri, s.n. Dop.

zdroabă s.f. Oboșeală (mare), chin. Cf. zoolă. La Agrîbiceanu: „Dar toată alergarea și toată zdroaba lui fură zadarnice” (*Opere*, III, p. 169). „După multă zdroabă, părintele se convinge, în urmă, că baba avea dreptate” (*Opere*, IV, p. 188). „N-am putut afla nici un loc vacant... cu toată zdroaba mea de pînă azi” (*Opere*, IV, p. 268). „Cu multă zdroabă a ajuns călare pe luntre...” (*Opere*, V, p. 81). „Săptămînile trecură cu destulă neliniște și zdroabă pentru Nastasia” (*Opere*, VI, p. 14). La Ion Brad: „Dacă n-avem nutreț destul, degeaba toată zdroaba și toate angajamentele noastre” (RR, p. 329).

— Derivat imediat de la a (se) *zdrobi*.

zdrob, zdróburi, s.n. 1. Vreasc. Cf. hebetice. 2. (În expr.) A se face zdrob = a se zdrobi; a se frămînta, a se chinui. La Ion Brad: „... nu știi ce înseamnă să ai niște copil prăpădiți, pentru care să te zbați, să te faci zdrob” (LM, p. 97).

— Derivat postverbal de la *zdrobi*.

zdrónj, zdrónjuri, s.n. Colț de pline. Cf. călcii, cirfoi.

zdruhăit adj. m. Convulsiv. *Ris zdruhăit*.

zgrăc s.f. Avar, zgîrcit.

— Derivat postverbal din *zgrici*.

zgrăbăli, zgrăbăli, vb. IV tranz. și refl. A (se) zgrăia (Jidvei).

— Cf. *zgrăbunfă*, *zgrărietură*, *bubă*.

zgrîbulice(a) s.m. (art.) Poreclă dată unui om căruia îi este mereu frig, care se tot zgrîbulește.

— Din *zgrîbuli* + suf. *-icea* (< *-ici* + *-ea*).

zgulî, zgulêsc, vb. IV refl. A se ghemui (din cauza frigului).

zgulîre s.f. Ghemuire (mai ales din cauza frigului). La Agrîbiceanu: „... umerii i se

adunau într-un fel de *zgulire*, ca și cînd i-ar fi fost frîg sau frică" (*Opere*, III, p. 183).

zingăli, *zingălesc*, vb. IV tranz. și refl.

A (se) minji, a (se) murdări.

zingălit, *-ă*, adj. Murdar.

zîrnă, *-îrne*, s.f. 1. Un fel de buruiană care se pune pe tăieturi; prin alte părți îi spune *tăietoare* (Jidvei). 2. Murdărie, excremente.

— Din sl. *zrūno* „boabă”, „grăunte” (DEX).

znăgă, *znăge*, s.f. Mof. *Ce tot faci znăgă la mîncare?*

zo interj. Zău!

— Lat. *deus*.

zoăia interj. Zău!

zoală s.f. Frămîntare, oboseală (mare).

zdroabă. La Agrîbiceanu: „Multă alergare, multă *zoală*, pe cai” (*Opere*, VII, p. 27).

zob, *zoburi*, s.n. Rămășișă de la tăiatul lemnului cu secura; așchie.

zôio interj. Zău!

— Din *zo* (< *zău*) + *io* „eu”.

zvirlită, *zvirlite*, s.f. Distanță la care ajunge un băț aruncat; aruncătură, *zvirlitură*.

— De la *zvirlî*.

Universitatea din Timișoara

Bd. Vasile Pârvan, nr. 4